

13

P. d. 38
Cont

Th. hist. R. IV. 150. 762.

201.

J. H. Webrands Historia Concilionum
à N. C. usq. ad a. 17. annu. 99.
Libellus de Hæresibus
Hernanni l. 1. de sanct. Hæres.

J. Wernsdorffii Vindicium Orationis Dominice
deus propitius 1713.
de divinis Revelationibus, earum
varietate.

J. Bladenij de Dammis et Emulmentis, ex Controver-
sia circa Theologiam Impiorum.

J. F. A. Schmidij Abusus psalmi 109. sub titulo
Anthonij à Mara in cap. 1. et X. Esai:

J. Calovij Annotata Antiquiana ad Esaietlem.

J. Rithmeier 757 h. signum frontis Bonorum Israelitarum.
ad Esai: 4. 4.

J. Habichtsbachij de futuris non binis Israel à Deo
datis ad Esai: 20. 25.

J. Joh. Meyeri de propheticas visiones Esaietis
de Templo, urbe, et Terra Israelica distributione.
ad 9. postrema Esai: Capita.

J. Christoph. Tob. Wiedeburgij de Ministerio Ecclesiastico.
contra Epistolam Theosophicam 1710. publicatam.

J. H. Webrandi f. h. tale Eucharistia Vel: Eulestia.

J. Turrettini de Pace Protestantium Ecclesiastica.

J. Bladenij programma Scholæ Jesuiticæ oppositum neganti
Lutheranum verum Ministerium.

Von der Schrift programmata putata

(1) Geographia Patria Abrasami

(2) Recension: Esaiä c. 17. v. 12. 13. 14.

— c. 18.

— c. 19.

— c. 36. 37. 38. 39.

— Tereis.

(3) — Danielis Esra, Onkelos, Jonath.

M. Petri Adolphi Bojzen Eclogarum Arabiarum

ad idolum Aled veteris.

Eclogarum Arabiarum

ad diffinita Pauli iteri Art. 27. 9.

5

D. B. V.
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO IUVVENTVTIS PRINCIPE
ATQVE
ELECTOR. SAXON. HEREDE
ETC. ETC. ETC.
DN. FRIDERICO AVGVSTO,
DE
DIVINIS
REVELATIONIBVS
EARVNDEMQUE VARIETATE,

PRAESIDE
DN. GOTTLIEB WERNSDORFIO,
DOCT. AC PROFESSORE THEOLOGO, AEDIS O O. SS.

PRAEPOSITO, NEC NON SAXO. ELECTORALIS CONSISTORII
ASSESSORE, h. t. DECANO MVLTVM GRAVISSIMO,

DN. ATQVE PATRONO SVO, PER OMNE
VITAE SPATIUM SANCTE OBSERVANDO,

D. OCTOBR. A. O. R. CIO IOCCXIII.

E DIVI LVThERI CATHEDRA

PVBLICA DISSERTATIONE

EXPONET

AVCTOR,
CHRISTIANVS HALBV SCH,

BADA-DVRLACENSIS.

VITEMBERGAE,
EXPRESSIT FORMIS AVGVSTVS KOBERSTEINIVS.

SERENISSIMO PRINCIPI AC DOMINO,

DOMINO

CAROLO WILHELMO,

MARCHIONI BADENSI ET HOCHBVRGENSI,
LANDGRAVIO SAUSENBVRGENSI, COMITI SPAN-
HEIMENSI ET EBERSTEINENSI DYNASTAE
ROETELAE, BADAWEYLAHRII
LAARII ET MAHLBERGII,

ETC. ETC. ETC.

PRINCIPI AC DOMINO

MEO

LONGE CLEMENTISSIMO.

CHRISTIANVS HALBVSCH

BADA-DVREACENSIS

NIEMBRGAE

EXPRESSIT FORMIS AVGVSTVS KOBERSTEINIVS

VIRIS

ILLVSTREBVS, CONSVLTISSIMIS, MAXIME
REVERENDO, ATQVE AMPLISSIMIS,

DOMINIS,

DNO. ERN. FRID. BOCHIO,

CONSILIARIO AVLAE INTIMO, ET CONSISTORII ECCLESIA-
STICI DIRECTORI EMINENTISSIMO,

DNO. D. THEOD. SCHEIDIO,

CONSILIARIO ITIDEM AVLAE INTIMO SPLEN-
DIDISSIMO,

DNO. L. MENZERO, I. V. D.

CONSILIARIO AVLICO ET ECCLESIASTICO
SPECTATISSIMO,

DNO. I. IAC. EISENLOHRIO,

CONSILIARIO ECCLESIASTICO, SVPERINTENDENTI ET PASTORI
ECCLESIAE DVRLACENSIS PRIMARIO, IN ILLVSTRI GYMNA-
SIO P. P. THEOLOGO VIGILANTISSIMO
MERITISSIMOQVE,

**DOMINIS, MAECENATIBVS, PATRONIS, AT-
QVE AGNATIS, OMNI OBSEQVIO ET PIETATIS
CVLTV AETERNVM PROSEQVENDIS,
SVSPICIENDIS,**

**AEVVM LONGISSIMVM PERPETVAMQVE FELICI-
TATEM A DEO**

PRECOR

A V C T O R.

Quas ad Albim de studiis, in aliquot haecenus Academiis continuatis, decerpendas tandem esse existimavi primitias, has VOBIS, MAXIMI MAECENATES, dicari, & consecrari, pro vestro in me amore, favoreque firmissimo, quas, concedite. Cum enim maximo semper desiderio flagrarim, et totus in eo fuerim, ut debiti, quo omnem per vitam obstrictus VOBIS tenebor, officii obsequiique vinculum laxarem, et cultum meum aliquo VOBIS ingenii monumento declararem: dolui saepe numero, nihil omnino suppetere, quo voto me exsolverem, VESTRAEque de me expectationi quodammodo satisfacere possem. Non permittebant merita VESTRA, quae nihil non illustre et sublime requirebant, ut exile quidquam et leve VOBIS offerrem; ut vero grandis aliquid, dignumque VOBIS, et debitis meis, praestarem, non concedebat ingenii mei tenuitas, quam cum semper apud me sentio, tum vero maxime, quando de meritis VESTRIS vel in literas, vel in Patriam, vel denique in meipsum collatis, sermo instituendus est. Nihilominus, ut nemini unquam fraudi fuit, Deos, quo tandem modo posset, placare, saepeque etiam viliores res templis dicatae ab animo consecrantis precium sumserunt, ita scripturam levidensem obsequii videbatur compensare honor, si VOBIS, quorum sanctioribus curis Orthodoxiae custodia demandata est, ardorem meum, et quaequale in excolenda, et asserenda puriori doctrina, coelestique veritate, probarem, pariterque observantiae erga VOS meae gratique animi publicum hocce documentum statuerem.

TE, EXCELLENTISSIME BOCHI, Agnate omni pietatis affectu aeternum venerande, nominatim hic compello. TV enim non solum studiorum meorum, qualiacunque illa sint, Auctor, et dux hucdum extitisti, largissimoque eadem post ea, et prolixissimo affectu, indidem profecutus es, sed reliqua etiam, quae conducere mihi videbantur, destinata consiliis TVIS longe saluberrimis direxisti, et omni, qua poteras, ut quidem poteras plurima, auctoritate TVA adeo juvisti, ut non partes modo fidissimi, religiosissimi que Agnati facile transcenderes, ac superares, sed, Parente etiam pridem terrestribus rebus erepto, non Agnati amplius, aut Patroni, sed PARENTIS plane affectum indueres, ejusque locum vicemque ubivis ita impleres atque tuereris, ut, quicquid haecenus fructuosum salutareque in commoda mea fluxit, id TIBI equidem pro-

propemodum omne, si Deum ex cepero, in acceptis referam, lubensque ac merito, multorum magnorumque me debitorum TIBI reum agnoscam aeternum, semperque profitear.

TV quoque, EXCELLENTISSIME SCHEIDI, Cognate nullo non animi cultu prosequende, TV, inquam, quemadmodum maximis me semper beneficiis, pro singulari TVA humanitate, insignique favore, identidem maectasti, ita, si TVA in me merita, quae patent quam latissime, extenuarem verbis, nec, quo digna erant, elogio prosequerer, magnam TV contumeliam, maximum ego dedecus, probrumque incurrerem, et foedissimam ingrati animi notam subirem. Nutus sane TVVS, TVVS vultus, TVVS denique tam frequenter mihi concessus aditus, non modo me benevolentiae, qua Parentem meum *viv ev ayvovc* complexus fueras, incredibilis, heredem pollicebantur, sed etiam omnino me esse, infinita illius specimina, quae ex eo fonte emanarunt, atque ex eodem etiamnum deducuntur, locupletissimo testimonio comprobant, atque a me hanc eorum publicam depraedicationem, ne illorum memoria penes me consensescere videretur, suo quodam jure effligitarunt.

Neque TV mihi, EXCELLENTISSIME MENZERE, ullo modo silentio praetereundus es, qui perspectissimi candoris TVI, et propensissimi in me animi, tot salubria, et edecumata edidisti specimina, ut sive MENZERVM dixerim, sive Maecenatem, idem dixisse, omnibus non immerito videar. Nolo nunc celebrare, quam praeclaro studio, quam recta, et excessa mente, ardoreque incitatissimo, orthodoxam fidem, ejus studiosos, promoveas, auctoritateque, et patrocinio TVO ita defendas, ut facile appareat, TE Celeberrimae MENZERORVM Familiae, cujus merita in totam, qua patet, Ecclesiam per quam sunt conspicua atque illustria, nomen famamque tueri, et ad gratam, siqua speranda est posteritatem, auctam inviolatamque propagare. Nolo praeterea damnum deplorare ulterius, quod B. BALTHASARIS Avi TVI morte accepit Ecclesia, quemque, si votis illud refarciri posset, iterum iterumque superflitem opraremus, ut hoc praecipue tempore solidam, minimum fucatam, pietatem defenderet, successorum vero suorum, qui minime imitantur exemplum, adversus pios, et de tota Christiana Ecclesia meritissimos Theologos, insultus ipse retunderet. Quin potius in hoc orationis meae cardo vertitur, ut gratulandum mihi censeam, optimeque mecum actum esse judicem, quod inter eos sim, quibus ab ore TVO, et consiliis pendere

ders contingat, et quod, quicquid in studiis sacris profeci, etsi illud exiguum esse, et valde sentiam, et praedicem libenter, id omne in primis benignitati TVAE non solum acceptum referam, sed etiam debere me, gaudeam atque triumphem.

Causas quoque plures, easque gravissimas habeo, ob quas TIBI VIR MAXIME REVERENDE, EXCELLENTISSIMEQVE EISENLOHRI, Cognate longe aestumatissime, inscripta hac opella gratum me sistam, et beneficiorum memorem. Quoties enim cunque, ut a domesticis exordiar causis, et quae hereditatis quodam jure ad me pervenerunt; illud in memoriam mihi revoco, singulare, et nunquam interruptum, mutuae inter TE, Parentemque meum, dum superstes esset, charitatis vinculum, quo jam nunc TIBI *Plurimum Reverendos Viros*, DN. M. ZINCKIUM, et DN. ZANDIUM, capita mihi carissima, et quibus omnigenam felicitatem impertitam divinitus percipio, haecenus devinxisti: Tum vero, quod virtus suadet TVA et mea exigit pietas, depraedicatione publica in laudes TVAS extollendas exspatio, illudque sedulo ago, ut appareat, Patrem me non exuivisse, neque a moribus ejus adeo degenerasse, ut TVI languescat apud me ullo modo desiderium. Sunt tamen etiam aliae causae, quae me propius tangunt, et non postulant tantum gratam TVI recordationem, sed plane efflagitant. Cum enim recordor fidelissimae TVAE institutioni omnia haec, qualiacunque illa sint, studia mea Theologica, exordia sua debere, semenque illud doctrinae tenerae menti olim concretum, in has primitias se nunc resolvere, aequissimam rem fecisse sum arbitratus, si, prouti discipulum erga Praeceptorem de se bene egregieque meritum decet, sacras has earum quasi decimas, in tesseram testimonii publici offerrem TIBI, speque fretus, cum TVAE sint, fore easdem, si nomine TVO superbian, acceptiores, ulterius, a TE patrocinium TVVM mihi expeterem, et asserendis rebus meis favorem TVVM vindicarem.

Atque istae et aliae, quas lubens fideli memoriae potius, quam chartae insigo, causae fuere ante oculos meos observatae, quae subditis quasi calcariis, ad id humilimi obsequii genus, me excitarunt, et efficacissime, ut publicum aliquod meditarer gratiae mentis documentum, efflagitarunt. VOS jam, MAECENATES, aequi bonique consulite, quod NOMINA VESTRA splendidissima exiguis hisce pagellis, quibus, nisi a materia sit, nullum ab opere ejusve auctore pretium est, praescribam. Suscipite serena, qua soletis, fronte primitias haec studiorum meorum, tenues illas quidem, at magno gratias agendi animo ad VOS delatas, meque virtutum meritumque VESTRORVM admiratorem cultoremque perpetuum credite, atque in patrocinium, ut olim convectis, ita porro benignissime recipite. *Deum Opt. Max.* publica voce obsecro, atque obnix obtestor, ut VOS, EXCELLENTISSIMI DOMINI, Ecclesiae diuissime praestet incolumes, et sine omni corporis animique offensa, omnia VESTRA incepta, consilia, vota, ad aeternam totius religionis Christianae gloriam perficiat, fortunet, atque exaudiat!

EXCELLENTISSIMORVM ET AMPLISSIMORVM NOMINVM VESTRORVM
Cultor perpetuus, eliens addictissimus
AVCTOR.

SERENISSIME PRINCEPS
DOMINE
LONGE CLEMENTISSIME.

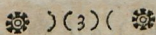
Argumentum de variis reuelationum generibus, ex quo praepotentis Numinis summa erga genus humanum gratia elucet, paulo copiosius a me deductum, sollicitiusque expensum, TIBI, SERENISSIME PRINCEPS, sacrum esse uolo, et quicquid hujus scripsi, ad pedes TVAS supplex depono. Peccarem sane in CLEMENTIAM TVAM, si profano potius ausu, aut temerario impetu ductus, quam demississimi obsequii memor, maturo consilio, probeque subductis a me rationibus mentis nimirum TVAE SERENITATI deuotae, humillimum reuerentiae erecturus monumentum, ad TE accederem. Non equidem ignoro uetus uerbum esse, MAGNOS non nisi magna decere, grandeque ab omnibus, quae cultiores sunt, gentibus nefas semper exiltatum fuisse PRINCIPVM splendidissimam, quam DEVS clementissime iis indulsit, Majestatem atque Amplitudinem illotis quasi manibus attingere ac tractare: tamen cum REVELATIONES sanctiores, non naturam, non temperamentum, non ingenium humanum, non fiderum positum, non denique ullum subterranei aëris haustum aut afflatum, sed DEVM, Dominum-

minumque nostrum; et Regum illum Regem, auctorem habeant; in SERENITATEM TVAM me minime peccaturum, putavi, si persuaderem mihi, posse hanc operam tanto majorem securitatem sibi promittere, quanto illustrius praefixum nomen haberet, quo tum bonis se omnibus commendatorem reddere, tum aduersus calumnias, et maleuolorum clamores, tanquam clypeo quodam, defendere possit. Accedit huc ratio priuata, quae non aliud praesidium, quam TVAM, SERENISSIME PRINCEPS, gratiam, requirere uidebatur. Quod si enim ueteres, pulcherrima quaeque poma suis in agris nata, Diis, quos opinabantur, Tutelaribus, donarint: Quanto iustius, TIBI Patriae PRAESIDI, Numinisque in terris locum tuenti, has uel studiorum primitias, humillimus ego seruus, idemque ciuis TVVS, qui tot jam annos Munificentiae TVAE opem experior, sum oblaturus. TV uero, PRINCEPS SERENISSIME, serenissima ut fronte respicere, ac non tanquam munusculum, sed uelut pignus, et testimonium, meae erga TE demississimae reuerentiae, humillimique obsequii, accipere digneris, subjectissime oro. Quod restat DEVM precor, ut TE, SERENISSIME PRINCEPS, immanes inter belli procellas, armorumque hostilium strepitus, dextra sua protegat, SERENISSIMAM PROSAPIAM MARCHICAM florentissimam conseruet, Regimen tranquillum, Consilia Patriae saluberrima, uitam denique, uoto omnium piorum subditorum respondentem, ad feros usque annos concedat, omnibusque abunde bonis, quibus pia Piorum PRINCIPVM uota, et uera felicitas absoluuntur, maect. Wittenbergae, iii. Nonas Octobris 1610. CXIII.

SERENITATI TVAE

Devotissimus

AVCTOR.

Συυ Θεω̃

PROOEMIVM.

Uanta cum veneratione, quantaque cum iucunditate, Revelatio-
nes vere divinas coluerit pia Antiquitas, omnes vero ficticias, natu-
turaque sua tantum ad decipiendos mortalium animos compa-
ratas, odio fuerit persecuta, neminem nisi omnis historiae, et an-
tiquitatis expertem, latere potest. Hujus igitur materiae, tum dulcedine, tum
utilitate, quae ex consideratione ejus haud exigua, nostra in tempora redun-
dat, abreptus ipse, manum huic nobilissimae materiae, publici speciminis loco,
admovere constitui. Multos equidem, varia eruditione celebratissimos Viros, hic
mihi praevisse non nescio, quorum etiam vestigia pronus adoro; sed, cum ni-
hil in rerum natura extitisse unquam adeo perfectum, atque consummatum,
intelligam, quin, si non incrementum, saltem illustrationem quandam admise-
rit, spes subinde, ut videbatur, crevit, hancece exiguam opellam meam, omni peni-
tus fructu, destitutum non iri. Faxit autem T. O. M. Deus, ut, quemadmo-
dum pro sola ipsius gloria suscipitur, sic quoque pro ea finiatur, labor!

CAP. I.

SECT. I. THETICA.

§. I.

DE variis Revelationum modis in praesentia sumus acturi. Quod, ut re-
cte cedat, probare mihi ante incumbit, talem dari, quam ad alia demon-
stranda pergam. Id enim temporum injuria, proh dolor, exposcit, dum in
ea incidimus, quibus Atheistarum, Naturalistarum, Scepticorum, aliorumque
Fanaticorum Spiritus, omnia, quae divina sunt, pessum dare magno nisu co-
natur. Praestabimus autem hoc ipsum, tum in genere, ubi ostendero argumen-
tis, ut puto, solidissimis, ceu a priori desumptis, dari revelationem abstractive
consideratam, non attendendo num illa divina an saltim humana sit, tum in
specie, dari divinam quandam, et supernaturalem. Duplex inde, prona quasi
via, enascitur argumentum, alterum rationis, alterum Scripturae.

§. II.

I. ARGUMENTUM EX RATIONE desumptum est,

1) ex operatione Intellectus, circa objectum aliquod, antea ipsi ignotum,
quod tamen crebra, et ea quidem intensiore, intellectus operatione, notum e-
vadit.

A

vadit. Quo, ceu a minori ad majus, concludo, probabiliter dari revelationem, quae postmodum ex circumstantiis dijudicanda venit, quae et quanta sit. Illud enim objectum, quod ante, quam intellectus accedit accuratum scrutinium, examen, seu operatio, est incognitum, crebra vero, et intensiore intellectus operatione fit cognitum, illud ipsum est revelatum, adeoque datur revelatio; Atqui, quoddam objectum ante incognitum, quam intellectus accurata operatio accedit, fit cognitum, E. illud est revelatum, adeoque patet existentia revelationis. De eius quantitate, et qualitate infra dicemus. Majoris veritas per se patet. Id enim ex natura rei revelari patet, ubi, facultate intellectus rerum, varia caligine operatarum, et per se ignotarum, adprehendimus notitiam. Cognitum enim esse, atque revelatum, in naturalibus minimum, synonyma sunt, et relationem atque respectum inferunt ad prius ignotum. Minor, ex exemplis quibusdam, ex Mathesi desumptis, fusius probari possent, ni, et brevitas studium fuisset habendum. Unicum tantum, quod, ni omnino fallor, lucem argumento nostro adferet, in medium, illustrationis ergo, proferam. Eito aliquis Mathematicus, inquirens in latitudinem, vel longitudinem objecti sui mathematici, quam prius habet incognitam, accedente autem operatione, secundum principia mathematica, haec et latitudo et longitudo, objecti sui, ipsi fiunt clara et revelata, nisi semetipsum in processu fallat. Quis itaque negabit, hanc Mathematici operationem, quodammodo revelationem dici posse, cum constet, ipsum ea antea latuisse? Quo circa, cum in naturalibus locum sortita fuerit revelatio, cur in spiritualibus ipsi sit denegandus, non video, si imprimis summa rei necessitas, ingenii humani imbecillitas, et alia momenta, infra afferenda, ex animo ponderentur.

2) *Ex vi conjugarorum, Concreti et Abstracti.* Datur revelans Deus, E. etiam Revelatio. Ab actione enim Deus, et actu revelandi, denominatur revelans. Sed utrumque adstruit D. Paulus Rom. I. 19. *Διότι, inquit, ἵδὲ ἔργων τοῦ θεοῦ φανερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς,* Vide actum revelationis, *ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανερώσθαι.* Quid clarius itaque ab Apostolo dici poterat, quam et revelationem, et revelatorem, esse, ac dari. Nec finit Deus, se esse non revelatum quippe qui coli vult atque honorari. Quod si vero sui nobis non dedisset revelationem, quomodo ipsum colere, quomodo venerari possemus? De cetero hic in transitu notamus, quod hic parum solliciti simus de modo revelationis, num naturalis, num vero supernaturalis, hic a Paulo insinuetur. Sive enim pro communiore Ecclesiae Orthodoxae sententia dicas, loqui Paulum l.c. de naturali
revela-

revelatione, nihilominus obtinebis, dari revelationem aliquam, quod pro praesenti argumento erat demonstrandum, sive dicas cum quibusdam, loqui eum de supernaturali revelatione, iterum evinces ejus existentiam et quidem divinam. De quo vid. *Quaest. Syst. Theol. P. I. fol. 251* seqq. et alibi passim. Convictus enim de naturali revelatione, lumine naturae facta, adigendus est firmis rationibus, ut persentiscat eandem insufficientem esse, et tanquam Paedagogum, ducere ad alteram illam, quae est supernaturalis et spiritualis, quod egregie, ac in compendio, meo judicio, fecit *B. D. BECHMANNVS* cum in *Institutionibus suis, tum in Polemica Theologia*, ubi de hac materia prolixius egit.

3.) *Ex hominis naturalis Intellectus imbecillitate*, qui per se minime aptus est supernaturalia cognoscendi, e. g. futura contingentia, certae veritatis eventuum futurorum vaticinia, etc. Quae tamen in quibusdam, ut *Ἰεσοῦς* et *Ἰωάννης* Prophetis viris, deprehenduntur, qui stupendo prorsus modo talia enarrant, quae captum humanum, per se consideratum, longe transcendunt, cum earum rerum, quas modo attulimus, nexus minime in eorum potestate situs sit. Quo circa infallibiliter concludo iterum, ipsis aliunde ea innotuisse, ac revelata fuisse. Nam quicumque ea enarrant, quae eorum captum longe transcendunt, veritate tamen, atque eventu comprobantur, illis haec nosse aliunde datum est atque revelatum, adeoque datur revelatio; Atqui Prophetae etc. E. Nexum majoris supra jam probavi, scilicet quod nexus futurorum eventuum, eorumque certitudo, non sit in illorum potestate, nec Intellectus humanus in se iis edicendis par sit, quippe quae sunt remotiora, quam quae is penetrare suis viribus nativis possit. Licet de cetero homo in terrenis rebus et mundanis post peccatum Originis residuam adhuc habeat aliquam luminis primaevis scintillulam, tamen in divinis et spiritualibus, quae aeternam felicitatem spectant, ita coecus est et depravatus, ut nec quicquam veri cognoscere, nec quicquam boni praestare, sine DEO possit. conf. 1. Cor. II, 14. Eph. V. 8. Sed Minor ex oculari Prophetiarum V. T. inspectione, et accurata rerum earum collatione patescit. Unde egregia non minus quam religiosa sunt, quae *PHILIPPVS MORNAEVS*, *GALLUS ille eruditissimus*, in *Libro suo de veritate Religionis Christianae, contra Aethos, et alios disputans* habet c. XXIV p. m. 401. *De praeterea, inquit, si multa in S. Scriptis*, tanquam de revelationum speciebus una, invenimus, quae non ulla creatura praedixisse aut etiam dixisse possit, quae in nullius hominis mentem cadere queant, quae non praeter naturam modo, sed etiam contra naturam sint, nullusne erit pertinax adeo, et salutis suae

suae hostis, ut non se dedat et tradat veritati? Ut non acquiescat quieti et saluti suae, praesertim ubi manum, chirographum, sigillum DEI ipsius manifesto conspexerit. Haec ille.

4) *Ex rei necessitate.* Vnde statim arguo: Quicquid homini salvando absolute necessarium est, illud omnino datur; Atqui revelatio divina homini salvando absolute necessaria est, E. Revelatio divina datur, Minor probatur, quia homini salvando necessum est, scire, Deum non modo esse summum illud bonum, sed etiam per certa media sibi divinitus praescripta acquirendum, unum esse in essentia, trinum in personis, Patrem, Filium, et Spiritum Sanctum, illum modo non arbitrario et electio, *Indifferentiarum* more, quem abominatus est DEUS, Deut. IV, 2, Matth. XV, 19. Col. II, 18, sed sibi divinitus praescripto, Gen. IV, 4. Hebr. XI, 4. convenienteque, esse venerandum, ni summa velis eundem injuria afficere, prout eruditissime MAGNIF. DN. D. FOERTSCHIVS *Favor, Patronus, Praeceptor, Hospes quondam meus atque Susceptor ad cineres usque submisit venerandus in Coll. Privatissimo MSC. Thetico-Polemico-Historico*, argumento ab excellentissima DEI natura, nostraque ab eo dependentia desum. pto, pluribus ostendit Prop. IV. in *Αποδείξεις* seu demonstratione, solida §. 6. seq. Porro homo scire debet, ex mera gratia, per Christum parta, nos salvari, gratis sine operibus nos justificari, Spiritum S. tertiam esse Trinitatis personam a Patre Filioque, ut paraclatum, mundo missum, nos regenerantem, sanctificantem etc. Omnia autem ceu absolute ad salutem aeternam consequendam necessaria, non nisi ex Revelatione divina cognoscuntur, cum ejusemodi notitia, ut infra contra Spinozam dicemus, non ex natura, sed ex revelatione divina tantum dependeat, teste *Paulo* 1. Cor. II, 13. Matth. XVI, 17. Unde Christus suos Joh. XVII, 3. et Apostoli 1. Joh. V, 11, 12 non ad naturam, sed ad revelationem divinam ablegarunt. Et idem hoc argumentum supra laudatus MAGNIF. DN. D. FOERTSCHIVS l. c. p. 170. cum B. MUSAEO in *Introductione* p. 866, et VINCENTIO PLACCIO in *lib. de Tractat. Philosoph. Moral.* eruditissime urisit cum ait: *Deus non ex proprio hominis ingenio est colendus, ut supra dixi, sed ex praescripto Domini sui et voluntatis, E. cum Deus sit benignissime voluntatis et bonitatis erga nos, credibile est, Deum revelasse in mundo, quomodo coli velit.* Et paulo post: *Cum homo nesciat modum placandi Deum, et adeo acceptum cultum DEO exhibere nequeat, Deus vero, non obstantes, quod justus est, tamen et immensae bonitatis sit, lenitatis, et provida cura ejus ubique pateat, maxime vero in hominibus, credibile est, Deum tam necessariam rem revelasse hominibus miseris.* Quod ipsum in primis contra

HER-

HERBERTUM de CHERBURY, *Liberum illum Angliae Baronem, et ipsius affectas, natiuitatem naturae corruptae viribus innitentes, notandum velim. Cum enim schola naturae, nec ad veri De cognitionem, ejusdemque, legitimum usum ducere nos potuit, nec salutis rationem aperire, qua miseri terrae hujus incolae possent ex peccati miseria ad perfectae beatitudinis statum, qui in unione cum DEO positus est, eluclari, utique superior scholae gratia fuerat necessaria, in qua ipse Deus, mediante revelatione, seu Magister per praecepta, nos doceret, nos in sui cognitione et cultu instituendo, et ad aeternae salutis fruitionem in sui communionem euehendo, quo nec Philosophia, nec ratio unquam assurgere potuit.* vid. TURRET. *Instit. Theol. Elench. Loc. II. p. 62.*

5) *Ex summa DEI bonitate & benignitate sui quam maxime communicatiua.* Nam cum hominera condiderit ad sc, i. e. ad finem supernaturalem, et conditionem, hac terrena longe felicior, non potuit illi procul dubio, vi hujus, hac in parte deesse, sed illi felicitatem ipsam, et viam eo perveniendi, quam ratio ignorabat sibi relicta, verbo et revelatione aliqua declarare. Ex hoc itaque fundamentum iterum firmiter, pro stabillicnda thesi nostra, infero: Quicumque tantae est benignitatis et bonitatis, qua omnium secundum eam velit serio salutem, is etiam omnia media suppeditat, quibus summa illa et aeterna felicitate frui queamus, inter quae merito numeranda venit revelatio divina de ejus voluntate ad salutem ducente; Atqui Deus etc. E. Major iterum clara est. Qui enim vult consequens atque finem, hominum sc. salutem, 1. Tim. II, 4. ut Deus, is etiam vult antecedens, seu media, ad illam consequendam sufficientia. Nullo autem commodiori medio id agere DEUS potuit, quam sua revelatione, hominem salvandum hac de voluntate sua instruendi, quid eum credere, quidve facere vel minus deceat. Quare D. Paulus Rom. I. 16 dicit *Εὐαγγέλιον τῆς Χριστοῦ, δὲναιμὸς Θεοῦ εἰς σωτηρίαν, πάντι τοῖς πιστεύοντι, ἰσθαιῖν τὴν περισσοῦν καὶ ἔλεον.*

6) *Ex inductione Consensus fere Universalis.* Notatu quam dignissima sunt, quae apud T. CICERONEM leguntur: *Quae est autem gens, inquit, in Lib. I. de divinatione p. m. 149. sqq. aut quae civitas, quae non aut exis pecundum, aut monstra, aut fulgura interpretantium, aut augurum, aut Astrologorum, aut sorcium, aut somniorum, aut varicinatonum praedictione moveatur. Est enim vis et natura quaedam, quae tum observatis longo tempore significationibus, tum aliquo instinctu instatuque divino futura praenunciat.* Quo itaque referam hanc ab omnibus acceptam, licet gentilem et superstitio-

perfectionis plenam opinionem, nisi quod crediderint et Gentiles, utique aliquam esse arcanorum revelationem a Supremo Numine habendam, quod ipse Amico suo, tato stoico omnia adscribenti, regesserat: *Arcem Tu quidem Stoicorum inquam defendis, Quinte, siquidem ista recipiuntur, ut et, si divinatio sit, sint DII, et si DII sint, sit divinatio.* Imo quis est, qui negabit, esse, datique revelationem divinam, qui tamen viderit nullam unquam extitisse gentem, nullamque aetatem ea destitutam unquam, quae non ejus concatenata quasi serie pio cum affectu meminerit, Numinis sc. aliquali sensu divino tacta, quique deprehenderit in sciscitantibus ex Oraculis suis tot responsonum atque revelationum varietates. Quo tandem et illa, *Delphicum, Apollinis, Ammonis, Dodonaicum, Didymeum,* et alia facerent oracula, oraculorumque horum petita, nisi eorum scotatores intra se fuissent persuasi, numinis aliquam esse vim, qua sibi ea, quae vel propria Intellectus imbecillitas et temporum injuria obvelarit, revelata fierent. Conferantur *Poliarri illius Harlemensis ANTONII VAN DALE de Oraculis Veterum Ethnicorum Dissertationes,* qui tamen ob id caute legendus est, quod vel nullos malos Spiritus, vel nullas eorum vires agnoscit. De quo vide sis *COLLECTORES der ungeschuldigen Nachrichten/ Tom. II. ad Annum 1702. p. 176. sqq.* Ex his vero dictis ita infero: Quicquid omnes gentes ipso facto dari, et esse profitentur, id dari probabile est; Atqui Revelationes etc. E. Major cum HESTODO L. II. *ἔγγων* vers. penultimo probatur:

Φῆμιν δ' ἔστι πάμπαν ἀπόλλυσται ἡ ψυχή πολλοῖ
λαοὶ Φημιζουσι.

Non etenim penitus vana est sententia multi,
Quam populi celebrant. Quare et ARISTOTELES, ad Nicom. X. II. Potentissima est, inquit, probatio, si in id, quod dicimus, omnes consentiant: et CIC. I. Tusc. In re confesso omnium gentium Jus naturae putanda est. SENECA vero Epist. 117 argumentum, inquit, veritatis est, aliquid omnibus probari, quod Quintilianus repetiit: Pro certis habemus ea, in quae communi opinione consensus est. a) Minor et ex supra adductis per se patet, quibus ni scopi ratio fuisset habenda, plura iis addere facillimum foret, quod argumentum prolixiori stylo produxit Rogerus in der eröffneten Ehre zum Heydenthum/ et complures alii, qui videndi, si placuerit.

7) *Ex duplici appetitu homini naturaliter instro; altero veritatis, altero immor-*

(a) Quos vide et plures alios apud H. GROTIUM d. J. B. et P. L. I. c. I. §. 12. citatos.

immortalitatis, altero sciendi verum, altero fruendi summo Bono. Ut enim Intellectus contemplatione veri, sic voluntas fructu percipitur boni, in quo vita aeternae beata posita est. Cum enim frustra isti appetitus esse nequeant, necessaria fuit revelatio, quae primum verum, et summum bonum, et utriusque viam ostenderet, quod natura non potuit. Quod argumentum TURRETINI est l. c. p. 62. §. 4.

8) *Ex absurdis consequentibus.*

1) Nam, si Deus miseris hujus miserae terrae incolis rationalibus, suam voluntatem, de sui cognitione, cultu, deque animae immortalitate, et metuenda post hanc vitam malefactorum poena, bonarum vero actionum expectando praemio, non revelasset, sequeretur, hominem, ad sui imaginem primitus conditum, non melioris esse prae brutis et felicioris conditionis, quod absurdissimum. Nam supra modo ostendimus, sine revelatione hominem nescire viam bono summo fruendi.

2) Aut Deus non potuit, aut non voluit, voluntatem et media salutis revelare. Si prius, scilicet, quod Deus non posset voluntatem suam de aeternum beando homine per certa salutis media revelare, tum sequitur, quod Deus, Deus esse desierit, sui ipsius nescius, nescius quid ipse vel velit, vel nolit, caliginis adeo mentis obvolutus, impotens demonstrandi, quid bonum, malumve sit, quod de DEO asserere blasphemum esto. Si posterius, quod noluerit, justus in Injustum Deum mutatur, cum homines ob neglectam de voluntate sanctissima sua revelationem punit; imo ipse hac ratione suae ipsius bonitatis summam repugnaret, qua omnibus adesse studet, clementissime omnium salutem aeternam promoturus. Probabile E. est dari revelationem eamque divinam, quod erat demonstrandum.

§. III.

II. ARGUMENTUM S. SCRIPTURAE est,

1) inde deductum, quod DEUS se non finit ἀπαγορεύων, Actor. XIV, 17. Qui itaque se non finit ἀπαγορεύων, testimonii expertem, is consequenter sese revelare debet. Atqui DEUS etc. E. Minor ex l. c. patet. Major iterum clara est, quippe idem sunt, se non finere ἀπαγορεύων, ac se revelare. Sive vero hoc Deus faciat per testimonium conscientiae, Rom. II, 14. sive naturae, quod respexit Paulus l. c. et Rom. I, 20. sive Scripturae, Rom. III, 21. Joh. V, 39. sive per symbola, et alios modos, perinde est, modo consistet revelationis certitudo, 2) Ex

2) Ex Ebr. I, 1, 2. Ubi expressis verbis asseritur, dari revelationem divinam, *πολυμερῶς καὶ πολυτρόπως*, Patribus per Prophetas in V. T. per Filium vero in N. T. factam.

3) Ex Daniel II. v. 27, 28, 47. Ubi a Propheta Daniele asseritur, quod Regis somnium interpretandi facultas, per quod Regi Deus futurum regni sui casum indicare et praefigurare voluerat, non sit in humanae naturae ingenique viribus, sive adducat sapientes, magos, Astrologos, haruspices, seu quoscunque alios, sortis humanae non expertes, Aegypti Sapientes, quippe quibus a Deo sint praefixi naturae termini atque limites, quousque sese sagacitas humana extendere debeat. Itaque v. 30 dicit Propheta, de me autem, non per sapientiam, quae sit in me prae omnibus viventibus, arcanum istud est revelatum mihi. Posita hac ratione *ἀρσεί*, ad ipsam Thefin procedit, demonstraturus unicum omnis revelationis divinae principium solum DEVM esse v. 28 per essentiam, communicative saltem in creaturis rationalibus, et v. 22, dicit: Ipse revelat profunda et abscondita, novit quod in tenebris est, et lux cum eo habitat.

4) Ex testimonio Israelitarum Deut. XXIX, 29. Ubi Israel testatur, quod sibi filiisque suis sint mysteria DEI ad faciendum omnia legis hujus verba revelata. Cum his et alia confer loca I. Cor. II, 10. nobis vero DEUS revelavit per Spiritum suum, qui omnia etiam profunda scrutatur. Col. I, 26, 27. mysterium illud, quod absconditum fuit a saeculis et aetatibus, nunc autem factum est manifestum sanctis eius etc. Rom. XVI, 26. Nunc vero factum est manifestum, et per Scripturas Propheticas, ex imperio aeterni DEI ad obedientiam fidei omnibus gentibus notificatum. Luc. I, 70. Locutus est Deus per os sanctorum, qui a saeculo fuerunt, Prophetarum, suorum, et alibi.

5) Ex inductione revelationis divinae specierum. Ea enim quam maxime ratione, veritas revelationis constare debet, quod variae de facto extant revelationis divinae species, siquidem Deus modo sese revelavit per *alloquium*, ut Adamo Gen. I, 28, 29. Gen. II, 16, 17. c. III, 9, 10. Noacho Gen. VI, 14. sq. c. VII, 15. Abrahamo Gen. XII, 1. Populo Israelitico Exod. XX, 1. Samuëli I. Sam. III, 4, 6, 8, 10. modo *vigilantibus*, Jes. VI, 12. Ezech. c. I. Jerem. III, modo *dormientibus*, modo per *Urim et Thummim*, modo per קֹרֶן - כֶּתֶב nunc aliis rationibus de quibus infra dicemus.

§. IV.

Sed ad reliqua jam propero, ne nauseam B. L. multa sententiae nostrae proba-

probatione creem, et illis quidem, qui norunt, creduntque, recte pieque semper Revelationem divinam, seu principium et regulam, ab Ecclesia Orthodoxa, fidei morumque, aestimatam fuisse, cujus natura requirit, teste *Philosopho Lib. I. Post. c. 2. Lib. I. Top. c. 1. n. 6.* ut principium sit ἀναπόδεικτον, indemonstrabile, πρῶτον, nec ante se habeat prius, unde probetur, ἀπίστευτον, cui per se fides habeatur, ut adeo supervacaneus fere labor videri queat multis eam rationibus probare velle ut *QUENSTEDIUS censet Syst. Theol. P. I. c. 3. Sect. II. fol. 34. de Theologiae principio, B. D. NEUMANNUS, Vir de hac Academia totaque Christiana Ecclesia, dum viveret, insigniter meritus, in sua Theologia Aphor. Cap. II. Aph. I. p. 113.* Si enim ea tanquam a priori veniret demonstranda, omnis exspiraret principii natura, et dignitas, nec foret aliquid absolute primum, sed potius secundum. Unde et quicquid hucdum disputatum fuit, non tam demonstrationis, quam declarationis causa, monere volumus.

SECT. II. POLEMICA.

§. I.

EX haecenus dictis non dubito sponte profluere, dari aliquam Revelationem divinam, eamque a sola DEI gratia, non natura, dependentem. Sed ut nullum doctrinae Christianae caput a Satanae instrumentis integrum atque intactum hucdum praetermissum fuit; ita et hoc varias subiit vicissitudines, et sollicitationes. Majoris vero perspicuitatis doctrinaeque causa, tres classes constituemus, ad quos omnes errores, qui thesi nostrae adversantur, commode referri posse putamus.

§. II.

I. CLASSEM *Athei* atque *Pagani* constituunt, qui, sicuti Deum non modo contra scholam superiorem, Verbiq; divini dictamen, sed etiam inferiorem, creaturae nimirum, propriaeque conscientiae stimulos, negant; ita etiam omnia divina, adeoque revelationes vere divinas, rejiciunt, quo tanto securius carnis et tenebrarum opera perpetrare possint. Quos vero prolixiori studio refutare non placet, cum id jam dudum Viri gravissimi, ac sapientissimi fecerint.

B

§. III.

II. CLASSEM illi ducunt, qui indirecte eas impugnant, licet magni alias divinas revelationes facere videantur. Quoniam enim plus, quam par est, raptus suos ecstáticos, somnia et colloquia cum Angelis sectantur, proque divinis fidei morumque principiis habent, merito huc referendi sunt non modo antiquiores *Paracelsæ, Schwenckfeldiani, Weigeliani*, sed etiam recentiores, utpote *PETRUS POIRETUS* IN OEC. cap. 7, §. 12 qui *veritatem non in revelationibus vere divinis, sed in corrupto animæ nostræ cerebro, lucentem consulendam esse*, contendit. Per hanc enim hominem ad Deum, atque æternam salutem duci, verumque fieri Christianum posse, licet forte Evangelii revelationem ceu literam ignoret, persuasus est. Quod ipsum quos facipius et accuratius expendo, eo magis animum meum admiratio subit, qui factum, ut *JOACHIMUS LANGIUS Prof. Halensis* in epistola quadam ad eundem datam, et Amico cuidam, tum temporis iter in Belgium Federatum meditati, commissa, quæ deinceps, nescio quo fato, in aliorum, et meas quoque ipsius manus incidit, Poiretum tot tantisque elogiis, ac ferme ultra humanam sortem, efferret. Huc omnino referendi *D. PETERSENIUS*, qui in *dem Sendschreiben* / Ao. 1691. *virginis Assenburgicæ* revelationes pro divinis habuit. *BARTHOL. MEIERUS*, Sup. olim *Gvelferbytanus*: *HENR. KRAZENSTEINIUS* Aurifaber *Quedlinburgicus*, ac feminae numero plurimæ, de quibus consuli meretur *B. D. FEUSTKING Gynecæum Fanaticum*, Nuperime verò hujusmodi revelationes probare visus est *PARIS, Ecclesiastes Reformatus Hazgerodanus*, hujusque defensor, quibus se opposuit *DN. J. E. SCHVLENBURGIUS*, Theologus, & Prot. Ecclesiastes *Aulæ Quedlinburgensis* in libro *von Offenbahrungen*.

III. CLASSEM *Scepticorum, Naturalistarum* et *Ψευδο Θεολόγων* est, quorum argumenta pro modulo nobis concessio examinabimus.

§. IV

Et huc I. spectat *Maledictus* ille *BENEDICTUS SPINOZA Belga* Judaizans, omnino, id est, nulli religioni addictus, eandem fere tibiam inflans in *Tractatu suo Theologico-Politico de libertate philosophandi*; quem dissimulato primum nomine publici Juris fecit *Hamburgi* apud *Henricum Kubnath*, ut titulus mentitur, cum hujus nominis tum temporis, Anno scilicet 1670. nemo, vel *Bibliopola* vel *Typographus* fuerit *Hamburgi*. Anno 1684. alium quempiam emisit, quem

quem Specimen Artis ratiocinandi inscripsit. Priorem tractatum refellere inter alios studuit, D. JOHANNES MUSAEUS in *disputatione Jenae* habita respondente CHRIST. FRID. KNORRIO. PETRUS quoque DANIEL HUETIUS in sua *demonstratione Evangelica* passim retudit Spinozam, licet ipse optimam subinde causam male egerit, textumque sacrum corruperit. Omnibus vero his anteponendus nostro iudicio est REGNERUS a MANSFELD, *Philosophiae in Academia Ultrajectina Professor*, qui hocce SPINOSAE scriptum a capite ad calcem castigavit, cuius opus posthumum *Amstelodami*, opera *Abrahami Wolffgangii* A. 1674. prodit. In hoc igitur libro SPINOZA c. I. asserit:

1.) Ipsam cognitionem naturalem, prophetiam uocari posse et revelationem, quia ea etiam, quae a lumine naturae cognoscimus, a sola DEI cognitione, ejusque decretis dependeant. Vulgum autem ita loqui, ut cognitionem, naturalem a Prophetia et revelatione exclusam velit, p. 2.

2.) Primam Revelationis causam positurus, ait, *eam esse mentis naturam*, addita hac ratione, *quia mens nostra*, ex hoc solo, quod Dei naturam obiective in se contineat, deque eadem participet, potentiam habeat ad formandas notiones rerum, et hinc merito mentis naturam, quatenus talem, primam, divinae revelationis causam esse. Unde p. 3. dicit, *non omne* id, quod S. Scriptura, ait, Deum alicui dixisse, pro Prophetia et cognitione supernaturali habendum est.

3.) Specialem vero causam omnis revelationis quando aperire intendit, asserit: *eam fieri per vividiores* imaginationem, ac per imagines. Quo ipso negat omnem revelationem divinam. Et post medium p. 5. *Quod*, *revelatio* per solas imagines contingat, patere ex r. Par. XXI; et in fine: *Imaginibus*, revelavit Deus Josepho dominium sibi futurum. p. 7. neminemque praeter Christum, nisi imaginationis ope verborum aut imaginum DEI revelata, accepisse, atque adeo ad prophetandum non esse opus perfectiore mente, sed vividiore imaginatione. Unde putat ille patere, p. 14. cur prophetiae, omnia fere parabolice et aenigmatische perceperint docuerintque, atque omnia, spiritualia corporaliter expresserint, quia haec omnia cum natura imaginationis magis conveniant. Imo ulterius procedit c. II. p. 18. dicitque, hominis temperamentum non tantum plurimum valere ad prophetiam generatim consideratam, sed et, pro ratione temperamenti, variare prophetias. Si enim, Propheta erat hilaris, ei revelabantur victoriae, pax, et quae porro homines,

ad laetitiam movent; tales enim similia saepius imaginari solent. Si contra tristis erat, bella, supplicia, et omnia mala, ei revelabantur. Et sic, prout propheta erat misericors, blandus, iracundus, severus, catenus magis aptus erat, ad has, quam ad alias revelationes.

4) Pernegat Apostolos, suas epistolas, inspirante Deo, sed e solo lumine naturae scripserunt, quanquam, praedicantes Verbum Dei, prophetae fuerint, in scribendis tamen suis epistolis tantum fuisse Doctores.

§ V.

Sed contra has impias, imo blasphemias hypothesen sequentia notamus. Et quidem ad

1.) Concedimus utique duplicem dari revelationem, alteram *naturalem*, alteram *supernaturalem*. Utraque est a Deo. Illa *Physica* s. naturalis quidem cognoscit Deum, l. per suam notitiam mentibus hominum innatam, congenitam et impressam, unde ἐμφυῖς audit, l. per acquisitam, ex insitis illis naturae principiis per ratiocinium rectum, & accuratam creaturarum contemplationem ortam, unde ἄνωγε salutatur, imo non modo Deum esse, sed etiam quaedam ejus attributa. Quare Actor, XVII, 27. gentiles dicuntur Deum veluti palpare manibusque contrectare posse, ex iis, quae condidit, sed saltem confuse et indistincte. Haec vero specialis ac supernaturalis revelatio, quae sola, non ex natura, sed DEI gratia dependet, sola distincte et adaequate Deum cognoscendum tradit. Cum itaque illa generalis confusam saltem, imperfectam, et obscuram de DEO tradat cognitionem, quilibet videt, male Spinozam hanc dicere revelationem divinam, atque prophetiam, imo generalem cum speciali pessime confundi, quam tamen accurate Paulus I. Cor. II, 14, 15. distinxerat. Quae illius confusio inde patet, quod asserit, cognitionem naturalem prophetiam vocari posse, i. e. aequae ac aliam revelationem, proprie sic dictam, vere propheticam. Origo hujus confusionis ejus detestabilis hypothesi est, Deum ab hoc universo distinctum non esse, eiusque decreta esse universi, sive naturae, leges, hominem autem, quatenus est universi pars, de divina natura participare, et hanc DEI naturam cujus particeps sit ipse, divina decreta dictare, unde sit et revelatio, et prophetia. Quo manifeste confundit creatorem cum creatura, legem naturae in creatura, cum ipsis decretis divinis in DEO, et DEVS pars hominis esse statuitur ita, ut homo extra DEVM merum brutum constituatur, imo cum totius naturae pars sit
DEVS,

DEVS, omnem quoque creaturam per ipsum DEVM, tanquam partem aliquam, essentiam suam habere. Quod vero noticia illa atque revelatio nequeat dici prophetia, facile patet; si 1) Spectes ipsam *Etymologiam cognitionis naturalis*, quae idem est, ac aliquid lumine naturae cognoscere; derivatur enim a natura: at revelatio prophetica idem audit, ac incognitorum et captum humanum transcendentium mysteriorum clara pronuntiatio, futurorumque praedictio velamine quasi subducto, conf. Jer. XXVIII, 8, 9. Quodsi itaque cognitio naturalis captum humanum, neque transcendit, neque futura et mysteria revelat, non potest dici prophetia, et specialis divina, proprieque sic dicta revelatio. 2) Si spectes *causam efficientem*. Illius est Deus et naturae principia *simul* Rom. I. et c. II. hujus vero *solus* Deus est, appropriative, per quamdam Oeconomiam, Spiritus Sanctus 2. Petr. I, 21, cujus prophetia donum est 1. Cor. XII, 10, 11. Act. II, 16, 17, 18. non excluso Patre, Ebr. I. v. 1. et Filio, Joh. I, 18. Si vero quaedam per naturam cognosci possunt, etiam si hic et nunc ab hoc et illo non cognoscantur, tum non statim prophetiae et revelationis, sed solum indagines rerum obscurarum sunt dicendae, humanas prudentiae limites non excedentes; 3) Si spectes *objectum*; Quod equidem quae *Generalem* est Deus, et quaedam ejus attributa, sed tantum indistincte, et ex principis naturae nota; Hujus vero, sunt res quaecunque divinae, et mysteria divina naturae *absolute* incognita. 4) Si spectes *subiectum*, in quod cadant. Cognitionis enim naturalis est *quilibet homo*, recta ratione utens, seu Judaicus, seu Turca, seu gentilis, seu Christianus fuerit: Hujus revelationis nempe specialis, subiectum *solus* homo est Spiritu DEI donatus II. Petr. I, 21. isque ut Deum amans ita a Deo amatus Joh. XIV, 21, c. XV, 15. Et ad hoc, ut praeditus sit vero dono prophetico atque revelationis divitiae, requiritur ordinarie, ut sit verae Ecclesiae membrum vel fide vel professione. Nam, ut reliqua dona et charismata Spiritus S. Ecclesiae pomaeria non excedunt, ita nec revelationis et prophetiae donum 1. Cor. XII, 10. Joel II, 28. Ad

2) Resp. Non sequitur, quod, cum utraque, et naturalis et supernaturalis, revelatio a DEO, ceu uno eodemque principio primo sit, ea de causa etiam uno et eodem nomine venire, nec gradu, quantitate, qualitate et dignitate debeant distinguui. Do instantiam: omnes creaturae a DEO, ceu suo unico principio et creatore sunt: Ergone omnes eodem modo locoque sunt habendae? Absurdum. Nam et boni et mali Angeli a DEO creati, nec tamen, vel boni mali, vel mali boni, eodemque loco considerandi sunt, Quare probe distinguendum esse puto in-

ter revelationem, et inter modum communicandi eam, qui quidem est diversissimus. Cognitio enim naturalis a DEO homini communicatur per vires ipsi concreatas naturales, animam rationalem, ejusque facultatem, ut supra ostendimus. At illa supernaturalis cognitio datur et communicatur, seu per revelationem, seu per prophetiam, ut ex parte hominis sit mera impressio et receptio, non vero ipsi accedat, per cooperationem, per vires naturales, ut ipse vult. Quamobrem cognitio illa, per revelationem hausta, certitudine gaudet infallibili, at vero, cognitionis naturalis certitudo, quia dependet ex viribus humanis corruptis, est quidem certitudo in suo genere, sed non infallibilis. Ad

3.) Respondetur, negando *a*) quia omnis revelatio specialis debet esse solum a voluntate infallibili revelantis juxta II. Pet. I, 21. A qui omnis imaginandi humana facultas, ut sit vividior, est fallax: qua propter revelationis causa esse non potest. Negatur *β*) quia objectum revelationis non solum in se continet principia naturae nota, sed etiam mysteria captum rationis transgredientia. At nostra imaginatio, quanta quanta fuerit, humani quid patitur, nec quamquam mortalium novit ea per se, quae sunt DEI, nisi spiritus DEI. Ergo. Huc accedit *γ*) quod illa donum gratiae divinae, non naturae, sit, proveniens ex immediato Spiritu S. impulsu et inspiratione, ut supra ostendimus. *δ*) Quia vis illa Imaginationis omnis periculi et seductionis experta nequam est, quod videre est etiam in statu instituto in Adamo et Eva, sibi imaginantes, neglecta sua primitiva rectitudine, excellentiam quandam et supereminentiam, similem divinae. At, revelatio specialis sine errore, sine periculo, utpote norma regulae fidei et vitae, esse et constare debet. Quomodo vero illa, per imaginationem facta, omnis lapsus experta esse potest, si ipsius principium labe non caret. *e*) Quia non statim vividior imaginandi facultas ipsam revelationem, aut ejus causam, efficit, sed saltem quandam, cum delectatione sensuum Intellectus conjunctam, per ideas varias, atque de objecto suo delectabili, intellectui facta, repraesertationem. Confer omnino B. D. NEUMANNI supra cum laude citat. *Theolog. Aphor. XVI. de Revelatione*, p. 130. Si vero illa esset revelationis prophetiaeque causa, tum omnes hac praediti essent Prophetae, quod absurdum.

Ad 4.) Resp. Falsissimum est, eos solummodo ex lumine naturae scripsisse. Nam Luc. I, 3. expresse dicitur Lucam omnia, non ex lumine naturae, sed *ἀπὸ θεῶν*, ē supernis percepisse, quod confirmat CHRISTUS Math. X, 19, 20. *Non, ait, vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri is est, qui loquitur in vobis.*

At,

At, dicit ille, ipsi faciunt discursus et ratiocinantur, Paulus enim Rom. 11, 28. scribit: λογισμοῖς ἐπιμαρτυροῦντες. Concludimus igitur. Resp. distinguendum est inter *rationalis magisterium*, et inter ejus *ministerium*, itemque inter ratiocinationem *ex viribus naturae*, et ratiocinationem *ex viribus gratiae*. Licet Apostoli fuerint ratiocinaturi, tamen rationis non magisterium, quippe quam ipsi jubent captivare sub fidei obsequium, sed solum ministerium permiserunt, non ex viribus nativis, sed dativis ratiocinantes.

§. V.

Huc omnino quoque referendus est AMMONIUS in *Lib. de Oracul. Tom. II. Opp. p. 196, edit. Basl. An. 1574 in Fol.* qui, menti humanae fatidicam inefficacitatem, rerumque futurarum revelationem, contendit, omnem hac falsa *προφῆτειαν* divinam revelationem pessundaturus. Argumenta ejus desumpta sunt

1. Ex COLLATIONE PRAETERITORUM CUM FUTURIS: *Ut*, inquit, *difficile est, memoria revolvere praeterita, ita aequè difficile est, futurorum praesagium. Atque, cum haec ipsa praeteritorum memoria sine haesitatione naturalis sit, itaque eandem futurorum praenotionem, licet non sint, sed erunt, hauriri posse naturaliter. Quod enim praeteritorum, quae non sunt amplius, recodamur, ex eo est, quod species quaedam seu rerum figurae menti naturaliter obversentur, ex quarum conjunctione et conjunctarum applicatione, ad certum tempus ac seriem, memoriae ope, redit mens in cognitionem rerum, quae olim gestae sunt. Eaedem autem species perinde ad futura prospicienda inseruire possunt. Vix enim fieri potest, ut aliquid posteris seculis accidat ita inusitatum, ut non per eas, quas nunc in animo habemus, species exprimi possit, modo mens species eas componere norit, ut ex iis apta unius de altero praedicatio atque enunciatio, futuro post eventui congruens, fiat, constituatur.*

II. Ex NATURA ET INDOLE PROPHECIAE, quae se, ut ipsi cum reliquis videtur, non tantum ad praeterita, praesentia, sed etiam ad futura, extendat, juxta illud Virgilii de Proteo: *Novit namque omnia Vates, Quae sint, quae fuerint, quae mox ventura trahantur.*

III. AB EXPERIENTIA: Quia complures, morti proximi sint vaticinati. Quas fatidicas facultates, observante, ex PLUTARCHO, PETRO PETITO, putat, non demum post discessum e corpore animam recipere, sed eas jam ante possidere reconditas, corporisque contagione impeditas, quae sese demum exerat, cum resolvi incipiat, minusque membrorum caducorum humanorumve sarcina prematur.

IV.

IV. Ex INNATA OMNIBUS CUPIDITATE COGNOSCENDI, quae sibi eventura sint. *Vnde intelligi posse arbitratur, futuri notitiam naturaliter supra hominis captum haud esse, sed posse, saltem in nonnullis, naturae appetitum expleri.* Alioqui frustra innatus nobis esset, cum tamen Deus et natura nihil faciant frustra.

§. VI.

Ad I. Resp. negando. Nam 1) distat notitia praeteritorum a praesagiis futurorum. De notis enim praeteritis, perpetuo quodam nexu colligatis eventusque comprobatis, memoria sibi ideas atque notiones formare potest. Illa enim, pro objecto, ad stipulantibus Philosophis, res tantummodo praesentes atque praeteritas, futuras vero nunquam habet. Non entis itaque, ut futurum ratione memoriae, nondum existentis, scientia est nulla. Et, si philosophari licet, omnis notitia hominum requirit rerum conceptus, et in intellectu ideas. *Cam vero futurorum, ut contingentium, atque ex solo divinioris lato pendentium, ideis destituti simus, quonam fieri modo possit, ut eorum quis notitiam adipiscatur? Saltem vero certum aliquod signum atque indicium adesse debet, quod de futuris contingentibus dari nullum potest.* 2] Concedimus, praeteritorum naturalium notitiam esse naturalem, sed, num futurorum quoque sit naturalis ex ratione utique firmiori probandum erat. Illud equidem inficiari nolum, posse aliquando fieri, ut ex antecedentibus quibusdam signis rerumque indicis, viri egregio ingenii acumine praediti, de eventu futuro quaedam augurari naturaliter possint, sed an non prudentiae humanae metas excedant, et haud raro magis conjectura prudentum et pervasio, quam sententia fatidica, salutanda sit, multis ipse de causis nego. Nam, (1) per certam futurorum notitiam Deus divinam majestatem suam astruxit, sibi eam soli vindicaturus, *Jes. XLI, 26. XLIV. 6, 7.* Illa vera stante hypothese, omnis divinam majestatem afferendi nervus elideretur. Atque haec quidem eo minus placent, quo magis 2) Causam efficientem respicio, quae est Spiritus S. uti supra monui contra Spinozam. §. 5. p. 15. *Disputatur, quod obiter saltem assero, inter eruditos, An Diabolus et mali genii revelare futura et vaticinari possint? Negabunt hoc omnes illi, qui communem cum D. BALTH. BECKERO habent causam et dicant: nullam operationem in hoc mundo Diabolo esse, quos pluribus recenset B. D. GRAPPIUS in Theolog. Recens. Controv. P. II, C. III. de Angelis Quaest. IX. p. 80 sqq.* Vbi bene notandum futurorum revelationem a malis genis haud raro factam, pro diversitate et cognoscendi modo, considerandam esse. *Vel enim*

ex causis naturalibus secundis, sibi mutuo subordinatis, hauriri potest, *vel* ex ipsius DEI per Angelos facta manifestatione. Neutro horum modo denegandam ipsis, puto. Non *priori* modo, *tum* ob *ingenii* subtilitatem, qua coniicit ex praeparatione causarum aliarumque, quae ad gerendum aliquid debent concurrere, id esse futurum, *tum* ob solertem, tot millium annorum spatio, experientiam comprobata, *tum* per observatam ab aliis, Spiritu DEI actis, hominibus intelligentiam, qua novit interpretari quaedam Sacri Codicis vaticinia, quorum eventus adhuc incogniti sunt, eamque interpretationem suis mancipiis suggerere, ac si nova quaedam esset prophetia, qualis tamen non est, sed interpretatio prophetiae divinae. Qua ratione, dubitandum non est, Diabolum, ex vaticiniis Apocalypticis, de futuris in orbe et Ecclesia eventibus multa callere, quae, quoniam necessaria nobis ad salutem non sunt, non quisvis SScripturarum interpretes assequitur. *Tum* quoque, ob incomparabilem sui motus celeritatem, qua in longinquis locis, remotisque mundi regionibus geruntur, quaeque tanquam futura ad homines, longissime etiam absentes defert. Proprie enim non sunt futura, sed praesentia, futura tamen aliquo modo ratione temporis et notitiae dicere possumus. *Tum quoque*, ob accuratam observantiam, clandestinorum consiliorum, verborum, scriptorum, signorum, quae in corpore, tam exterius, quam interius, apparent, occultas hominum cogitationes et deliberationes praesentes, futurasque, solertissime coniectando, cognitas habere potest. Habet enim perfectam rerum omnium naturalium scientiam, callidissimusque et sagacissimus est ad praesentiendum ac praenosendum futura. Sed haec physica revelatio nequaquam titulo prophetiae, et proprie sic dictae revelationis, est insignienda, verum alicujus indaginis rei obscurae, licet eiusmodi res huic, vel alteri, non pateant. *Neque vero posteriore modo* revelatio divina ipsi est deneganda, uti videre est ex *1. Sam. XXVIII, 19*. Quae tamen praenunciatio proprie revelatio non erat prophetica, sed nihil aliud, quam denunciatio imminentis poenae, quam Deus pridem minatus fuerat. Extra hos vero duos modos nihil de rebus futuris callent, sed fallunt, ob sequentes rationes: *Quia* 1) multae actiones adhuc ex libero arbitrio hominis pendent, cuius cum ipse ejus arbiter non sit, ejus determinationem ad finem ignorat, adeoque de actionibus ejus certum quid praedicere nequit. Est enim illud admodum mutabile, et flexile ad omnia, liberumque, nonnunquam extraordinaria quadam operans ratione. *Neque* 2) insolitum est, quod nos saepe, divinitus incitati, DEIque adjuti gratia, contra faciamus, quam ante constitueramus. *Huc* 3) accedit,

accedit, ut, quod Satanas agere instituerat, praedixeratque, prohibente DEO, et impediante, exequi non possit. *Et 4*) multa Deus solet aliquando, praeter communem ordinem naturae, praeterque generalem suam et ordinariam providentiam, disponere. Ex quo patet, ipsum praedecere omnia certo non posse. Quod erat demonstrandum. *Conf. ex Antiquis PP. D. AUGUSTINUS de Civitate DEI Lib. IX, c. 22. l. 4. de Trinit. c. II, Lib. II. de Genesi ad litteram c. 17. CHRYSOSTOMUS, vel quicumque auctor sit operis Imperf. in Martb. Hom. XIX. DAMASCENUS de O. F. Lib. II. c. 4. Ex recentioribus BENED. PERERIUS, Valent. adversus fallaces et superstitiosas artes, Lib. III. c. 1, §. 3, et c. V, n. 35. Opp. fol. 275. 288. C. PEUCERUS, de praecipuis divinationum Generibus, p. 24, seq. QUENST. Syst. Theol. P. I. C. XI. Sect. II. fol. 466. FRIDEM. BECHMANNUS, Theol. Polem. Loc. VI. P. I, p. 367 sqq.*

Sive 2. respiciamus proprium prophetiae subiectum, quod non est homo animalis, sed Spiritu DEI actus, II Petr. I, 21. Unde abominanda est audacia CORN. a LAPIDE in Proem. in Prophetas fol. 8, et SIXTI SENENSIS, Lib. II. Bibl. in voce Sibylla, qui Sibyllas, seu Sibyllam, (sunt enim, qui negent, plures hujus nominis extitisse, immo ulla, cum quibus non est disputandi animus nobis, quibus perinde est, velit quis unam, an plures, an nullam, statuere, vid. COLBERGIUS in Platonisch-Zermetischen Christenthum/ P. I. p. 108, sqq.) veras DEI prophetissas, vatesque DEO plenas, dixerunt, quas tamen AUGUSTINUS Lib. XII. Genes. ad lit. c. XIX, ad Gentilium, non ad DEI, prophetissas refert, quod ante eum fecit LACTANTIUS Instit. Lib. I, c. VI, v. 6, sqq. p. 20 sqq. edit. CELLAR. Lips. 1698. in 8. ubi Poetis Philosophisque aequiparat. Sunt equidem PP. quidam Graeci, qui primo intuitu, plurimum autoritatis carminibus istis tribuere videntur, ex quibus sunt, CLEMENS ALEXANDRINUS Strom. Lib. VI. et JUSTINUS MARTYR in Par. aen. ad genes. Quanquam vero pii PP. ab omni omnino culpa absolvi non possunt, tamen quatenus finem habebant bonum, demonstrandi veritatem Religionis Christianae, ad avertendos Gentilium a superstitione animos, ostendendumque, ipsos inter Graecos, atque Latinos, oracula, de adventu et deitate Christi extitisse, quodammodo excusari merentur. Unde D. HIERONYMUS Lib. XIII, c. 15, contra FAUSTUM, MANICHAELUM, Sibylla, inquit, l. Sibyllae, et Orpheus, et nescio quis Homerus (vide, quos iungat vates) et, si qui alii vates, vel Theologi, vel sapientes, vel Philosophi, gentilium, de Filio DEI, aut DEO Patre, vera praedixisse, vel dixisse, prohibentur, vales quidem aliquid, ad paganorum vanitatem revincendam, non tamen

tamen ad istorum auctoritatem amplectendam, cum, illum DEUM nos colere, ostenderimus, de quo nec illi tacere potuerunt, qui suos congenitales populos, idola et daemonia colenda, partim suadere ausi sunt, partim prohibere non ausi sunt. Non defuerunt quidem ex modernis Criticis, qui, horum PP. auctoritate allesti, veras prophetissas dixerunt. Quod exemplo patet CELEB. ISAACI VOSSII, qui in *Comment. de Sibyllis* c. VII, ait: *Haud parum utilitatis Christianae accederet religioni, si etiamnum superessent illa Apocrypha, (sc. Sibyllarum) quae V. T. olim conjungebantur libris, cum et approbata fuerint a Judaicis, antequam essent Christiani, et lecta in primitiva Ecclesia, et commendata a Paulo et Apostolis, qui et testimonia, ex illis petita, scriptis suis inferuere. Apud Paulum quidem complura occurrunt loca ex illis deprompta. Et paulo post. Eadem historia paribus fere, ac Apostolus, verbis memoratur, (quae est II Petr. II, 4) in oraculis Sibyll. Lib. I, ubi secundae ante diluuium aetatis hominum lapsus describitur. Nec tamen propterea sequitur, librum hunc ipso antiquiorem diluio ab Enocho fuisse conscriptum. Absit, ut sic sentiamus, sed vero, ita omnino credimus, omnes istos, quos diximus, libros, vergentibus ad finem Danielis hebdomadibus, a Judaicis, toto orbe dispersis, fuisse conscriptos, NB. DEO implente ipsorum mentes, ad significandum gentibus Christi aduentum. Sed mirum fit, si illa Sibyllarum Carmina fuerint pro canonicis habita, quum tamen nec JOSEPHUS, neque ullus fide dignus scriptor in canonicorum librorum enumeratione horum meminerint. Neque statim mentio alicujus libri vel scriptoris auctoritatem conciliat Canonis, sed immediata Spiritus S. *θεοπνευσία*, quam hisce contigisse, non tam dici, quam probari debebat. Constat enim inter doctos, quanta et prope cum substitutione conjuncta solertia fuerit Judaeorum in custodiendo Codice S. Unde nulli dubium, eos, ex Codice S. quosdam libros extrudi, passuros non fuisse. Urget quidem Vossius exemplum Bileami, magi et incantatoris, ut ipse vult, toto oriente celeberrimi, qui tamen adeo manifeste futura Christi mysteria praedixerit, ut nullus propemodum Prophetarum tam aperte de eis sit variatus. Judaei igitur, ac quidam dediti Magicis superstitionibus, DEO NB. impellente horum magicis deditorum mentes, prophetarunt, consinxerant, quae ita per ipsas fraudes versus Orphei, Phocylidae, Hyfiaspisi et Sibyllarum. Verum pio et Christiano lectori cogitandum relinquo, num de DEO, qui passim severissime prohibuit Magiam et idololatriam, dici possit, quod per instrumenta quasi diaboli luculentius aduentum Messiae, et mysteria divina, quam per*

pios sanctosque homines illustraverit. Requiritur enim ad Prophetam verum, ut sit verae Ecclesiae membrum, vel fide, vel professione. Proprium enim Ecclesiae donum est prophetia, *1. Cor. XII, 10. Joel II, 28. Apoc. XIX, 10.* Quare exemplum Vossio obstat. Nondum enim probatum est, Bileamum, antequam a vero DEI cultu per avaritiam defecit, Ecclesiae verae societatem ne quidem professum fuisse. Contrarium patere nobis videtur 1) ex ipsius confessione, *Num. XXII, 18* ubi Jehovahm Deum suum vocat; 2) ex consultatione, qui verum Deum, non idola, consuluerat. *v. 9, 20. 3)* ex inspiratione verborum Jehovahe in os Bileami, *c. XXII, 3, 9*, immo, quod Spiritus Jehovahe ei affuisse dicatur. Etiam *Caiphus* tamen formaliter non prophetavit, sed materialiter saltem verba ejus impulsu Spiritus S. prophetiam continuerint, professione tamen in Ecclesia fuit, *Joh. XI, 51*. Adeoque Pontificiis hoc concedimus, Prophetiam, et proprie sic dictam, non dari, nisi iis, qui sunt fide vel professione, in Ecclesia vera, ut ut non omnis rei futurae praedictio statim pro Prophetia haberi debeat. Quapropter ut redeat in viam, a qua discessit oratio, concludimus prophetiam non naturae, sed gratiae Dei donum esse.

Quod si 3) Objectum contemplor, neququam revelatio et divinatio naturalis esse potest. Illa enim, formaliter considerata, pro objecto habet mysteria, quae naturam supergrediuntur. Si

4) Ipsum ineffendi modum in subjecto suo respicio, Cognitionis naturalis modus ineffendi perpetuus est et immanens; at in prophetis est habitus transiens. Jam si futurorum notitia prophetica foret naturalis, immanens et perpetua, tam diu duraret quoad subjecti natura staret, Cui sententiae exemplum refragatur, *LXX Seniorum Num. XI, 25*. *Elisaeus* vero Spiritum propheticum etiam cithara excitasse *II Reg. III, dicitur.*

Neque 3) capere possum, quod dicit, easdem praeteritorum species, inservire posse futuris, cum divinatio sive prophetia sit ignotorum futurorum, de quibus nemo quisquam sibi rerum, quas nosse soli Numini datum est, quaeque ab ipsis arcaea profundissimaque providentia dependent, formare species potest, cum natura nos earum, et nexus lateat. Neque sufficit, quod rerum quarundam ideas, per operationem mentis, rite componimus, sed insimul requiritur, ut illae res aliquando certo sint exiturae, quum, quae nec sunt, nec unquam futurae sunt, componi ac connecti non possint. *Sane, ut cum H. Wirsio l. c. p. 56. totam rem eloquar: Omnis eorum nexus lateet in abisso factorum, quo penetrare mens nostra per sese potis non est. Non esse admodum*

admodum difficile, in memoriam revocare res, quas pridem, uti gestas novimus, et quarum nexum, dum extabant, habebamus, docet experientia. Sed ex simplicibus verum ideis, formare nexum rerum futurarum, qui nexus pendet a serie causarum impenetrabili, id humanæ menti prorsus cives Quisov est. Haec ille. Secundum dissentientis argumentum responsonem nullam meretur.

Ad III. Resp. Falsum est, morti vicinos ex instita facultate mentis fuisse vaticinatos. Cum enim primum sese anima corporis vinculis liberare incipit, tum quoque illa, arctiore gratiae gloriaeque coelestis nexu, et propiore cum DEO jungitur communiōe ut, illa luce vere divina quodammodo collustrata, capax reddatur, ad significandum, siue Ecclesiae, siue Politiae, futurum statum. Quare ipsi adhuc demonstrandum est, cuius et regenito et irregenito eam contigisse. Jacobi exemplum thesin potius meam adstruit, quam destruit, immo ipsi penitus est adversum. De ipso enim SScriptura testatur, fuisse eum virum DEO complacentem, quod requiritur ad subiectum fatidicum, uti supra pluribus demonstravi. Ceterum, quod ad Improbus spectat, crudite Jo. HENR. HEIDEGGERUS Hist. Patr. Tom. II. Exerc. XXIII. p. 705 judicat: *Temere eos aliquid sibi finxisse, Spiritu DEI destitutos, et a Satana, eludente hac ratione ac elevante, quae noverat a DEO in sanctis viris fuisse facta, misere fuisse deceptos.*

Ad IV. Resp. Curiositatem illam, nimiamque futuros eventus cognoscendi cupiditatem omnibus fere, moraliter corruptis et post lapsum depravatis, innatam esse, libenter concedo, sed, num inde firmiter colligere liceat, hinc intelligi posse, non esse futuri notitiam naturaliter supra hominis caprum, sed, posse se, saltem in nonnullis, expleri naturae appetitum, dubito valde. Nondum enim ullo modo percipere adhuc valeo, qui cupiditas futura cognoscendi causam ejus juvare queat. Quod si haec ratiocinatio quicquam valeret, tum et illa esset firma: Omnes fere gloriae divitiarumque sunt cupidissimi, E. omnes illi gloriosi et divites evadent. Absurdum. Immo haec ipsa, de qua agimus, materia consecutionem infringit. Quis enim non cupidus est nosse futura, in primis, quae sibi met accidere possunt? Num vero etiam hac sua cupiditate, quid sibi boni, malive impendeat, providebit? Verum quidem est, naturam nihil facere frustra, sed, num illa sit a natura in se spectata, cupiditas, et non potius ex vitio adhaerente orta, disputari possit. Utcunque res se habeat, nondum liquet, eidem posse satisfieri, cum non a natura, sed a fati Rectore, omni fati futuri praeflagium dependeat, ut supra dictum.

§. VIII

Dimisso AMMONIO, ad ipsum PETRUM PETITVM, Philosophum et Medicum quondam Parisiensem, dextrimum sane AMMONII interpretem, me confero. Hic, Lib. I, de Sibyllis, c. VIII, p. 30 sq. ab ipso quidem AMMONIO discedit, negans, naturam esse primam revelationis et prophetiae causam, at illam tamen *disponi* posse ad recipiendam prophetiam a causis secundis, cum PETRO POMPONATIO asserit. Censet vero, plurimum huc conferre

I. *Excellentem animi indolem, magnitudinemque*, qua qui praediti sint, eos sicut ferrum ad magnetem, ita ad divinorum contemplationem abripi.

II. *Temperamentum Melancholicum*, quod ipsum autoritate non solum ARISTOTELIS, sed aliorum quoque exemplis, *Mosis* nominatim, et *Eliae* probare conatur. De *Mose* quidem, ex eo, quod solitudini studuerit, unde et in agris *Jethronis*, soceri sui, ovibus pascendis vacaverit. Tum ex *βραδυλωσσία καὶ ἰχνοφωνία*, sive minus expedito sermone, ob linguae haesitationem, quod vitium commune sit melancholicis. Tum quod XL. dies absque cibo permanferit incolumis in monte *Sinai*. Tametsi enim, divina virtute sustentatum fuisse, facile credat, non tamen omnino negandum, existimat, quin aliquid fuerit in corpore ejus, quo ad tam longi jejunii patientiam, naturali quadam vi fuerit adjutus. *Eliam* vero insigniter fuisse Melancholicum, probat, tam ex moribus ejus et *ἰρηθασίας*, quippe qui in locis ab humano commercio remotis, ignotis scilicet montibus, et juxta torrentes libenter *moratus* fuerit, quam ex corporis habitu duriore juxta II. Reg. I, 8, Quae omnia melancholici temperamentum esse indicia putat.

III. *Coelum ipsum siderumque positum* c. XIII. I. c. Quae omnia tantae sint potestatis, ut hominem, alias nulla ingenii ad vaticinandum facultate polentem, ad eam disponant, suaviter ita DEO, naturae omnis auctore, ut cetera, ita et haec ordinante, vimque suam hominum naturis libenter accommodante. Magnam quippe coelo vim inesse, probabili posse ratione ostendi. Nam ex astrorum positu influxuque mores hominum concinnari, tum et miras naturis hominum singularium innasci virtutes, quod cum ipso Philosophi non infimi fateantur. Quodsi itaque haec ab astris proveniant, cur non et divinatio, Parnegat tamen, sese hanc veluti principalem hujus causam statuere, cum CARDANO, sed cum PETRO POMPONATIO tantum praeparationem.

IV, *Subterranei hauritus* haustum, quo mens ad facultatem fatidicam disponatur, quam et c. XIV, per exempla illustrat. Et addit, quam ratione illa in antris commoratio animum ad vaticinia edenda disponere valeat: scilicet solitudine illa, ac silentio, tenebrisque, animos non parum attolli, atque ali. Cumque ad ipsam terrae expirationem devenit, dicit, vim quandam speluncis, atque antris inesse fatidicam, succum melancholicum ingerentem.

§. IX.

Sed ad potiora breviter respondebo. Et quidem quod Ad I. attinet, falsum est, praestantem mentis indolem ingeniique acumen, sive sublimitatem, primam naturalium ad prophetiam dispositionum esse causam. Fluit enim ex falsa ipsius hypotesi, qua putat, praeparationem aliquam corporis, sive dispositionem physicam, necessario praerequiri, quo ipso, quod erat in principio, pessime 2] confundit causam primam cum secundis, modum cognoscendi physicum, cum *ὀπταφυσικῶν*, et quod DEI est, creaturis, secundisque causis ascribit. Nam futurorum revelatio, et prophetia, donum est gratiae Benignissimi DEI, quam meminisse debuisset, tanquam primam ejus causam per Spiritum S. ob meritum Christi impertiri solitam, illis, quibus gratia hac sua liberissima voluntatis DEVS adesse dignatur, sive aliis sint sagaciores, mentisque acumine praestantiores, sive minus. Suam enim DEVS gratiam dispensat, non secundum respectum personae prudentis, sed secundum actum beneplacitae voluntatis suae. Quare et factum est, ut aliquando Paulum, multaque doctrina subactum, aliquando Petrum, reti solum piscatorio asuetum, aliquando Pastores, ut, Davidem, Amosum et alios, dono prophetico exornarit. Vnde DN. D. BUDDIUS in *disp. Philosoph. ad Quaestionem, Utrum naturali homines polleant vaticinandi facultate?* bene hanc in sententiam respondet, §. 24. *nulla ratione demonstrari potest, DEVM, ut in caeteris effectibus naturalibus producendis, ita hic quoque, in futurorum indicatione, aut quibusvis revelationibus, certis se abstrixisse legibus.* Si Ergo DEUS nullas sibi ipsi praescripsit leges; quid obstitit, quo minus homini, sanguineo gaudenti temperamento, non aequae facile revelare quid *ἀπίστωσ* potuisset, quam atra bile abundantem? Imo, si vel maxime de hoc, illove, aliquam prophetiae *opportunitatem* fingere velimus, illa tamen ad prophetiam ipsam obtinendam nil contulit, quum DEUS in ea dilargienda nullius ingenii vel temperamenti rationem habuerit, et solo *θεοπρονοίας* beneficio rem omnem consecrit.

Ad II.

Ad II. Respond. negando. Nam etsi temperamentum MELANCHOLICUM non parum conferre existimetur, ad res menti objectas profundius rimandas, perinde tamen non valet Consequentia: Ergo melancholia est quaedam ad revelanda arcana futuraque contingentia praevidenda praeparatio atque facultas. Immo, si ita esset, tum non essent Prophetae, qui hoc destituerentur, propterea, quod, secundum PETITUM, temperamentum requiritur melancholicum, et, quod majus est, DEUS, lege quasi, astrictus esset, ut donum hocce propheticum non aliis, posset largiri, quam iis, quos nosset *per naturam* esse ad prophetiam dispositos, talique ratione tandem DEUS non amplius foret liberimus gratiae suae dispensator, sed coactus. Denique, si PETITUS noster, ut facit, nimia ARISTOTELIS sui auctoritate abreptus, dispositionem ad prophetandum, in melancholia ponit, quid de Davide, Salomone aliisque, dicet? Quos equidem Melancholicos fuisse affirmari vix potest? Scio Cacodaemonem aliquando melancholico temperamento, permittente DEO, ad edenda vaticinia abuti: Ordinarie vero per id homines ad concipiendum prophetiae donum disponi, hoc est quod nego. Nec illud quoque simpliciter concesserim, MOSEN fuisse, *Melancholicum*, quin potius temperamento eum *sanguineo* fuisse apparet. *Primo* enim non semper in solitudine vixit, sed ab ineunte aetate in Aula, et rerum luce, versatus fuit. Praebuit etiam *Reinceps* animi non dejecti, aut timidi, sed magni et erecti specimina, quod ejus ex historia constat. Neque *βεβαδύλασσία* infallibiliter melancholicum arguit, cum vitium hoc eorum quoque esse soleat, in quibus et sanguis et pituita praedominatur. Denique injurius est, in DEI potentiam, qui statuit, ob ejusmodi potius temperamentum, tam diuturnum jejunium tolerasse MOSEN, quam virtute adjuvatum divina. Sed neque ELIAM his rationibus evincet, melancholicum fuisse, Quid? si dicam, solitudines eum, montes, torrentes, vias devias et hominum ita redituque vacuas, eam ob rem adamasse, ut sine impedimento meditationibus suis indulgere posset iis in locis, quae ad id ipsum institutum quasi a natura facta sunt? Imo vero id fecisse ELIAM jussu divino patet ex 1. Reg. XVII, 3, c. XIX, 3, 4. sine furore ullo, sine ulla bilis atrae exundatione. POSTREMO constat piloso Vates divinos amictu fuisse usos Zach. XIII, 4. quod idem et Joannis Praecursoris exemplum comprobatur, ex quo tamen stultissimum foret, colligere velle, Joannem, aut alios, fuisse melancholicos, aut omnes ac singulos tali amictu qui usi fuerint, prophetas.

Ad III. Respondendum, cum devenimus ad PETRUM POMPONATIUM ex quo

quo PETITUS ea videtur hausisse, vid. §. 9. 10. Quartum vix confutatione dignum est. Utut enim, subterraneorum haustus effluviurum vaporumque cerebrum mirifice, ob succum suum, afficiant, animumque silentio, et leni quadam, blandaque aura deliniant, nihil tamen, nisi hoc, inde sequitur, hac solitudine, otioque animum induci, quo lucubrationibus suis profundius inhaerere possit, ac alibi locorum, ubi animus, variis rerum spectaculis huc illucve distractus, impeditur. Quod si vero solitudo talis, et otium, causa, et praeparatio quaedam ad vaticinandum esset, tum tantus eorum solitariorum, et umbraticorum, et Eremitarum ac Prophetarum emerfurus erat numerus, quantus vix PETITI cerebro, sine eius perturbatione, comprehendi posset. Animum afficere ita, ut vaticinia edere possit, nego, delectari tamen his, concedo. Quis autem unquam probabit, Prophetas ex antris prophetias suas protulisse? Pythonicorum hoc fuit, non divinorum Prophetarum. Ef. XXIX, 4, c. VIII, 19.

§. IX.

Extremo loco ponimus PETR. POMPONATIUM, Philosophum et Theologum, immo Mataeologum, Mantuanum, cujus opera GUILIELMUS GRATAROLUS BERGOMAS, Medicus et Philosophus Basileensis A. 1567. Basileae in 8. et primus, et primum edidit. Is autem PETRUS POMPONATIUS Libro *De Incantationibus*, c. X. docuit, omnes praedictiones esse ex operatione corporum coelestium factas. Cujus verba ob raritatem libri et caritatem *εὐτολμας* transcribere hic placet. *Verum*, inquit, p. m. 121, 122, *corpora coelestia non solum sic dirigunt homines, verum etiam manifesta indicia futurorum eventuum dant hominibus, modo in somniis, modo in vigiliis, secundum apparitionem diversarum figurarum. Idem p. 123. Neque ex horum peritia tantum sciuntur futura, verum et praesentia, et praeterita, ex quibus concluditur, omnem effectum hic inferius, aut per se, aut per accidens, reduci ad coelum, et ex peritia corporum coelestium miranda et stupenda posse cognosci, et praenuntiari. Item p. 135. ubi cum difficultatem omnem de responsis divinis removere cupit, num sint immediata nec ne, negat fieri p. 133. ex autoritate ARISTOTELIS, quem multa admiratione prosequitur, immediate, quia non agat DEUS, sine aliquo agente intermedio, adeoque immediate responsa divina non fieri a DEO. Similitudine illud probat: *Veluti, ait, oculus debilis non potest in nocte intueri solem, sed tantum solem inspicit in lumine debili, sic effectus inferior immediate non fit a DEO super nos, sed tantum mediis, quibus ejus ministris; Omnia enim Deus ordinat et disponit ordinate et suaviter, legemque aeternam rebus indidit, quam praeterire impossibile est, p. 139. Ratio-**

nabilis esse dicendum secundum suppositiones datas, tales vates habere hoc in genere causae efficientis ex dispositione corporum coelestium, cujus apertum argumentum, quod Mathematici videntes, horum genituram praedicant ex sideribus, istos in prophetas et vates evasuros. Mox dicit, oriri ex materiali aliqua quoque causa, sc. melancholia, p. 146. Tales enim, inquit, vates habent causam materialem, quoniam dispositionem. Sunt enim, ut dicitur Sect. 30. ARISTOT. Probl. melancholici, sine curis, veluti amentes aestatici, dumque vaticinantur, bacchantur et furiant. Et p. 147. atrae bili causari a scribit, quia purgata, nihil amplius illi hac praedicti talia mirabilia faciunt. Pag. 163. postquam adstruere laboravit in antecedentibus, in somnio per foranum fieri revelationes, tanquam causam eorum materialem, pergit et dicit: Veluti enim corpora coelestia in quiete somno insigere possunt in humana anima haec simulacra, sic et in vigilia, et maxime, si tales homines sint a curis humanis absoluti, et a perturbationibus mentis, et tunc prophetare multa possunt vera. Et p. 226. discrete affirmat, Elifacum ex natura prophetam fuisse. De cacteris POMPONATII hypothesebus vid. D. D. COLLECTORES DER UNSCHULDIGEN Nachrichten A. 1701. p. 52.

§. X.

Corporibus coelestibus ad influendum in haec inferiora magnam inesse vim, ajunt multi, multi negant. Illorum quidam, cum nostro POMPONATIO, non modo ingenium, honores, fortunas, pluvias, futura contingentia, ipsam denique prophetiam, et quicquid vel prodest homini, vel obest, hinc praesagiri posse, et dependere, contendunt. Horum vero plurimi sententiam hanc, tanquam futilem, stolidamque repudiare malunt. In eo tamen, nisi fallor omnino, plurimi illorum conveniunt, quatuor potissimum ea modis influere, 1) per calorem, 2) lumen, 3) motum, 4) aspectum. Posito autem, eadem quatuor hisce modis influere in corpora haec inferiora, tamen mihi persuadere non possim, quomodo per eos modos menti possint largiri influxum, vimque, ac efficaciam futura contingentia praesciendi, et praedicendi. Illa enim dicuntur corpora, et sunt, ideoque in animum, tanquam spiritum, omnis materiae, et potentiae passivae recipiendae expertem, agere non valent. Nec corpora coelestia, sed voluntas humana, respectu futurorum, quae ex ipsa proficisci debent, causa proxima est actionum humanarum. Quomodo ergo has illa dirigere, aut definitam, certamque futuri effectus cognitionem comparare nobis possunt, cum nullus inter corporum coelestium vim, et effectus futuros, nexus appareat. Nam adhuc in abdito cordis

dis latent, quod inspicere nemini, praeterquam *καταδιουρυβωσιν* licet. Ceterum putarant, nosmetipsos actionum nostrarum esse dominos, non corpora coelestia? Sed si nostrae ab his dirigantur, imperium hocce amittimus omnino. Unde auctulter habebit excusationis causam, et Veneris positum iure accusabit, non suam ipsius, ad omne libidinis impurae genus pronam, voluntatem. Homicida pariter causam nanciscetur in Martem culpam conjiciendi omnem. Justus, non Deum, sed Jovem, autorem justae suae causae, agnoscat, harumque stellarum quisquis malorum facultatem obsequendi necessitatem inferentium, obtendet. Immo, cum ita haec arriserint, persuasum his hominibus quoque debet esse, omnes actiones malas, non voluntatis libertati, sed coeli dispositioni, et, post causas secundas, ob subordinationem, ipsi causae primae, DEO, velut auctori peccatorum, ascribendas esse. Verum quidem est, Deum suaviter omnia ordinasse, sed, num corpora coelestia ordinavit ad futura cognoscendum et vaticinandum, valde dubito; cura ipse his alium ordinarit finem, *ad distingvendam videlicet diem, et noctem, ut essent in signa et stat. a temporibus, et in dies, et annos* Gen. I. 14. Unde et Deus omnes divinatores deridet, Jes. XLVII, 12, 13, Eccl. VIII, 7, Prov. XXVII, 1, profusaque omnis futuri scientia homini denegatur, et Jes. XLI, 23, XLIV, 7, se per certam sui manifestationem ab aliis Gentium Diis falsis distinguit Deus. Multum praeter ea multi scientiae huic judiciariae, nimirum astrologiae, tribuunt, ac fidunt, ejus beneficio futura quoque coniecturi. Sed, cum sanioribus, tum Theologis, tum Mathematicis ipsis, eam scientiam iudicio esse nullam. Omnis enim scientia atque notitia certum quoddam, et infallibile fundamentum, evidensque principium requirit. Hoc autem ipso isti homines desituuntur. Latet enim adhuc illos, quae natura sit coeli, quae magnitudo, quis orbium numerus, aut ordo, quae dignitatis differentia, motuum varietas, qui siderum numerus, eorumque inter se, ratione magnitudinis, lucis, efficaciae, influxus comparatio. Quoniam igitur modo potest fieri certa futurorum a sensuum acie abstrusissimorum, praedictio, cum ignorent planiora et apertiora, quae unius saltem sensus, nempe visus, ope intuemur. Superiora saepe numero hustramus, ignari eorum, quae sub dio geruntur. Exponant prius occultas proprietates et vires, quas habent res illae sublunares, quas non oculorum soluta visu, sed et pedibus manibusque contingimus, quae nam lapidibus, herbis, mineralibus, reliquisque animantibus, vis insit, ac facultas. Haec itaque cum proxima sint, atque nobis conjunctissima, cunctisque paene sensibus nostris pervia, quotidianis que experimentis pervestigari possint et explorari, planiorum intelligentiam et faciliorem habent explicatu, at ignoramus tamen. Quomodo itaque

itaque cognoscemus vires, et effectus corporum coelestium, quae maximi sunt laboris ac difficultatis, ob tam longum eorum a nobis intervallum, quaeque non alio, quam unico oculo, et ne hoc quidem satis, sensu mortalibus pateant, quemque haud raro falli contingit, propter tantam intervalli longitudinem, velocissimum coeli rotatum, pravamque medii affectionem, vel visus, vel propter vitium astrolabii, tabularum, et instrumentorum astronomi-
 corum. Idque vel unius exemplo PHIL. MELANCHTH. Astrologiae iudiciariae studiosi-
 simi, comprobabo, quod extat in notis ad Thomae Godvvini Mosen et Aaronem, Reitzii p. m. 417, ubi narrat, eundem aliquando *Cassellam a Landgravo esse vocatum, diversisque ad DIGNTS. MELANDRVM, Pastorem; cujus cum infantem in cunis vidisset, dixisse: Ecce, Be-nustus pufio. Tua pace, mi MELANDER, ex astris deducam ipfius fat a*: Tandemque in haec verba erupisse: *Erit eruditissimus, et summa dignitate ornandus vir*; ridente MELANDRO, et dicente, DN. PHILIPPE, *puella est, puella est*. At denno, puellam, ejusque natales ponderantem, dixisse, *septimo anno morietur filiola Tua*: quae autem anno septimo gravi quidem morbo afflicta, at decimo quarto demum anno, seu bis septimo, vira fuerit defuncta. Atque hanc nostram causam siderum videlicet vel exiguam duntaxat, vel nullam, esse vim, quotidiana experientia confirmat. Deprehendimus enim, haud raro nasci gemellos, sub uno eodemque siderum positu, oppido diversos, non temperamento solum, ut in Esavo atque Jacobo videre licet, sed etiam ratione sexus. Verum, unde discrepantia ista, si tantus est corporum in haec inferiora influxus? Huc accedit, quod, si ex dispositione corporum coelestium suas ediderunt prophetias Prophetarum, etiam nunc hodie dari Prophetas et Prophetias necesse sit: quod est Fanaticum. Quae enim naturaliter fiunt, semper, vel in pluribus, fiunt, nisi absurde asserere malis, illa corpora, tanquam causas revelationis effici-
 cientes, non amplius superesse. Denique haec ipsa POMPONATII sententia insignem offensam atque noxam Ecclesiae fideique Christianae infert, viamque expeditam ad ipsum Atheismum sternit. Nam et maxima probatio est fidei nostrae, et clarissimum divinae providentiae argumentum, quaecumque circa Christum, Dominum, et ejus Ecclesiam e-
 venerunt, ea, multis ante saeculis, fuisse per Prophetas, viros illos *Hebraeos*, ad unum o-
 lestia fieri posset, nullum prorsus fieret firmissimum hoc argumentum, hoc nostrae reli-
 gionis fundamentum, in revelatione divina innixum. Qui enim pervasi penitus sunt, om-
 rum eventus, ex coeli positu corporumque coelestium rotatu praesentiri posse, his omni-
 no pervasum esse debet, materialem et mortalem esse animum, nullum esse liberum arbi-
 trium, nec talem esse providentiam DEI, qualem fides nostra docet, mysteria item incarnationis, passionis, et omnium Christi miraculorum, a corporibus coelestibus pependisse, Chri-
 stumque, his urgentibus, univrsam redemptionis opus perficisse, et perperasse omnia, ve-
 lut omnis divinae omnipotentiae expertem, umbrae stellarum sub jectum filium, fato fideles
 ductos in Christum credere, non verbo, non sacramentis, non gratia Spiritus S. supernaturali-
 bus, illuminari, regenerari, sanctificari, rotatu coeli, decurrentibus recurrentibusque sideribus
 fidem rotari, nullumque hominum propter fidem in meritum Christi, fideique per bona o-
 pera exercitium, et bene aut male facta praemio poenave dignum censeri, nullumque oratio-
 nibus, nullum pietatis exercitiis esse locum, cuncta item miracula, in utroque codicis divini
 foedere edita, supernaturalia non esse, sed omnia ad coelestes causas et virtutes esse revo-
 canda.

CAP.

CAP. II.
DE DEFINITIONE.

§. I.

OB varios revelationis divinae modos, ipsa quoque definitio varia sit, oportet. Animus autem in praesenti non est, omnem definire revelationem, prout et *generalem* illam includit, quae *naturalis* apud *NOSTRATES* audit, fundaturque *Rom. I. 19.* quae suo etiam modo est revelatio, etsi improprie tantum, et minus usitate, ac notione latiori. De hac enim in hac nostra commentatione non agimus; sed de divina, proprie sic dicta, magisque speciatim accepta, prout et immediatam, et mediatam includit.

§. II.

REVELATIO igitur est actio *DEI*, transiens, externa, qua modo quodam supernaturali, res omni naturae rationali ignotas, et recondita penitus atque abstrusa voluntatis suae arcana, quae de *DEO*, ejusque cultu et voluntate, homini salvando cognitu necessaria sunt, variis modis, per viros *θεοπνεύστες*, declaravit olim, et manifestavit, in aeternam Majestatis suae gloriam, hominumque salutem. **VEL:** Est actio *DEI* externa, transiens, qua sese, suamque voluntatem generi humano, varia, naturae tamen rationali abscondita, vel immediata, eaque et simplici, per immediatum quendam afflatum sacrumque Enthusiasmum, et symbolica, qua externis et internis Phantasiae, tum vigilantium per *ἕκτασις*, tum dormientium per somnia, sensibus symbola objecit, vel mediata per Angelos, virosque *θεοπνεύστες*, ratione communicavit, et patefecit, in aeternam gloriam suam, et totius Ecclesiae salutem.

CAP. III.

Ipsam de variis revelationis divinae modis tractationem exhibens.

SECT. I. THETICA.

§. I.

Cum haud raro mali genii, eorumque mancipia, in *DEI* simias atque in Angelos

Angelos lucis se transformet, animum advertere debemus, monente *Apostolo* 1. Joh. IV, 1. num revelationes, quae jactantur, verae ac divinae, an vero fictitiae fallacque, *ψευδαγγελίων* et *ψευδοπροφητῶν* sint, quas ipse I. c. vivis coloribus depinxit, tanquam ex fidei morumque integritate dignoscendas. Quamvis enim *φαντασμα* sua speciosissimo colore fingant mali genii, tamen cum utramque et fidei, et morum, sanitatem corrumpant, semetipsos, si ad lapidem Verbi Divini lydium exigantur, facile, ut lepores nidum, produnt. Nihil enim Deus a mente sua alienum, nihilque suo indignum numine, revelavit unquam, sed omnes DEI Revelationes majestatem eius et gloriam loquuntur. Clarissima enim vestigia, quae adhucdum ante oculos obversantur nostros, gravitatis, sapientiae, sanctitatis, *Ἱσοπεπειάς*, iisdem impressit, ut sese, tanquam a DEO profectae, animo insinuent, splendorem, claritatem et rerum revelatarum plusquam coelestem lucem inferant, quarum omnium radiis ita undiquaque circumfunditur animus, ut, in tanto fulgore coruscantis ubique divinitatis jucunda *πληροφορία*, exsulet, internamque confessionem et Spiritus S. testimonium, veritatis excellentiam, ut ne coelestes quidem genii earum contemplatione fatientur, utilitatem simul et necessitatem ad salutem aeternam consequendam, nec raro per miracula obsignationem, post se trahant. Quae enim Revelationes eadem hac trutina non pensantur, cae facili negotio decipere nos ac circumvenire possunt. Vnde stolidum illud consilium jure meritoque rideamus, quod quidam in finitimis Salinis insulfus homo cepit, e tabulis publicis modum ostensurus dignoscendi veras a falsis Revelationes. Non solum enim pro certo posuit, hodieque immediatas dari Revelationes, sed simul etiam criterium aliquod somniavit, quo dignoscendae sint a veris falsae revelationes. Primum itaque opinabatur, mente verbum aliquod esse concipiendum, atque deinceps de hoc verbo, mente concepto, rogandum, si cui obtigerit, Angelum, tanquam de certissimo symbolo suo. Quod si noverit illud, veram esse revelationem, audiendumque Angelum, sin minus, falsam. Vid. B. D. NEWMANNI Disp. de Pseudapostolis Sect. IV. §. 4. Sed cum nostri non sit instituti, falsas arguere Revelationes, missas facimus illas, atque ad ipsum propositum venimus.

§. II.

Multi sane, non inter Judaeos modo, sed Christianos quoque extiterunt, qui Revelationem divinam omnem ad certas classes revocare, modo hanc, modo illam dispescendi viam ineuntes, habita *temporis*, *loci* objecti, *personae* et subje-

subjecti ratione, annisi fuerunt. Quorum vestigia B. D. NEUMANNUS *Theol. Apbor.* p. 124, jam indagavit. Quomodo veteres Judaei hic distinxerint, GOODVINUS M. et A. L. II. c. VIII. p. m. 400. *Edit. Reizian.* SPENCERUS de *Legg. Ebr. Ritual.* Lib. III. *Disp.* VII. c. I. *Secl.* I. pluribus recensent. Nempe discernabant isti inter *Propheciam* נְבוּיָהָה, *Inspirationem Spiritus S.* רִיחַ קְדוֹשׁ, *Luces et rectitudines* תְּמִימִים *et* אֲוִרִים, *et Filiam vocis* בַּת־קוֹל *seu Echo.* Quae displicendi ratio tametsi nonnullis, quod Propheciam ab Inspiratione Spiritus S. sejungat, displicet, ut JAC. GUSSETIO in *Comm. ad LL. Ebr.* p. 782. ei tamen videtur novissime patrocinari REIZIUS l. c. p. 400. Sed pace viri dixerim, nimirum haec coacta sunt, cum stylo Scripturae sacrae, Propheta, formaliter, ut par est, consideratus, semper is dicatur, qui ex inspiratione Spiritus S. et mandato divino vaticinatus fuit, de quo supra *C. L. Secl. II.* §. n. l. p. 15. egi. Neque hoc vocabulo indicatur, quid raro et extra ordinem obtigerit huic vel alteri, materialiter considerato, Propheetae, sed varias, divinas, ordinarias, revelationes distribuere voluerunt. Quibus triplex illa dividendi ratio magis placet, fundamenti loco ponunt oraculum I Sam. XXVIII, 6. et omne revelationis genus revocant, factum *per* Prophe-
 tas נְבוּיָהָה, *Luces et perfectiones*, תְּמִימִים *et* אֲוִרִים *et per somnia* מוֹתֵמָה. Alii provocant ad locum Num. XII. 6, 8. ex eoque suam quaerunt partiendi rationem, eandemque quintuplicem, nimirum in Visionem בְּמַרְאֵה, Somnium בְּחֻלֹּם, Aenigmata בְּחֻדוֹת, figuram בְּתַמְנֵת, et eam, quae facta est *ore* ad os פִּיהָ לְפִיָּהּ. vid. SCHERZ. *Syff.* p. 7. HOTTING. *Thef. Philol. Lib. II.* c. 3. *Secl.* 4. p. 566. SPENCER. l. c. aliique. Nos doctrinae causa VVITSIUM sequemur *Misc. SS. L. I.* p. 16. 199.

§. III.

Praeunte igitur VVITRIO, agimus I. de IMMEDIATA, eaque simplici, facta REVELATIONE DIVINA. *Est illa quaedam DEI actio, qua solo Spiritus S. instinctu, sine subsidio alterius creaturae, secreta sua revelat, ac nobis manifestat.* Vnde haud raro in S. Codice locutio DEI audit 1. *Sam.* XXXIII. 2, 3. *Rom.* III, 2. *Θεοπνευστία*, 2. *Tim.* III. 16. quae inest Prophetis 1. *Petr.* I. II. *Matth.* X, 19, 26. *Gal.* I. 12, 15, 16. Quodsi enim creati Spiritus, et finitae potentiae sua animi cogitata revelare, deque iis colloqui, dicuntur, multo magis id de infinitae potestatis Spiritu, et purissima mente, DEO, licet effari, et ipsum quoque

que intime, et immediate, cum hominis mente, secreto usum alloquio, utur neque audiatur, neque intelligatur, nisi ab eo, ad quem dirigitur, agere posse.

§. IV

Sic quoque DEVS sefe nobis cognoscendum dedit variis SYMBOLIS, unde et illa Revelatio SYMBOLICA audit : *Quae est actus quidam divinus, quo Deus nobis arcana sua mysteria, per sensibilem quandam repraesentationem, ope specierum, imaginumque sensibus nostris objectarum, ad ingenerandum menti nostrae de iis certos conceptus, in sui gloriam, et hominum salutem, revelare dignatus est.* Objiciuntur autem Symbola vel externis sensibus, vel phantasias. Inter illos vel *Visum*, ut *Dan. V. 5*, vel *Auditum Gen. III. 9, 10, c. IV. 9, sq. Num. VII. 89, 1. Sam. III. 4. sq. et alibi, vel Visum et Auditum, Exod. III. 2. sq. XIX. 9, 19. sq. et praecipue Matth. III. 16, 17. vel Auditum atque Tactum simul, Dan. X. 9, 10. Apoc. I. 17. vel Visum, Auditum, atque Tactum conjunctim, ut Gen. XXXII. 24 sq. afficiunt. Ad quod Symbolicum genus revelandi divina Judaeorum pariter ac Christianorum, multi referunt sortes אורים ותומים atque בת-קור, de quibus jam sigillatim paucis agere operae pretium erit.*

§. V.

I De SORTIBVS nobis acturis statim occurrit discrimen illarum, quippe quae in *Divinas, Politicas, et Diabolicas* dividebantur. *Diabolicae* nihil aliud, quam *impositurae sunt Patri mendacii, ad humanum genus decipiendum atque corrumpendum aptae natae. Politicis* vero *sortibus* res arbitrio nostro subiectae, e. c. hereditates, legata, donationes, homines item ex universa aliqua civitate atque Societate, certo quodam consilio, communique assensu, vel distribuuntur, vel secernuntur vel seliguntur, omnes hac ratione simul contentiones, certamina, atque tumultus, dirimendi componendique causa. Pluribus earum modum persecutus est CASP. PEUCERUS, opere de praecipuis Divinationum generibus, ubi et de *sortibus* agit. Fiebant olim vel *Talis, vel Calculis, vel Tesseris, vel Fabis, vel aliis varii generis rebus, urnae situlaeque, aut etiam galeae, inditis, quas potissimum Europaei literarum elementis compensarunt.* Sed ne oscitanter leviterque colerentur sortes atque observarentur, praesertim si bona fide, procul fraude dolove dejicerentur, et leges iis, et sortientium constans consensus, ex tacito pacto, valorem autoritatemque conciliarunt. Quod vero ad SORTES

RES DIVINAS attinet, illarum quidam usus, vel *Consultationibus ad detegenda ea, quae prorsus laterent*, ut *Achanis furti crimen*, contra praeceptum divinum, *Lev. XXVII, 28, Jos. VI. 18, 19, C. VII, 14, sq.* ut peccatum *Jonathanis*, cum mel, contra votum a Patre factum, comedisset, *1 Sam. XIV. 24, 42.* ut causa tempestatis maris, ob *Jonam profugum, Jon. 1, 7. vel hereditatum distributionibus*, ut *Jos. XV, 14, sqq. vel denique electionibus personarum, tum Politicarum, 1. Sam. X, 20, tum Ecclesiasticarum, ut Act. 1. 26.*, tum denique aliarum quarumvis rerum sacrarum, ut, *Levit. XVI, 8.* inferviebat. Verum, etsi divinus quidem modus ea cognoscendi, quae nos latent, erat, tamen temporarius earum sortium, nec diuturnus atque perpetuus, fuit usus. Hinc patet, hodieque eum non esse imitandum, ut pari indaginis via, ad facinororum autores detegendos, Regesque, vel Principes, atque Sacerdotes deligendos, et quascunque res alias, dubias inprimis, et graviore, quae l. ad Ecclesiae, l. Politiae, emolumentum spectent, investigandas, incedamus, cum jam dudum, expirante Judaeorum Politia, et ipse earum usus expiraverit. Ejus enim certitudine, jussu, promissoque divino, destituimur, quin potius metuendum, ne Sathanae imposturae et illusionibus sit obnoxius iste sortium Usus.

§. VI

II. Ordo nos ducit, inquirendi in Revelationis divinae Modum, per *וְהָיָה וְהָיָה* factum. At is quidem tam densa involutus est caligine, ut etiam Doctissimi quique Viri, aquam hic sibi haerere, fateri sint coacti. In generali quadam descriptione conveniunt fere plerique, dicentes, oraculum divinum fuisse, et singulare Revelationis divinae genus, neque humanae opus solertiaeque artisque, sed consilii divini, Pontificii pectoralis infigne ornamentum, a Mose intra duplicaturam pectoralis, uti *Wirsto* loqui placet, *AEGYPT. L. III, c. XI. p. 255, cum ALTINGIO, in Orat. de Ephod, clam impositum, ab Israelitis autem caeteris nunquam fortasse conspectum.* Sed cum ad specificam illi definitionem descendunt, in diversas plane partes tantum non omnes sciuntur. *Talmudistae*, et *Judaeorum nonnulli magistri*, fuisse, defendunt, ipsum nomen *Schemphorasch* *וְהָיָה*, duplicatum, divino digito, in concavo pectoralis insculptum, et impositum. Conf. R. SALOMON *ad Exod. XXVIII. R. D A V I D KIMCHI, Targum Jonathae, AUCTOR libri Zohar fol. 107. R. ABRAH. SEBA in Zeror Hammor. Alii, ex nominibus omnium trium et familiarum, ut et familiarum, et Patriarcharum, Abrahae, Isaaci et Jacobi, constituisse, dicunt,*

E

adeo,

Legg. Ebr. Rit. Lib. III, Disp. VII, c. III. Sect. XI. SCHICKARDUS l. c. Alii *ἐπέ-
ξεν* malunt, nihilque certi, tacente praesertim S. Scriptura, statuere, cautius forsan,
rectiusque, sustinent. Horum in numero sunt B. D. DANNHAUERUS, *Caf.
Conse. P. I.* GOODYVINUS M. et A. p. 403, edit. Reiz., SCHICKARDUS l. c. p. 18. De
quibus omnibus sententiis vid. P. FAGIUS, et S. MUNSTERUS in notis ad Exod.
XXVIII. P. CUNAËUS de Republ. Ebr. Lib. II, c. II. NICOL. SERARIUS Comm.
ad Jos. IX. Quaeft. 23. sqq. SELDENUS de Success. in Pontif. Ebr. Lib. II. c. VIII.
fol. 255, edit. Lond. Angl. Lib. III. de Synedr. Vet. Ebr. c. XII. p. 195. ROB. SCHE-
RINGHAMUS ad Cod. Joma, c. IX, p. 182, BUXTORFFIUS, instar omnium, in Hi-
storia Urim et Thummim, quae est inter Exercit. S. III. et 1659. edit. p. 267.
sq. VOGELANGIUS Exercit. Theol. II. p. 44. PETRUS MOLINAEUS, Lib. I.
Vatis c. 22. p. 76. RIVETUS in Exod. Opp. Tom. I. fol. 146. BUXTORFFIUS et
SCHINDLERUS in Lexicis suis. Omnium minime placent Anglorum JOANNIS
MARSHAMI, quam habet in Canone Chronico Aegyptiaco-Ebraico-Graeco, ubi
contendit, ritus omnes Israclitarum esse ab Aegyptiis petendos, p. 189. edit.
Lipsi. et SPENCERI, quam ex CHRISTOPHORO CASTRO Lib. III. de Vaticiniis, c. III.
plagiatorum more, teste JAC. THOMASIO de Plagio, in Access. §. 633. p. 28 sq.
hausit, sententiae. SPENCERUS enim somniat, idem esse Urim, ac Aegyptio-
rum *Theraphim*, *Thummim* vero nihil aliud, quam eorundem *ἐγλαμει* s.
ἀλήθεια, Deumque ad illorum imitationem rituum, inde hos repetiisse, facta-
que levi quadam nominis mutatione, rem tamen ipsam conservasse. Defini-
tur autem ab ipso per Instrumentum quoddam concavum, ad pueruli formam
et figuram eo modo confectum, quo pupi isti, quibus pueri puellaeque lu-
dunt, fabricari solent, quodque reconditum gestabat Sacerdos intra concavas
rationalis sui plicaturas, quo mediante, Deus, aut illius nomine Angelus, ad
Pontificis interrogata respondit, eumque, quid ex usu esset, agere, quidve omit-
tere, quid praesens, quid futurum, voce ad id concinnata, eaque clara, indicavit.
vid. IPSE C. IV. Sect. II. c. V. Sect. III, et passim CARPZ. in Notis ad *Schickar-
di Jus Regium*. l. c. Quibus *Φλαμπίαι* excutiendis infra Sect. II. nonnihil spa-
tium dabo. Nec *MODVS respondendi* minore laborat difficultate. *Interrogan-
di* quidem Modum ex RHAMBANO LEUSDENIUS *Philol. Ebr.* p. 164, et SCHIC-
KARDUS l. c. p. 22, exhibent. De illo factam esse responsonem *claravoce*, sen-
tiunt *Talmudistae*, et quidem *Rabbini*, teste SCHERINGH. ad Cod. Joma c. VIII,
p. 185, sq. quod tamen negat SCHICKARDUS, l. c. Telam horum integram per-
texit SPENCERUS, eorundemque numero inferi, vi hypotheseos suae, libens pas-
sus

fus l. c. c. III. *Señ. VI.* et XI. Alii vero per *suggestionem*, et *Intellectus Illuminationem*, quam Pontifex, quasi ex pacto sic ornatus, percipiebat, obtigisse defendunt, ut RIVETUS l. c. CORN. a LAPIDE, l. c. SALIANUS *Annal. T. II.* ad A. 2544. §. 550. R. DAVID KIMCHI apud SCHINDLERUM, et plures. Nonnulli, per literas e lapidibus magis prominentes Ebraeis תורתא dictas, neve Sacerdos erraret, si diffusior esset responsi sermo, in earum protuberantium literarum conjunctione sensum paullatimque protuberasse, vel si una promicuerit, clara voce edoctum fuisse, affirmant. Alii per gemmarum splendorem, quarum aspectus, si quotidianus, vel eo obscurior, fuerit, triste, ut negans aliquid, si vero novis insolitisque lucis suae stricturis, oculos sacerdotis ferientibus, ad-auctus esset, lactum quid faustumque portendisse, ajunt. vid. ABR. SEBA in *JER. HAM. SPENCERUS* l. c. *Señ. XI.* c. III. JOSEPHUS *Antiqq. Jud. Lib. III.* c. IX. Alii omnes hos modos *Illuminationem, suggestionem, Literarum Eminentiam, et Gemmarum Splendorem, cum Articulata Voce simul conjungunt*, id quod facere videretur RHAMBANUS, in *Halaeba Kele Hammikdosch* sub extremis, R. BECHAT *ad Exod.* l. c. CONF. SCHICKARDUS l. c. VOGELANGIUS l. c. p. 44. MOLINAEUS l. c. c. XXII. p. 67. RIVETUS l. c. fol. 1146. *Opp. Tom. I.* WALTHERIUS, *Spicileg.* et plures. Responsonem hinc factam esse, scimus, modum ignoramus. SVBJECTVM hujus oraculi ordinarium solus summus Pontifex erat, cui concredutum illud, et immediate idem consulendi copia est facta, Num. XXVII, 21. Exod. XXVIII, 30. Levit. VIII, 8. Extra ordinem vero interdum illi concessum fuit, qui secundus a Pontifice primam administrandae rei sacrae curam post illum habuit, ut ex Phinea patet exemplo Num. XXXI. 6. Nec immediate, per summum Pontificem, cuius promiscue integrum erat, DEVM consulere, sed exclusis plebejis, iis tantum, penes quos summa Regiminitis, Imperiique potestas, aut publica quaedam Senatus dignitas, erat, cujus persona Resp. indigebat, ne frivolis rebus ineptisque, majestatem oraculi hujus, et sanctitatem laederet profanum curiosumque vulgus Num. XXVII. 21. Quin nec eorum semper desiderii DEVS satisfecit 1. Sam. XXVIII, 6. Neque immediate Regi, vel alii cuiquam, DEVM per Vrim et Thummim consulere, leges divinae permiserunt, sine summi Pontificis, aut ejus Vicarii, opera, cui quippe soli jus hoc concessum erat, 1. Sam. XXIII, 9, XIV, 3, quicquid etiam SPENCERUS l. c. c. VI. *Señ. II.* et P. CUNAEUS *de Republ. Ebraeor. L. I.* c. 14. refragentur. Quod si enim immediate et promiscue vel omnibus, vel solis etiam Regibus, hocce Urim Thummimque oraculum tractandi, gestandi, et consu-

consulendi facultas concessa fuisset, proclivem proclivi jam tum Israeli viam straxisset DEVS, ad omne scortationis spiritualis et imposturae diabolicae genus, quam vero, lege sancita, solique Pontifici jure hoc vindicatio, obstruxit. Provocant quidem, sed frustra, ad 1. Sam. XXX, 7. et XXVIII, 6. In priori enim loco diserte dicitur, Davidem a Pontifice petiisse, ut ipsi applicaret Ephod, atque indueret. Jam vero nulla argumenti specie de Davide probari poterit, adeo supine legem divinam ab ipso fuisse habitam, ut falcem in alienam intulerit messem, aut ei, si vel maximae voluerit, indulgisse Pontificem. Quare CULNAEO prius demonstrandum, ἀμίσωσ, absque Pontificis cura, DEVM, ab rege, aliove, consultum fuisse. Immo, inquit, SPENCERUS, facili hoc opera praestabo, ex 1. Sam. XXVIII, 6. Sed ibid. tantum dicitur, consultum fuisse Deum a Saule, quoniam vero modo, utrum per Vrim et Thummim ἀμίσωσ, sine Pontificis subsidio, an per Prophetas etc. consuluerit cum KISSEUS, non extat. Verum, demus, tantisper ita fecisse, quis, quaeso, arguendi modus, petere exemplum a Rege crudeli ac scelerato, qui pro lubitu leges divinas tractabat, manusque Sacerdotibus Jehovah violentas inferre, ipsosque cruenta internecone delere, non verebatur 1. Sam. XXII, 18. Improbavit ipse Deus factum ejus, qui sua eum responsione dignari noluit. SPENCERIANUM est somnium, alibi adhuc hujus nominis et usus oraculum, Vrim Thummimque extitisse, Conf. c. VI. Sect. II. fol. 969. Facile enim praverat, quid sibi obstaret, nempe locus 1. Sam. XXIII, 6, ubi Abjathar ad Davidem, una cum Ephod, atque Vrim dicitur confugisse. Ne igitur affirmare cogeretur, Saulem Abjatharem revocasse a Davide hoste suo, ut subsidiariam ejus operam, cum Deum vellet consultum, sibi expeteret, effugium quaerit, sed hoc deterius, ac si per Theraphim garrulam imagunculam, spiritu mendacii semper animatam, Deum consuluerit, vid. *Buxtorf*. Hist. Vrim et Thummim p. 270. 293. Verum enim vero, quoniam hic divinus revelandi modus valde illustris, non tamen perpetuus fuerat, sed temporarius. Nam exspiravit, si non multo ante, sub initium tamen secundi templi. Quamvis enim templi secundi actate, augustissimis splendidissimisque vestibus summus Sacerdos condecoratus usu tamen hujus oraculi fatidico, communi eruditorum consensu, destitutus fuit. Nam quinque tum res desiderabantur: 1) Arca Foederis, cum inclusis Decalogi Tabulis, Vrna Mannae, et baculo Aaronis florente. 2) Vrim et Thummim. 3) Ignis Sacer superior. 4) Habitatio Divina, praesentiam DEI sensibili modo monstrans. 5) Spiritus S. sive Donum Propheticum. Defuit ergo quoad usum, etsi non negaverim, ratione formae pe-

Etoralis

toralis affuisse. An vero, jam jam tempore Salomonis, an longe post, expiraverit, aliis defendendum relinquo, sufficit in templo secundo defuisse. vid. SPENCERUS l. c. Sect. II. JOSEPH. Antiqq. III. 9. sqq. FINIS autem hujus oraculi, *Objeſtibus* alter, alter *Vltimus*, erat. Objectum erant res civiles dubiae, e. c. bella etc. Jud. I. l. XX, 18. 1. Sam. XIV. 18. XXIII, 2. XXX, 7, 8. 2. Sam. V, 19. Quam ob causam a SPENCERO l. c. C. I. Sect. II. oraculum nominatur Politicum. Non enim de levibus et privatis quibusvis negotiis, vel etiam nullius momenti, ab hominibus privatae conditionis consulendum veniebat. vid. R. Abarbenel, in Exod. XXVIII, et Deut. XXXIII. JOSEPHUS l. c. BUXTORF. l. c. *Ullus*, inquit, *Vrim et Thummim erat, ut veluti certissimum oraculum divinum essent, per quod Deus in rebus gravibus, dubiis, et inopinatis, ad Ecclesiae, vel Reipublicae salutem spectantibus consultus a populo, quae facere oportere, per Sacerdotem summum revelabat. Ullimus finis erat, primarius quidem gloria DEI, secundarius autem, ut a) faciliem ad idololatriam lapsum averteret, et b) clarissimum providae suae curae, singularis praesentiae, Amoris denique, ante oculos ipsorum obversarentur pignus atque documentum, ut c) solatium adderet variis presso calamitatibus populo.*

§. VII.

Extincto priore *וִרְמ* Vrim et Thummim oraculo, Talmudistae, Cabbalistae et Judaeorum Doctores, ejus in locum substituunt III) *בת-קול*, filiam vocis, temporibus secundi templi auditam. Quo quidem vocabulo, certam isti ex *מדרגת קול הקריש* speciem intelligunt, vocemque coelestem divinitus emissam huic temporibus esse, defendunt. Pluribus hujus vocis *ετυμολογίαν* persecutus est BUXTORFIUS *Lex. Tabm.* p. 321. Diverfum vero sentire ab eo CHRISTIANUM SCHOTANUM, in *Triumpho script.* L. II, c. 7. WIRSIUS *Misc. SS.* p. 18. annotavit, ut asserat, *קול* vocem significare sonum, aërem ferientem, *בת-קול* vero soni repercussionem, verba et dicta, sono isto expressa, si- milique demonstrat e Tonitru desumpto. *Tonitru*, inquit, est vox Domini; *Ea vox aliquando audita est, ut non audiretur Filia vocis, seu articulatio istius soni in certa verba.* Quibus observatis, facile loci illi Act. IX, 7. et XXXII, 9. inter se conciliari posse, existimat. Vbi, in priore, viri astantes quidem *קול*, sonum *vocis Domini* audivisse, sine articulata voce et expressis quibus, dicuntur, quam posteriore sc. *בת-קול* non audissent, quoad expressa verba, mentem senten-

sententiamque inferentia. Huic Revelationis divinae generi auctoritatem ejus Patroni ab exemplis conciliarunt, cujusmodi deprehendimus in Baptismatis Christi descriptione Matth. III, 17. Marc. I, 11. Luc. III, 22. et in glorificatione Christi, in monte Thabor facta, Matth. XVII, 5. Marc. IX, 7. Luc. IX, 35. collato cum Joh. XII, 28, 29. De qua ex coelo emissa voce, varia variorum deprehendimus judicia, ac tandem in responso, divinitus Simeoni per Spiritum S. reddito, Luc. II, 26. Ceterum nobis haud est integrum, nugas istas, quas de *בְּרֵי פִּי* verpi sunt fabulati, quibusque toti huic oraculo auctoritatem conciliarunt viris emundae naris suspectam, multis persequi verbis. Quod manifeste Wirsius l. c. profitetur, qui hocce revelandi genus inter insicetas Judaecorum fabulas referre nihil dubitat, etsi prorsus negare nolit, vocem aliquando ex coelo auditam esse post Prophetarum aetatem. vid. P. MOLINAEUS in *Vate*, L. I, c. 7. VOGELSANGH *Exerc. Theol.* II. §. 14. LIGHTFOOTUS *ad Matth.* III. 17. DRUSIUS L. I, *Praeferie*, p. 6, 7. GLASSIUS *Philol.* S. L. V, T. I, c. X, p. 1227. JOSEPHUS de VOISNI in *Observ. ad Raymundum*, fol. 227.

§. VIII.

Egimus hactenus de illa immediata, eaque Symbolica, sensibus externis facta, Revelatione, nunc paucis, ut illam videamus, quae PHANTASIAM afficit, ordo nos ipse jubet. Afficitur autem illa non aliter, quam extraordinaria quadam et vehementi, a DEO facta, spirituum animalium elevatione, ad contemplandum intensissime sibi repraesentata, quasi corporea, licet talia non sint, obiecta. Id autem exempla, mox adducenda, comprobabunt, ubi deprehendimus, saepius Prophetarum virorumque Sanctorum phantasiae res quasdam, veluti corporeas, fuisse obiectas, quae sensuum organa adeo commoverant, ac si re ipsa motu quodam fuissent affecta, cum tamen, Deo ipsos ad id elevante, spiritus animales ita in cerebro agitentur, ut eo modo cerebrum afficerent, velut si externis obiectis agitatum esset. vid. Wirs. l. c. Pro diverso tamen hominum statu, in quo ejus modi Revelatio, per elevationem phantasiae, est facta, ipse quoque Revelationis modus discrepare necesse est. Modo enim *VIGILANTIBVS*, unde *Visio*, et *ἐκτασις*, modo *DORMIENTIBVS*, unde *Somnium vel Insomnium* vocatur, obtigit. Hujus, quae *Vigilantibus* concessa fuit, plurima in S. Codice obvia sunt exempla, ut Es. VI, 1. sqq. Jerem. XXIV. sq. Ezech. III, 1. IV, 5, 12. sq. VIII, 1. sq. ac deinceps a c. IX usque ad XIV. c. XXXVII, 2. sq. XL. et pluribus passim locis. Dan. VIII, 2, vigilanti obtigisse, circumstantiae

tiac probant, v. 18. sq. X, 5. Zach. I, 7, 11, usque ad VI. et alibi passim. Observamus autem, quod nonnunquam, cum ipsa statim visione, ejus interpretationem perceperint, idque vel DEO, vel plerumque Angelo interprete, ut Dan. VIII, 15, 16. Zach. IV, 5. Apoc. VII, 13, 14. Interdum vero plane non ipsarum visionum vim & sententiam penetrare poterant, Dan. XII, 53. Non enim salutare Ecclesiae illius temporis, vel Prophetis ipsis scitu necessarium duxit sapientissimum Numen, omnia aperire, sed perspicuitatem earum ad tempus eventui destinatum reservavit, quo faciem prophetis ipso accenderet exitu. Interim tamen, recte monente WITTSIO, l. c. hinc colligendum non est, vana haec illularum mentium *πλαυσιμολα* fuisse, inanesque rerum imagines, cum illae tamen figurae maximorum mysteriorum existerint, quae, nil refert, quomodo sine ad informationem et convictionem animi efficacissime Vatis obijciebantur, quarum vis non pender a corpore et substantia objecti, sed ab aptitudine et claritate repraesentaminis, p. 20. §. 10. Quod accurate contra Spinozam notari velim, qui eam ob causam omnem certitudinem Revelationibus Prophetiis denegare studet, Tract. Theol. Polit. c. I, II. Conf. SCHOMERI Colleg. Novissimarum Controv. p. 66. sqq.

§. IX.

Cum haud raro in Scripturis deprehendamus, a DEO, per Revelationem ejus ita hominis phantasmam affici, ut extra se homo videatur positus, anima velut e sede sua digressa, hinc ea merito ab rerum sacrarum peritis *ἔκστασις* appellatur. Quae generatim a WITTSIO l. c. p. 22, ita describitur: *Est mentis alienatio, ut, cessante externorum sensuum functione, ipsa eorum, quae in corpore geruntur, prorsum ignara, tota vehementibus fixisque cogitationibus occupata sit.* Est autem illa vel Naturalis, vel Praeternaturalis, atque Falsa, Diabolica, vel Supernaturalis atque Divina. Procul enim est omni dubio, dari *ἔκστασις* Naturalem. Quam quidem hoc nomine, ob naturales, quas habet causas, voco. Cujusmodi sunt a) *nimia objectorum mentis contemplatio.* Sicque est mentis quidam excessus atque sensuum distractio, qua sensuum organa ab ordinario suo officio, atque operatione externa, revocantur, internis tantum phantasiae lusibus intentis. CARDANUS hoc, apud WITTSIUM l. c. exemplo se comprobare suo, posse jactat, referetque de se ipso, quoties velit, in *ἔκστασις* se transfere, ita ut voces quidem adstantium leviter audiat, non tamen intelligat, vellicationem validam, et ne podagrae quidem

dem dolores prorsus sentiat. Plura dabit CASP. PEUCERUS de *Præcipuis Divinat. Generibus*, ubi agit de *θεσπυρία* p. m. 273, edit. Francofurt. 1593. *Est quoque illa (β)* a violentiore morbo, et melancholia, prout præter PEUCERUM docuit Celeb. D. D. WEDELIVS, *disp. de Cat. alepsi, varissimo affectuum*. Erravit autem CASP. EBELIVS, qui, Naturalem dari *ἐκστασι*, negavit Opp. Phil. P. III. p. II. Sed et, gradus naturalis huius *ἐκστασεως* esse, patet. Illa enim, quæ ex contemplatione objectorum mentis nimia propullulat, vehemens, quæ vero per morbosum illum *καταληψεως* affectum contrahitur, vehementior est. In illam hominem naturaliter, quotiescunque voluerit, conjicere sese quodammodo posse, non abnuo, cum aliquis tantum, levis, non omnimoda, totalis, et gravior sit mentis alienatio atque excessus. Hoc autem negare licebit, homini integrum esse, naturaliter sese graviori illi permittere, quoties voluerit, ut hinc ejusmodi consequatur *ἐκστασι*, quæ totalem sensuum usum, reflexionem atque abstractionem, involvat. Potest autem, saltem præternaturaliter, impostura scilicet Satanae, sensuum organa occupantis, impediensque, vel flecantis, et paroxysmo cataleptico correptus, in *ἐκστασι* se conjicere. De falsa illa, *Fanatica, Diabolica, Præternaturali*, vid. PEUCERUS l. c. et omnes illi, qui suam in perstringendis Revelationibus Immediatis, ab hodierna impiorum Pietistarum gente toties jactatis, operam studiumque posuerunt. DIVINA autem est, prout eam nobis WITIVS l. c. p. 23. descripsit, *quando DEI Spiritus, totam mentem invadens, atque implens, eam, ab omni corporis commercio, pro isthoc tempore, abstrahit, arcana- rum divinarum rerum contemplationibus, ac meditationibus, prorsus occupatam tenet*. Vel, nisi me omnia fallunt, *Mentis quidam excessus, animæque præter suam intentionem, a sensibilibus apprehensione advocatae, per singularem et plane extraordinariam Spiritus Sancti operationem, facta elevatio, evectio, raptusque, ad ea intus contemplanda objecta, quæ a DEO ipsi proponuntur*. Notatu vero dignum est, *ἐκστασι*, etsi non formaliter, realiter tamen a raptu interdum differre, licet raptum sine *ἐκστασι* esse, ipse negaverim, *ἐκστασι* enim mentis simpliciter excessum, ut raptus augmentum excessus atque elevationis designat, importatque. Sed majorem, Enthusiasmum inter et *ἐκστασι*, deprehendimus differentiam, cum ille tantum Spiritus S. operationem, agitationem atque impulsum: hæc autem præterea mentis excessum, et quasi e statu suo naturali dejectionem, atque a corpore separationem, involvat, qua, veluti ab ordinaria sensuum functione abstracta anima, in se recessit, ad sibi re-præsentata objecta, studiosissime advertenda atque cognoscenda. Omnium

vero maximum, divinam inter et naturalem *ἐκστασι*, me vel non monente, deprehendendum discrimen intercedit. Quam enim illa naturae aut donis, aut deliquis, (quibus de causis egimus supra pluribus,) eam haec divinae gratiae debet originem. Vnde et illud resultat intervallum, quo *ἐκστασι* distat a *θεοπνευσία*, quippe quae actum, ut altera statum, dicit. vid. Magnif. D. D. JAEGERUS, *Tubingensium Celeb. Cancellarius, Praeceptor meus perpetuo venerandus, in erudita de Enthusiasmo Moderno disp. A. 1706 habita, §. 13, 16 et Celeb. Dominus M. BUCHERUS in Platone Mystico c. II. §. 3, seqq.* Etsi vero, *ἐκστασι* mentis excessum, vi vocis, esse, diximus, et affirmavimus, contra Jo. BODINUM Daemonon. L. II, c. 2, p. 224, negamus tamen, eam in evacuatione facultatis intellectivae et sensitivae, et animae a corpore solutione ac separatione, positam esse. Cum enim Paulus verba illa *ἀπόστα*, si non Intellectus, minimum tamen auditus, sensu in summo *ἐκστασι* gradu constitutus, perceperit, per se patet, errasse BODINUM. Ad hoc accedit, quod ejusmodi a corpore animae separatione, actualem inferat mortem. Sed absurdum dictu foret, operari Spiritum S. gratiosè, per charismata sua, in exanime corpus. Hoc ulterius inde demonstrato. Omnis Spiritus S. operatio, vel subjecti propriam, vel totius Ecclesiae, intendit aedificationem. Sed, si totalis cum BODINO asseratur sensuum evacuationio, Spiritum S. excidere hocce sine suo, necesse est, et frustraneus fuerit labor, cum mortuo, omnique sensuum usu destituto, arcana sua communicare velle, quum id sine potentia sensuum receptiva, perceptioni tali debita, fieri non possit. Ceterum, quod observari meretur, quoties anima cum operationibus revocabitur, toties quoque, totius *ὀφθαλμὸς* a mortuis excitatio, vivificatio et resurrectio praecedat, oportebit, immo toties miracula locum habebunt, quoties *ἐκστασι* abripiemur, quibus miracula citra necessitatem multiplicanda forent. Quae omnia, ut *ἀνεστασι*, ita *ἀνίστασι*, sunt. Nam contrarium ostendunt Scripturae S. exempla, Actor. X, 9, 10. seq. c. XXII, 17, II Cor. XII, 2. seq. quem in locum videatur D. D. FOERTSCHMUS, *supra cum laude saepius citatus, in der kurzen Betrachtung Göttlicher Offenbarungen.* Nonnulli pro *ἐκστασι*, ut WIRSIUS l. c. loca Dan. X, 8, 9. Apoc. I, 17. producant. At enim, si dicendum, quod res est, num ad eam hi loci referendi sint, dubitamus. Nam de Corporis potius lassitudine, et animae deliquio, atque terrore, ex visione Prophetica ortis, absque mentis excessu atque raptu, ibi sermo est, quae totum *ἐκστασι* finem non satis adimplent. Hinc et CALVINI sententiam, quam in *Comm. ad h. l.* habet appro-

approbare non possum, dum Prophetam corpore domi, mente vero ab *ἐκστάσει* correpta, ad fluvium litus fuisse, defendit. Ut enim Textui hoc contrarium est, ubi dicitur v. 4. Daniele vera cum sociis suis, ibi fuisse, ita falsum est, in *ἐκστάσει* cum incidisse propter insolitam ejus consternationem, ex splendidissima Angeli apparitione ortam. Nempe haec omnia proximam, et legitimam *ἐκστάσει* causam nondum constituunt, quippe ad quam requiritur extraordinaria Spiritus S. operatio, intellectum illuminans, mentemque ab externis revocans, ad interna isthaec objecta intuenda. Hac autem CALVINI stante hypothese, toties *ἐκστάσεις*, quoties consternatione afficiantur fieri, concedendum, quin et, ipsum Bileami asinum in eam incidisse, dicendum esset. Vid. GESN. *Disp. in Dan. l.c.*

§. X.

Verum, ut de iis *Revelationibus Divinis* quaedam explicem, quae *Dormientibus* obtigerunt, et ordo, et instituti me ratio jubet. Eae vero vel *ἀπλῶς* somniorum nomine, vel infomniorum titulo, veniunt, atque, me vel tacente, in Naturalia, Praeternaturalia, et Supernaturalia Infomnia esse dispescenda, nemo non conjicere potest. Sed Naturalia ex Objectis, minime infallibiliter, semperque subjectis ab aliis dignoscuntur. Quod si enim profana quis, ludicra, vana, turpia, et his similia, somniaverit, naturae corruptae, vel etiam Satanae effectum *ex parte* esse, haud difficulter quisque judicabit. De sua enim causa effectus testatur. Cujusmodi in iis potissimum deprehendimus, viresque noctu suas facultatem imaginandi exercuisse didicimus, in quibus unum aliquod temperamentum praestat. Cum enim naturalium rerum Interpretes, diversas diversorum temperamentorum et affectiones, et effectus, experti fuissent, procul dubio est omni, cuius eorum temperamentorum aliquid esse rei peculiaris. Unde, cum Temperamentum *Sanguineum*, praeter cetera, sponte ad omne libidinis genus proclivius sit, famam vero gloriamque non minus, quam arrogantiam anhelet Cholericum, denique avaritia divitiisque Melancholicum delectetur, fieri non potest, quin ejusmodi naturae propensiones variae in diversis, diversa ratione, noctu phantasiam cerebrumque afficiant somniantium, iisque adulentur, modo gaudium, modo iram, modo terrorem, modo tristitiam incutientes. Animus enim quietus haud unquam, nocturno in primis silentio, ubi, ab exteris objectis revocatus, neque allarum mentis corporisque externarum ordinarumve operationum varietate distractus, in sese contemplandi gratia, recedit, validissime et cerebrum spiritusque animales, et dormientis phantasiam, afficit iis rebus,

quibus diurno tempore oblectabamur potissimum, aut angebamur. Quapropter non erratum putarim, si quis *Insomniorum* hanc dare velit *descriptionem Naturalium*, *Esse haec vanos vanae phantasiae dormientis errores, castosque rerum lusus et agitationes cerebri, per quas afficitur rebus, quas raro, vel nunquam fortasse, consequitur.* Eccles. V, 6. Nam prorsus negare non auisim, nunquam, licet raro, somniantem eas allecurum res, quas somniavit, qui exemplis id comprobare possem, nisi chartae parcerem, eventum saepe numero docuisse, non omnia omnino insomnia castos fuisse vanosque rerum lusus. Nam in iis interdum divinae providentiae indicia deprehendere est, vel iis eos excitando, quibus concessa sunt, vel adhortando a vitiis, vel avocando, deque periculo, et aliis rebus instantibus, instruendo. Interim difficile dictu, praesertim in iis, quas prima statim fronte leves aestimamus, rebus, licet eventus, gravissimas fuisse, ostendat, et rerum causas indicare, et, quid divini insit atque humani, judicare, cum quaedam iis accidunt, quae nec ab DEO, nec Angelo temere dixerim revelata. Memorabile FRIDERICI III Electoris Saxonis insomnium est, quod summatim MAGNIFICUS DN. PRAESES MEUS in *disp. de Primordiis Eminentiae per LUTHERUM Religionis, inter alia, p. 30, exhibet*; FRIDERICUM Sapientem Sweidnitii somniasse, *Monachum, comitatum sanctis, ad se venisse, de coelo, et, ut quaedam ostio templi Academici inscribere liceret, petiisse, scripisse autem literis tam insignibus, ut scriptura etiam Sweidnitii legi posset, finem calami Romam se extendisse, utramque aurem Leonis X, ibid. jacentis, penetrasse, inde ad coronam tricipitem Pontificis sese exporrexisset, eamque adeo commovisset, ut casura esset. Ad haec audivisset, Monachum pennam istam accepisse ex ala anseris Bohemici.* Si quis ergo dixerit omnia somnia, licet videantur naturalia, talia revera semper esse, adeoque vana vanae phantasiae ludibria, hoc uno etiam exemplo, demonstrari posset, interdum, etsi non semper, divinam providentiam circa illa fuisse occupatam. Interim eos puto graviter erraturos, qui ex conditione subjecti somniantis, prout vel pium, vel impium fuerit, somniorum valorem et disparitatem, Naturalium pariter et Supernaturalium, firmiter colligi posse, sibi aliisque persuadere conantur, cum constet, impiis etiam, et extra gratiae statum collocatis, somnia vere divina obtigisse, quod patet e *Matth. XXVII, 19, c. II. 12, Gen. XXXI, 24, c. XL, et XLI.* De Diabolicis et Praeternaturalibus vid *PEUCERUS l. c.* *Notas eorum, quas dicimus discretivas, exhibet WITSIUS l. c. p. 30.* *Divina, inquit, somnia sunt Revelationes, ipsius DEI singulari, extraordinaria ratione et gratia, extra communis providentiae ejus*
cursum

*cursum, dormientium phantasiae, modo mutis, Gen. XLI. modo vocalibus, Gen. XXXI, II, 24. Matth. II, 12, seq. Gen. XX, 3, modo ex mutis, et vocalibus mixtis, Gen. XXVIII, 12, 13. Abior. XVI, 9, et modo sine imaginibus, Matth. I, 20. c. XXVII, 19, immediate pariter, et mediate, Angelorum ministerio, concessae atque immissae, ad demonstrandum, vel singularem DEI amorem, in uberrimos Ecclesiae, Matth. II, 12, 13, 19, 22, Politiae, Gen. XLI, et denique illius, cui fiunt, Gen. XXXVII, 5. XXVIII, 12. XXXI, 10. valituros usus, vel denique ad Iustitiam divinam declarandam, Dan. IV, 5. Addimus, quod non modo infomnium, sed ipse quoque somnus, a DEO immittantur Gen. II, 21, XV, 12, Jud. VII, 13 sq. 1. Sam. XXVI, 12, quodque somniantes, ne eos lateat, quid sibi velint, partim immediate, partim mediate per Angelum, in ipso somniandi actu, ab ipso edocentur. Conf. WITSIUS, et PEUCERUS locis jam indicatis, RIVETUS in Comm. ad Gen. Exerc. CXXIV. FRIDER. SPANHEMIUS *Dubb. Evangg.* P. II. p. 467.*

§. XI.

Consideratis hactenus Immediatis Revelandi modis divinis, II. MEDIATOS quoque paucis perlustrabimus, in quibus quidem, et *Angelorum, et Hominum ministerio, DEUS est usus.* Quod ad Angelos, usus DEUS est opera, tum *creatorum, tum Increasi.* Nam inter creatos interpretem sese divinae voluntatis prae reliquis Angelus illè, Gabriel, sistit, *Luc. I, 19, 26, aliis non exclusis, Ebr. I, 7. Dan. IX, 21, 24. Dan. X, 11, 12, 13, sq. et passim in Apocalypsi.* Coccejus in *Comm. ad Dan. IX, nomen Gabrielis collectivè fuit interpretatus, negatque, nomen hocce unius Angeli proprium esse, sed omnium myriadam Sanctorum, ex quibus unus loquatur nomine DEI ad homines, quod ad glorificandum DEVM facit.* Sed falsissimum hoc esse, hinc demonstro, quod 1) hic Angelus apparens l. c. in singulari dicitur *אֱלִיָּהוּ* vir Gabriel, cum articulo demonstrativo, quo expresse indicatur, Angelum illum advolantem, hunc esse virum, cui nomen sit *Gabrieli*, non appellativum, sed proprium. 2) Eum hoc nomine dicit Gabrielem, quem c. VIII, 16, viderat Propheta. Jam vero non Angelorum myriades, sed unicum visionis divinae, proprio hoc nomine insignitum, interpretem vidit. Qui 3) unus quoque ac solus deinceps cum Daniele loquitur. Et 4) alibi, *Luc. I, 19, Zachariae semet notum facit ipsum, et nomine et officio ab aliis distinctum.* Quae cum ita sint, facile dijudicandum erit, quid de THOMAE HOBBSII opinione, satis profana, *Leviab. c. XXXIV. p. 186.* sentiendum sit, qui adeo contemptum de Angelorum natura atque essentia

tia differit, ut ne quidem confirmare erubuerit, *Angelos mera phantasmata, et organorum accidentia sentiendi*, esse. Sed, cum ex hisce ipsis memoratis locis satis superque sit ostensum, Angelos apparentes cum hominibus colloqui, eosque in voluntate DEI instituere, immo internunciorum vice defungi, hinc falsi ejus patet crimen, mera eos quaedam phantasmata esse. Actiones enim non phantasmatum sunt, sed suppositorum. Negamus tamen, corpora esse eos supposita, contra P. POIRETUM *Cogit. Rat. L, I, c. 7, p. 67*, et novissimum *Londinensem Medicum, VV. COVARDVM, scripti, 1706. editi auctorem, cujus titulum Anglicanum fecit, Te just Scrutiny, or a series enquiri in tobe modern notions of the soul etc.* Nam SS. Pandectae non per corpora materialia, sed per Spiritus, descripserunt Angelos *Pf. CIV, 4. Ebr. I, 4, Matth. VIII, 16.* Nec obstat, quod Danieli atque Zachariae, et alibi, in assumptis apparuerint corporibus, cum ea ipsis, non perpetua, sed ad tempus ab iis fuerint assumpta, quae, tempore peracto, rursus deposuerunt. Huc accedit, quod ipse CHRISTUS in V. T., de quo mox pluribus, in corpore, ut Angelus, apparuerit. Quodsi vero dices, eo tempore verum ipsi fuisse corpus atque perpetuum, tum veram ipsius incarnationem, impleto factam tempore, aperte negabis. Quemadmodum itaque hoc veritati *εἰσακούσας*, sic illud, quod corpora sint phantasmata, Majestati divinae, et actuali existentiae ejus aeternae, repugnat. Diximus autem supra, *Angelum quoque Increatum, DEI FILIUM*, Angeli specie, Interpretis divinae voluntatis munus obuisse, quippe cujus rei frequentissima splendidissimaque in S. Codice vestigia deprehendere licet. Sic enim *Gen. XVI, 7.* Hagari se videndum objecit, comiter fugitivam, alloquendo, eamque officii sui admonendo. Id autem probō α) ex nomine β) quod erat Jehovae *יהוה מלאך* v. 7, 13, DEO soli conveniens, *Exod. XV, 3, Psal. LXXXIII, 19. Es. XLII, 8, i. Jer. XVI, 21. β]* Ex attributis mere divinis, dum sibi omnipotentiam, et omniscientiam vindicat, afflictivae solatium, et multiplicationem seminis sui promittit. Quae quidem eventus ipse comprobavit. Ita quoque apparuit, ut Jehova *Gen. XVIII. v. 1, 13, 17*, Abrahæ, quem hic religiose coluit v. 3, ut omnipotentem atque omniscium DEVM. Conf. *Jud. XIII, 3, 22.* et alibi passim. Majori locus *Dan. X.* difficultate laborat, unde et interpretes ejus abeunt in diversum. Nam ex Pontificiis, *CORN. a LAPIDE*, ex Calvinianis *GROTIUS Comm. ad h. l. speciatim v. 3, 6, 7.* e Nostratibus *Incomparabile illud Patriae meae decus, Magnif. D. FECHTIVS in Sylloge, Disp. X, Thesi XI, et XII,* fufius tamen in *Collegio Ms.* ad illas theses v. 13, de Angelo creato, quam

quam increato, intelligere malunt. Verum, haud quaquam me erraturum existimo, si, quod res ipsa jubet, distinguam Angelum illum, v. 5, 6, ab Angelo, v. 10, 11, 13, 14, sq. descripto, dicamque, priorem illum, v. 5, 6, 9, indicatum, utique Increatum fuisse. Id probo 1) ex Angeli illius apparentis pompa, qua vix angustiore usus est Angelorum omnium Conditor, ac Dominus. *Exod. XXIV. 10. Ezech. I. 26, 27.* Vestimenta enim illa linea splendida, atque pura, et Zona aurea, summam magnificentiam antiquitus designarunt. Nam ejusmodi ornatus Regum erat, summorumque Sacerdotum, *Lev. VI, 10. I. Sam. VI. 14.* collato cum *Es. XLIV, 23*, prouti pluribus id ostendit *GOODWINUS in M. et A. edit. Reiz. p. 25.* Quae cum ita sint, nemini, haud dubie, praeterquam Increato illi Angelo, convenire possunt. Hac enim visione *τοπωμῶς*, Regem se, et summum Pontificem N. T. futurum, significavit, justitia sua atque omnipotentia populum suum gubernaturum, suoque eum sanguine cum DEO reconciliaturum. Neque exiguum dictis, similis *Apo. I.* descripta, apparitio lucem avertit. Et 2) idem probo ex apparentis l. c. Angeli corporis habitu, aspectus fulgore, atque Majestate, verborum ipsius tanta vi, et efficacia, ut eos, qui coram aderant, attonitos redderet, ipsi etiam Danieli anima deficiente, quem alius quidam Angelus, isque creatus, vel, ut Interpretes volunt, Gabriel, superveniens semianimum recreavit. Atque omnia haec ita sunt comparata, ut virum eum arguant, non modo v. 11. ab aliis longe distinctum, sed potentia etiam, excellentiaque reliquos omnes, quotquot eorum fuerint tum comites, longissime antecellentem. Angelus, huic quodammodo compar, Paulo *Act. IX. 3,* apparuit. Num vero hic Angelus, v. 6. a Daniele visus, quem modo diximus, Filium fuisse DEI, idem sit, ac ille, qui v. 13. *Archangelus Michael* saluatur, nisi negare cum *Religiosissimo D. D. FECHTIO* l. c., fortasse tamen de re tantis involuta involucris, salva fidei analogia, dubitare licebit. Rationes enim, quas *VENERABILIS SENEX* avertit, ita comparatae sunt, ut, nisi prorsum a communiore, et olim receptiore, sententia animum avocent, illa tamen probabilior reddere videantur. Has vero *Magni ipsius Viri* bona pace, fideque, ipsis Ejus retentis verbis, hic libuit transferre. Prius autem, pro candore suo singulari, *facetur, alteram esse communiorem sententiam, quae statuit, unum tantum esse Archangelum, eundemque increatum, DEI FILIUM, et a D. D. ANNHÄVERO, et D. SEB. SCHMIDIO, receptam. Sed, ut sibi liceat, salva in Praeceptores suos reverentia, expressam in Ihesu l. c. doctrinam longe probabiliorum judicare, expetit. Nam 1) dicit, ipsum, ut Angeli, ita et*
Archan-

Archangeli, nomen ordinarie Angelum notat, a quo significatu, sine gravi ratione, discedendum non est, 2) Archangelus ille proprio nomine Michael vocatur, quod nomen non DEO, sed creaturae, vel homini, vel Angelo, proprie competit, quippe ei grammaticae proprium. A qua proprietate longeminus, sine gravissima ratione, recedendum est. 3) Describitur Archangelus, tanquam persona, a Filio Dei diversa, loco in thesi allegato; Vbi tuba Archangeli, sine grandi ἀνεγλωσσία, de Tuba ipsius Christi intelligi nequit. Quam absurdum enim in humanis est, Principem, quandam suam urbem ingredientem, tubam inflare ipsomet, ad adventum suum significandum, tam absurdum est, Christo in simili hoc attribuere. Tribuitur autem Archangelo in clamatio tubae, non, quasi is solus Christum adventantem in clamareret, sed, quod, cum reliquorum Angelorum, Christum praecedentium, Dux et Princeps ceteros ducat, et, quo quisque loco inflare tubam, et advocare ad iudicium mortuos debeat, mandata distribuatur. 4) Probatur idem a nimis manifesta plurium Archangelorum nominatione Dan. X, 13. Haec omnia singulaque in litera clarissima, in meras improprietates convertere, et verba contorquere, coguntur, qui Christum Archangelum esse, propugnant. Ita, solidissime et probabilissime stabilita thesi, objectioni, ex Apoc. XII, 7, sq. desumptae, occurrit, dicens: Ad hanc facile responderi posse. Et Angelis ipsis, bonis, et malis, victoriam ascribi, immo, ipsis hominibus fidelibus, quamvis virtute Christi, Dan. X, 13. Eph. VI, 13. Imprimis vero, cum de protectione et defensione fidelium adversus insidias Satanas, ut hoc Apoc. loco omnino de certamine bonorum et malorum, pro et contra Ecclesiam, tribus primis a nato Christo seculis, eandem insidias Satanicis varie oppugnando, et tamen per Angelos creatos custodiendo, sermo est, haec officia Angelos creatos obire posse, evidenter probatur ex Dan. X, 13, 20. Jud. v. 9. Haec ille VIR Celeberrimus, jucunde non minus, quam, uti solet, erudite.

§. XII.

In superioribus diximus, hominum quoque ministerio, DEVM in voluntatis suae revelatione, usum fuisse. Atque homines quidem hoc defuncti sunt officio vel verbis, iisque partim *claris apertisque*, partim *parabolicis, vel factis*, cum *Symbolis* haud raro *conjunctis, vel ipsis denique scriptis*. Quicquid autem, in hoc revelandi munere versati, praestiterunt, id, vel DEO nominatum mandante, vel interne a SPIRITU S. impulsu, fecerunt; iisque ultimum revelan-

velandi actus a piis praeceptis doctoribus aliquando *Enthusiasmus*, vocabulo in bonam significandi partem flexo, dicitur, de quo paullo post plura. Sed ita *claris* atque *apertis*, mandato DEI, verbis Moses, ad seniores populi Israelitici missus, liberationem ipsis a duro Pharaonis jugo annuntiare debuerat, *Exod.* III, 16, 17, et Pharaoni, v. 18, V. 1 sq. VII, 2, Sic II. *Samuel.* VII, 4, 5, Nathan divinum accepit mandatum, Davidi, ne DEO templum extrueret, dissuadendi. Et *Jeremias* populum DEI ad poenitentiam revocare c. I, 17- III, 12. VII, 2. XVI, 1, 15, 16, item *Ezechiel* III, 1, *Jonas*que c. I, et III, jubebantur. Cum his conferratur *Es.* c. LVIII, 1, sqq. PARABOLICIS vero verbis DEI voluntatem eos manifestasse, exempla, passim obvia, declarant. Sic enim lapsus Nathan Davidem parabolicis verbis redarguit, II *Sam.* XII, 1, sqq. et *Esaias* V, 1. sq. *γὰρ Φικῆς* plane ac serio, tum almam DEI, erga vineam suam spiritualem, benevolentiam, tum hujus pertinacissimam contumaciam decantavit, et *Ezechiel* c. XVII, per parabolam, de duabus aquilis, vineaque plantata, et crescente, desumptam, quae non vigeat, declarare debeat, ab Rege Babylonis, translato in Babyloniam Rege Jechonia, Zedekiam in ejus locum constitutum iri, qui rupto foedere, ad Regem Aegypti profugus, in manus Nebucadnezaris tradendus, atque Babylonem sit perducendus, addita promissione de CHRISTO, veluti surculo, in monte plantando, fructusque laturo, ac longe lateque se diffusuro. Haud aliter c. XXIII, et XXIV, iteratam Israelis malitiam, et ferocissimam ejus poenam, parabolice delineavit; quemadmodum, c. XXXIII, Prophetam cum vigile comparavit. Quibus addere nonnulli voluerunt, quae visae sunt ipsis, parabolas, *Es.* XXI, LIX, 6, 7. LXIII, 1, 2. *Ezech.* XIX, extantiores, quas jam examinare nobis non licet. De his tamen videndus D. CALOVII *Bibl. Illust.* ad h. l. Quod autem et FACTIS, ut supra diximus, SYMBOLICIS, Prophetiae voluntatem divinam, DEO ita jubente, revelarint, exemplis pariter clarissimis constat. Sic enim *Esaias* c. XX nudus discalceatusque incedens, facto hocce Symbolico, Aegyptios, Aethiopasque ab Assyriis in captivitate abductum iri, praedixit; ut *Jeremias* c. XIX per lagenam testaceam, fractam, Hierosolymitanam excidium, populi que interitum, et, c. XXVII per jugum, ipsius primum collo appensum, tandem vero ad quinque, in Edom, Moab, Ammon, Tyro et Sydone, Reges missum, instantem illorum a Nebucadnezare oppressionem, et c. XXXII, carceri inclusus, praedicta Zedekiae captivitate, agri symbolo, a propinquo empti, reditum et captivitate significavit. His adde similia ejusmodi facta symbolica, *Jer.* XXXV, XLI, *Ezech.* IV, V, XII, XX XVII, 16, 17, et plura.

Nonnulla quidem facta illorum ita sunt comparata, ut honestati, et Propheticae gravitate repugnare videantur, e. g. Ezech. XX. CALOVIVS noster *Bibl. Illustr.* ad h. l., cum P. P. quibusdam, AMBROSIO ad *Pf.* XXXIX, HIERONYMO, CYRILLO et HAYMONE, prorsus nudum incessisse Prophetam, existimavit, eo, quod in portentum factus dicitur. Ex Judacis vero, MAIMONIDES et KIMCHI, non reapse, verum in visione solum, id obtigisse contendunt. Ego vero neutri assensum feram parti. Nam signum, ad Aegyptiorum Aethiopumque declarandam nuditatem, esse debebat Prophetam. At singulos tamen omnibus prorsus dispoliatos fuisse vestibus, quis credat? Interim tamen ostento potuit esse Prophetam, contra consuetudinem amictus a lumbis suis cilicio, et a pedibus calceamento, solutus. Neque omnis ex textu evincitur nuditas, sed illa duntaxat ab DEO praecepta, quoad cilicium et calceamenta, ut tamen, quoad illa, recte dicitur nudus, per *συνεδοχὴν*, totius pro parte, ut, 1. *Sam.* XIX, 24. Saulus, cujus nuditas non erat *ὀλμῆ*, sed de ornatu militari, quo exuebatur, intelligenda venit. Sic quoque vox, *ἐπενδύτης* *Jo.* XXI, 7, non integram designat nuditatem, sed illam duntaxat vestem, quae aliis superinduitur, ut pallium, toga. Et ita nudi dicuntur male vestiti, *Job* XXII, 6. XXIV, 10. *Marb.* XXV, 36, 42. *Jac.* II, 15. Quibus quidem de causis arbitror, Jesaiam non alia de causa, quam ob exutam Propheticam togam, et remotas vestes exteriores, interiore amictu retento, nudum posse dici. Quod apud alias gentes recepti fuerit moris haec nuditas WJRSIVS l. c. p. 89, ostendit. Vid. GLASSIVS in *Rhet. S. L. V. Tract.* l. c. 16, p. 456. Omnium vero minime probabile est, in visione tantum hoc accidisse Vari, cum alioqui consilio suo excidisset Deus, significaturus isthoc facto Aethiopum Aegyptiorumque nuditatem ut aliis eam indicaret. Postremo SCRIPTIS voluntatem DEI hominibus explicuerunt Divini Vates, ut humanae memoriae infirmitati consulere, oraculorumque divinorum memoriam per secula omnia integram conservarent. Quod vel *tabulis*, publico aliquo loco affixis, *Hab.* II, *Jes.* XXX, 8, vel *voluminibus et libris* *Exod.* XVIII, 14, *Deut.* XXXI, 19, *Esaia.* XXX, 8. *Jer.* XXX, 2, XXXVI, 2, 28, *Es.* VIII, 1. peregerunt.

§. XIII.

Haec autem vel *expresso mandato divino*, vel *interno Spiritus S. impulsu extraordinario*, effecerunt, qui et alio nomine piis Veteribus in bonam partem sumpta voce, *Enthusiasmus* dicitur. Est autem alius *Naturalis*, alius *Præternaturalis*, alius *Supernaturalis*. Naturalis iterum bifariam pro subiecti conditione spectandus venit. *Vel enim est in homine sanæ dispositionis corporis,*

mentisque

mentisque, ac idem est, atque excellens et singularis quidam Ingenii ardor, mentisque acumen, vis atque imperus, quo ea peragitur, quae, nisi singulariter juvante Deo, praestari non posse videntur. Huc nonnulli *Enthusiasmum* referunt *Divinatorium*, quo quis facultate pollet divinandi eximia, eximiis naturae viribus, ingeniique acie suffultus, neutiquam vero humanae prudentiae sagacitatisque limites transcendente, distincta tamen a vera fatidica, tanquam foliis vere θεορνεύσεως relinquenda. Tum quoque *Philosophicum*, qui et aliis *Contemplatorius* dicitur, cujus quis ope, in profundas sese contemplationes immergit, avocata ab exteris, ad interna objecta contemplanda, mente. Vel etiam *Rhetoricum*, a mira et singulari facundia sic dictum; Nec minus *Precatorium*, qui in eo versatur, ut in precibus, ad DEVM fundendis, quandam velut extraordinarium ardorem animique pietatem ostendat. Quin etiam *Poeticum*, qui eximia quadam est in argumenti carminumque inventionem excellentia. Quibus addunt et *Musicum*, quo animi auditorum ab excellentibus, in arte sua, Musicis, extimulantur. Tum et *Martialem*, seu *Bristicum*, quo, ad duriora quaevis pericula subeunda, adversaque patienter ferenda, abripi solemus. *Ερωτικόν* denique, seu *Amatorium*. vid. D. PRAESES, in *Lectiionibus MSS. Antifanaticis, de Enthusiasmo*, MER. CASABONUS de *Enthusiasmo*, et D. D. GERDESUS de *Enthusiasmo*, D. D. JAEGERUS noster in *disp. de Enthusiasmo Moderno*. Sed idem hic *Enthusiasmus*, ampliore notione acceptus, aegroto quoque inest, per corporis mentisque pravam virtuosamque affectionem et conditionem, et praevaleat atrae bilis particula, mania, catalepsi aut epilepsi, contractam quo ita mens corrumpitur affectu, ut mira prorsus, captumque humanum prope excedentia, ab aegroto visa, narret, Angelorum colloquia, coeli admirandam structuram, Paradisi, DEIque magnificentiam, amplexus CHRISTI Servatoris, mandata divina homines ad poenitentiam exhortandi, futura praefaciendi, Ecclesiam purgandi, et his similia, sibi injuncta enarret. Vnde et Medicis hic morbus *Enthusiasmus* audit atque *Εκστασις*. Vid. *Celeb. D. D. WEDELIUS in Disp. Jen. 1690 habit. de Catalepsi, rarissimo affectuum*. De Praeternaturalis, falsi atque fictitii, definitione et descriptione vid. B. D. NEUMANNUS *Theol. App. P. 144*. Quem autem nostri plerique omnes dividunt in *crasliorem*, quo ii pertinent cuncti, qui, repudiato Sacro Scripturae Canone, seiplos Prophetas et CHRISTI Apostolos, iis excellentiores, immo, ipsum CHRISTVM et SPIRITVM S., esse, impie prorsus somniant; *subtiliorem*, quorum ii referendi, qui particulam divinitatis homini naturaliter inesse, fingunt, unde omnis illuminatio,

zio, Justificatio, Salvatio denique ipsa, sine verbo et Sacramentis, resulter: ac denique in *subtilissimum*, quem ii fovent, qui, quamvis magnifice de S. Codice loquuntur, corde tamen *ἀπιστοῖς* revelationibus plurimum tribuunt, expectantque prius voluntatis emendationem, quam intellectus, illuminationem. Id quod hodierno die cum primis proli dolor! in Pietistis, antiquum recoquentibus Enthusiasmum, deprehendimus. Qui enim negant, homini, moribus improbo, verum tamen per Scripturam Sacram de mysteris edocto, veram illuminationem, rerumque sacrarum notitiam inesse, utut ore ipso conceptui divino conformis sit, velint nolint, vi hujus hypotheseos, admittere coguntur, ejusmodi hominem, vel plane convertendum non esse, vel si debeat converti, absque verbo externo, per internum quoddam, externo Sacrae Scripturae verbo contradistinctum verbum, et quandam divinitatis particulam, quae medium sit illuminationis, converti oportere etc. quod est ipse Enthusiasmus. Neque id Calumniam est, uti criminantur Sanctuli, sed recipio me ad decorum illum ZEROL-
DUM, et Enthusiastri egregium Lyssippum Lysium, suis in Synopsibus passim, talia inenlantes. Quibus graculis omnino adde sis graculum JOACHIMUM LANGIUM, Prof. Halensem, quem Enthusiastri esse obnoxium, erudite ostendit D. D. RUMPAEUS *Prodr. Dissp. Anti Lang.* p. 48. Ne hilo his meliora docet CHRISTIANUS THOMASIVS, *Dissp. contra Carpz. de Jure decidendi Con- troversf. Theolog.* Halis 1701 edit. p. 44. Vbi omnes, inquit, *fideles esse Θεο- πνεύστῃς, et neminem posse sine Θεοπνευστία S. Literas intelligere*, ne quid de ARNOLDO, DIPPELIO, aliisque dicam, Purgata ab omni impuritate Enthusiastri voce, dicimus, et *Supernaturalem esse, qui statum hominis dicit, in quo Pro- phetis, Apostolis, et aliis nonnullis vere Sanctis, Spiritus S. immediata et in- terna inspiratio, Θεοπνευστία, illuminatio, impulsus, praeter Verbum DELex- ternum, conceditur*, ut Regi Sauli 1 *Sam. X.* 10. XI. 6. ejus nuntiis c. XIX, 20. Davidi 11 *Sam. XXIII.* 2, 3. Jeremiae, qui impulsui impar resistendo erat c. XX, 7, 8. eumque eleganter comparat cum impetu hominis, vino victi, c. XXIII, 9. Michae III, 8. Deborae, *Jud. V.* 1. sq. Gideoni *Jud. VI.* 34. Jeph- thae, *Jud. XI.* 29. Simsoni, *Jud. XIV.* 6. XV, 14. Elisabethae, Mariae, Zacha- riae, *Luc. I.* 4, 47, 67, sq. Simeoni, *Luc. II.* 25, 27. Apostolis in Pentecostes festo congregatis, *Act. II.* 4. Fidelibus, *Act. X.* 44. Paulo, *Act. XVIII.* 5, de- nique omnibus vicis Θεοπνεύστῃς 11 Petr. I, 21.

SECT.

SECT. II.
POLEMICA.

§. I.

Absoluta Thetica Tractatione, jam instituti ratio dispicere, quid illi possit opponi, suadet. Melioris itaque ordinis causa, monemus, quosdam in illam, defectu, alios excessu peccare. Defectu omnes illi, peccant, qui negant a) DEVM *divinos*, sed tantum per Angelos, suam revelasse voluntatem. Hunc olim erravit errorem SIMON EPISCOPUS *Instit. Relig. Christianae* L. II. c. I. Sed cum in hac ipse Tractatione nostra C. II. §. 2, 3. sqq, multis contrarium, et rationibus, ut puto, firmissimis, et exemplis haud paucis demonstraverimus, diutius his immorari nolumus. Evolvi autem merentur Scripta CALOVII Anti-Sociniani, et quotquot fuerunt eorum, qui contra eosdem egerunt. Sic β) quoque in defectu peccant, qui statuunt, Spiritum S. in V. T. quoad *χαρισματα*, dona, et operationes nondum fuisse cognitum. Hujus sese opinionis partem reddidit HERMANNUS DEUSINGIUS, *Demonstrationum Allegoriae Historicae* V. et N. T. P. I. p. 25, quem et novissime CELEB. D. D. GRAPPIUS, praematura cheu! morte, Ecclesiae militanti ereptus, *Theol. Controv. P. I. Quaest. XIV. et XXIII.*, eruditissime redarguit, nobisque otium fecit. Defectu pariter peccarunt ii, qui in eo demonstrandi genere occupati fuerunt, Revelationis divinae, si non omnes, plerosque tamen, modos institutis gentium et Aegyptiorum originem debere suam. Quo tendit omnis fere MARSHAMI ET SPENCERI conatus, prout jam supra coepimus monere C. III, §. 6. p. 37. et mox novam pluribus haec persequendi occasionem nanciscemur. Nec minus *excessu* peccant, qui α) non modo Spiritum S., Angelica forma specieque apparentem, multa revelasse, ut Cocceus, *Comm. ad Dan. X, 5. et ad Zach. I, 9.* CHRISTIANUS item RAVIUS, in *Chronologia Nova*, sed β) etiam hodieque praeter SScripturas dari revelationes, & Angelicas visiones, immediatas, multi somniant, et ad huc somniant, ut infra perpaucis ostendemus.

§. II.

Classis itaque I. est eorum, qui ut modo dixi, quosdam ex Gentibus revelationis divinae modos attraxerunt, ut MARSHAMUS ET SPENCERUS. Sed, ne injuria Viros tantae celebritatis videamur affecisse, ipsorum mentem verbis ipso-

ipſorum explicemus. Sic enim SPENCERUS, qui nobis loco ſit omnium, de *Legibus Ebraeor. Ritual. L. III. diſp. de Vrim et Thummim c. III. Sect. X.* diſſertit: *Inſtitutorum Moſaicorum partem multo maximam e conſuetudine aliqua, quae apud Aegyptios, aut alias, e vicinia, gentes inveteraverat, ceu fonte praecipuo, dimanasse. Deus enim Seculi mores haud paucos, vitii nullius facile poſtulandos, Iſraelitis integros reſervavit paene, eosque legis divinae ſanctione coboneſtavit, ne, ſi res novas tantum et inopinatas in morem et cultum induxiſſet, Ebraeorum vulgus perturbaret, qui moribus aliis vivere ſolebat, et in mores gentium ardore praecipiti ferebantur. Multas Ebraeorum leges et ritus ab hac origine derivandas eſſe tot exemplis, teſtimoniis et aliis argumentis oſtenſum eſt, ut ea de re dubitationem omnem ſuſtulisse videar.* Hunc temperare ſibi SPENCERUS non potuit, quin huius vi hypotheticoſ aſſeveraret, Vrim Thummimque res fuiſſe Gentibus apprime cognititas ante, quam, lege ſancita, Iſraelitis conceſſerit DEUS, ejuſdemque et naturae et uſus, ac earum gentium Theraphim vel *αληθεία* et *ἀγάλας*. Sed prius aſſeremus veram ſententiam noſtram, quam ad examen argumentorum ipſius deſcendamus. Ac

I. Generatim probaturus ſum nullos DEUM ritus a gentibus ad verum ſuum tranſtulisse cultum. Nam

1) DEI hoc repugnat *Sanctitati, ſummaeque Sapientiae*, cui abominatio ſunt gentes, omneſque earum viae, quique omnem deteſtatur impuritatem. Quomodo itaque fieri poteſt, ut ceremonias, Diabolo conſecratas, variis ſuperſtitionibus, et omni impuritate pollutas, in verum ſui cultum irrepere ſit poſſus? Aut, quis, ſine voce impietatis plena, dixerit, inexhauſtam divinae ſapientiae abyſſum tanta conſiliorum laboraſſe penuria, ut voluntatis ſuae teſeram indiciumque e ſordidiſſimis Idololatriae extis evocare ſit coactus? Qui tot ſapientiae Sanctitatisque ſuae alibi clariffima edidit ſpecimina, quae hodieque in omnium mentibus animisque mortalium vigent.

2) Huc accedit, quod ſeveriſſime prohibuit DEUS, ne quicquam populus ſuus cum exteris gentibus habeat negotii, ne quid ex ipſorum ſacris aſciſcat, ne mores illorum ulla in re imitaretur, *Lev. XVIII, 2. ſq.* Contra, DEUS, mandatum, aras Idolorum deſtruendi, *Jud VI, 25*, ſtatuaſ conſringendi, lucos extirpandi, ſculptilia comburendi, dedit, ut ſimul et hac ratione omne ad idololatriam irritamenti genus peſlundaret, *Deut. VII, 2. ſq. XII, 30, 31.* Cujus etiam praeccepti *Gen. XXIV, 3, 4* ipſi memores erant Patriarchae, Nec inſiti-

as ire SPENCERUS ipse potest, confessionem sibi extortam vel invito fuisse a veritate, Lib. III. c. 4, *In S.*, inquit, *Codice, saepe cautum est, ne Israelitae ad Aegypti semitas desisterent, ne in Aegyptum descenderent, neque iis quicquam commercii cum Aegyptiis intercederet, inde vero facile colligendum, nihil Aegypti moribus et institutis corruptius, et a vera sapientia remotius, fuisse, vel seculis illis antiquissimis.* Speciatim autem

II. Falsissimum est, Vrim et Thummim idem fuisse, quoad formam, naturam, atque Usum, ac Theraphim et Aegyptiorum *αγαλμα*. Quis enim ignorat, ejusmodi imagunculas, quas, ipse vocat, garrulas, exosissimas DEO fuisse, quas et animatas a Spiritu impuro, deprehendimus Ezech. XXI, 21. nominatimque prohibitas in Decalogi praecepto II. Nec infrequens earum in malam partem est interpretatio, quando mendaces et vaniloquae appellantur *Zach. X, 2*, et pythoibus hariolisque *2. Reg. XXIII, 24*, conjunguntur. Instrumenta igitur Satanae devota, DEO accepta esse non potuerunt, nec pro aliis, quam Diis penatibus et laribus domesticis, idololatriae inservientibus, habentur *Gen. XXXI, 30. Jud. XVII, 4, 5*. Cujusmodi de sacratissimo illo Oraculo vel cogitare fuerit nefas. Hoc mediante responsione quadam dignatus est DEVS Israelitas nequaquam vero per imagunculas garrulas, vocem articulatam edentes. Theraphim praeterea promiscue a quovis Idololatra habebantur; Vrim et Thummim vero nemini, praeterquam Pontifici Summo, vel ejus Vicario, competeabant. *αγαλμα* atque *αληθειαν* et Sacerdos et Judex portavit in collo: Thummim Vrimque, res pectoralis concavo indita, a DEO soli concessa Pontifici, rebus dijudicandis tantummodo seriis, non ludicris inserviebat. Quod vero maximum est, Thummim, ipso teste SPENCERO, l. c. c. VI, Sect. I. τυπικώς officium CHRISTI Sacerdotale Regiumque adumbravit. At, ejusmodi typum CHRISTI, DEUM Ethnicismo debuisse, credat Judaeus Apella, non ego. Ceterum *αγγελον* quoque est. Nusquam enim locorum in S. Scripturis oraculum nostrum, vel per *imagunculam, ad formam Angeli hominisque, garrulam, fabricatum, vel per Theraphim, ad morem Aegyptiorum, exprellum, indeque deductum, deprehendimus, cum tamen tam solcite, tamque accurate, totum cultus sui apparatus et ornamentum definiert DEUS. Quod autem utique fuisset necesse, si vel maxime sub alio, ut somniavit nungivendus, nomine lateret, vel eorum aliquos DEUS pios sacrosque Theraphim esse voluisset, ne fluctuantes Israelitarum animi haerent, qui qualesque Theraphim, vel placerent DEO, vel displicerent, quis usus eorum esset, quisve abusus.*

usus. Nefas igitur esto, sine S. Scriptura et contra eam, dicere, DEUM ejusmodi, tot tantisque obruta fordibus instrumenta suo non modo dicasse cultui, verum etiam partem illius maxime admirandam fecisse suam; Vnde *Venerandus Ecclesiae nostrae Senex, cui Pyliam DEVS concedat senectutem, D. D. FECHTIPS, in Syllog. Coll. MS. Disp. XXXVI, §. 1, verissime dicit: Ipsa SPENCERI et MARSHAMI Sententia, de translatis e Gentilismo in Judaismum ritibus, admodum periculosa est. Quam enim absurdum esset, DEVM Dæmonum ritibus adeo delectari, ut eosdem in peculium suum introduceret? Quanto odio perpetuo Gentiles persequitur, horraturque populum suum, ne eorum ritus imitetur? Annon ad Gentilium religionem allecti potius, quam abstracti, fuissent Israelitae, si vidissent, DEVM eorum cultum imitari potius, quam odio habere. Et in ipsa Sylloge Disp. XXXIV, Tes. VII, Profana et impia est JOH. SPENCERI opinio, DEVM ineptis rudesque gentilium ritus in leges suas cooptasse, ut eo facilius Israelitae et gentiles ad veriorum religionem adducerentur.*

Excipit I, SPENCERUS l. c. c. III. Sect. I, *Vrim, sive minus, et Thummim res quasdam fuisse apprime cognitae, saltem quoad substantiam et usum, diu, antequam ea in ornamentorum Sacerdotilium locum et Sanctitatem vocassent DEVS, e longo videlicet usu, inter quamplurimos Noae filios invalescente. Nihil enim de illorum forma, materia, vel numero, monuisse DEVM, quem admodum, cum nihil de aureis Cherubinis singulariter monueris, non temere viri docti collegerunt, eorum figuras Mose et populo diu antea innotuisse, ex antiquo Aegyptiorum et Patriarcharum usu, ita etiam pari lege, colligit, consuetudinem inveteratam Vrim et Thummim familiaria reddidisse, quod de iis tam curam ferat legem DEVS, Exod. XXVIII, 30. Vnde hujus oraculi originem alius, et ex Aegypti moribus, esse perendam. Resp. Falsum hoc est. Nam coepit hoc oraculum cum legibus ceremonialibus, per Mosen datis, Sacerdotio Aaronico, et Ebraeorum Politia, ad consulendum per illud DEVM de rebus dubiis, Exod. XXVIII, 30. quarum et pars ornamentum erat Aaronis. Sed, ubi totum non existit, pars certe prior toto non erit. Nec parum impia in DEVM voce clamat, usum innotuisse, cum constet, ejusmodi oracula gentilium futilia ab infernali genio fuisse suggesta. Vfus erat consulendi DEUM, per nostrum illud, sed per illa, impuros Spiritus mendaces consulendi Zach. X, 9, 10. Hoc Deus soli vindicavit Aarone et legitimis ejus successoribus Num. XXVII, 21, illud ubique gentium occurrebat. Hoc divinum: illud*

illud Diabolicum. Hoc religiosum, illud idololatricum *Gen. XXXI, 19, 30.* Et tamen non erubuit asserere, usu illud cognitum fuisse multo prius, quam in ornamentum Sacerdotis id vocasset Deus, cum toto coelo differant. Quod ad usum; indicet locum vel unicum idoneum, et dabimus. 2) Semetipsum destruit. Si enim Noe jam innotuit Filiis, maleis ab Ægyptiis repetitur. Potius igitur dicere debuisset, DEUM a Noe filiis, ritum hunc accepisse, quam ab Ægyptiis, tametsi utrumque sit falsum. 3) Quenam haec est consecutio? Nihil de illorum forma monuit Deus, ergo usus eorum antea notus est; ergo plane neque explicite, neque implicite monuit, et neminem instruxit. A silentio S. Scripturae, ad negationem totius rei, N. V. C. Fortasse, cum debuerit tantum esse oraculum Politicum et temporarium, Deus Mosen seorsim, et solum, de illo instruxit, re nobis incomperta. Cæterum haud opus fuit multis ut formam ejus describeret, quippe quae res ad legem ceremonialem et Politiam Judaicam, minime vero salutem totius humani generis pertinebat. Id tamen, vi hypotheseos suae, negant, qui idem esse, dicunt, ac gemmas et lapides. Qua de re supra. Hacigitur stante hypothesi, (stabit autem donec probabilior demonstretur,) denuo falso, curtam tulisse DEUM et legem, et legis mentionem.

Objic. II, c. III. Sect. II. *Cum mor iste, inquit, simulacra illa faidica Theraphim in dubiis consulendi longe lateque per gentes invaluissent, iisque consuetudo, seculorum aliquot usu confirmata, vulgi affectus arte devinxisset, facile in eam sententiam venio, DEVM nempe veterem a Theraphim oracula petendi ritum, in pectoralis Vrim pene in variatum, Israelitis reservasse, adeoque Vrim ejusdem cum Theraphim muneris, et forte figurae, fuisse, sub nominis diversi larva, simulacrum. Cum enim DEO jam res esset, cum difficilis et perruicacis ingenii populo, ex usu longo morumque ubique receptorum impense studio, nisi genio proprio et moribus antiquis uti licuisset, a DEI legibus insituitis, tanquam novis et exoticis penitus abhorrevit voluissent. Multa itaque antiquitus usitata, (paullulum autem in melius mutata,) populo duro et praesertim concessit indulgens NYMEN, ne, si studiis eorum prorsus obstiterent. Resp. In supra dictis jam monuimus, Vrim cum Theraphim nullo convenire modo, sed prorsus et summae sapientiae, et Sanctitati, divinae, ut ejusmodi ab impuro genio inspirata, malaque notae instrumenta, suo inferat cultui sacratissimo, contrariari. Interim libens concedo, rem ipsi cum refractarii ejusdam ingenii populo fuisse, sed nullo ejusmodi modo *συντάραξις* est fingenda, quae, ut impia est, DEIque Sanctitati violat, ita prouidorem et efficacissimam*

firmam, ad damnatam gentilium Theraphim venerationem mentibus inculcandam, et iis solitos pridem mores, ac sua quasi sponte animos eo propensos, validissime in superstitione ista confirmandos, stravisset viam, quippe quae hac ratione non penitus improbata, sed aliqua sui parte ab ipso Deo comprobata fuisset. Minime tamen omnium ejusmodi est indulgentia fingenda, quasi nulum aliud superfuisset Dei sapientiae remedium, eorum cultui idololatrico resistendi, animosque ab eo revocandi, cum tamen illos, lege sancita, νόμοθέτης Summus, qua delinquentes poena, obtemperantes proemio, afficit, ut coercuit, ita potuit coercere vid. REIZIUS l. sapius c. p. 406.

Objic. III. c. III. Sect. III. *Theraphim nihil aliud fuisse, quam Vrim, adeoque hoc, in illius locum successisse, et provocat ad Hos. III, 4. Jud. XVII, 4.* Resp. Negamus. Ad primum locum bifariam respondent Theologi, et dicunt alii, miserimum, Israeliticae et Politicae, et Ecclesiae, statum non modo purum, sed etiam impurum l. c. describi. 2) Non omne statim, quod poena quadam aufertur, bonum est, prout ex c. X, 5, 6, clarissime potest ostendi, verum sufficit videri bonum iis, a quibus aufertur, ut hoc sentiant, qui hac afficiuntur. Alii, ut Magnus CALOVIVS, *Bibl. Illustr.* ad h. l. REIZIUS, l. c. p. 413, item SAL. GESNERUS, Theraphim per Cherubim exponunt atque Seraphim literarum Π et Θ, atque Ν commutationem, Ebraeis, Chaldaeis, aliisque gentibus haud infrequentem, asserentes, SPENCERO quoque consistente, l. c. Sect. VII. Sed quid Cherubim ad Vrim, si nondum demonstratum nobis est, Cherubim esse Vrim. Quamcunque vero admittamus sententiam, nullum pessimae causae praesidium invenietur, sed validissime poterit adductis sententiis falsitatis convinci. Quod ad alterum attinet exemplum, Jud. XVII. idololatricum illud est, nec temere laudandum, in quo tamen nihilominus SPENCERUS asylum patrociniumque malae causae suae quaesivit. Huic enim Idolo ejusque cultui muliercula quaedam dedit originem, cui quum suffuratus argenteos ficos filius, isque atrocissimis diris devotus, matri quae fecerat, falsus fuisset, sententiam ini, pejus mutavit mater, JEROVAN ficos dicendo, contra praecipuum, de seulptili fusilique non conficiendo, nec satis expensa lege, aut oraculo veri DEI consulto. Vnde, v. 6, illud improbatum fuisse factum, haud obscure deprehendimus, collato cum *Exod. XX, 4, Deut. VI, 15, XXVII, 15.* Neque consilii ratio, quantumvis non mala fortasse, ab εἰδωλομανία, Micham unquam absolvit, quemadmodum nec Israelitas, aureum DEO vitulatum fundentes. *Ex. XLII, 8.* Nec cuivis, promiscue, aut ubivis locorum, lex divina sacra peragere, nedum imitari concessit, *Lev. XVII,* cujus expertes non erant Rubenitae atque

quae

que Gaditae, quos ab lege divina defecisse, putabant Israelitae *Jos. XXII*. Quae cum ita sint, eum contra legem Dei gravissime peccasse patet. Accedit, quod primo filium suum primogenitum, deinceps Levitam, ad sacra peragenda, adhibuit. Quamvis autem non negaverim, Patriarchis, lege nondum promulgata ceremoniali, hoc fuisse concessum, ea tamen lata, soli Aaronis Familiae, leges divinae vindicarunt, *Exod. XL, 12. XXVIII, 43. XXIX, 44. Deut. XXI, 5. Num. III, 10*. Idque docuit eventus. Nam haec Michae *εὐδαμονία* occasione Danitarum posteris, et a Deo deficiendi, et eam ad posteros propagandi, dedit. Quod si vero sani quid continuisset Michae cultus, non tam expeditam ad cultum falsum stravisset viam. Neque unquam hinc probabitur, Deum respondisse, sed potius Levitam ejus responsi fuisse autorem, persuasissimum habeo. Demus autem quodammodo, etiam Danitas edita hinc oracula accepisse, adeone insolens olim fuit, etiam Diabolum vera revelasse? vid. superius Cl. Sect. II, §. 7. p. 18.

Objic. IV. c. III. Sect. VII. *Vrim et Theraphim voces esse, propinqua significationis affinitate et similitudine conjunctas, atque cognatas. Vrim enim non lumina proprie et primario, sed ignes, significare, quemadmodum Theraphim, quae vox sit Ebraea, aut Chaldaea, et pro Seraphim (levi et frequenter usitata mutatione S, in T.) apud Orientalium non nullos antiquitus usurpata. Seraphim autem ignes, urentes, aut inflammantes, notare, in quavocis significatione admodum est copiosus. Sed Resp. Quenam haec est ratio concludendi: Nomine conveniunt, ergo et ratione originis, usus, formae etc. conveniunt? Contrarium alii ostenderunt, de quo vid. Buxtorff, in *Lex. Talm. et Cl. DOM. PAULVS MARTINVS ALBERTI in Porta Linguae Sanctae*, qui recentiores de his vocibus scriptores, sententiasque multas, sub suis radicibus, recenset. Porro adhuc sub iudice lis est, Theraphimne idem sint, qui Cherubim. Quod ipsum si demus, quoniam satis idoneo probabitur testimonio, Theraphim idem esse ac Vrim. Ponatur, Theraphim gartulas fuisse imagunculas, hominis forma praeditas, quid haec ad Vrim, cum nondum sit demonstratum, Vrim pariter imagunculam fuisse. Humani, quod SPENCERUS profert, testimonii auctoritatem eatenus admittimus, quatenus Codice S. fulcitur. Id vero totum negavit LVDOV. de DIEV, apud WITSIVM *Agypt. L. II. c. 3, p. 75*, edit. Amstel. neque Theraphim admittit cen vocem Chaldaicam, aut Ebraicam, sed *Arabicam, a هره, uberem et affluentem reddere, exprimere. Hanc significationem in Aethiopica quoque habere lingua, ubi idem dicat, ac reficere, et reliquum esse. Unde Theraphim Dii penates vel Lares dicantur, qui rem familiarem abundare faciant. Quae si vera sunt, nulla significatus inter utramque**

que vocem affinitas intercedit. Ac, tametsi, recte mōnente WITSIO l. c., ex Ægyptiorum voce Serapis, cum KIRCHERO, deducatur, nondum tamen evidūm est, Flammandes denotasse. Serapidis enim vocabulum, prout ex ΝΥΜΦΙΟ-
 DORO WITSII observat *cistam bovis, uti σωε, cistam, ἀπ βοωem notet, inde-
 que σωράπις Ægyptiis nominari.*

Objic. V. c. III. Sect. VIII, IX. *DEVM oracula per Theraphim edidisse, cum, enī Vrim nondum vigerit, aut forte temporis iniquitas omnem ad Pontifi-
 cis Vrim aditum praecluserit. Idque probat ex Jud. XVIII, 5, 24, Gen. XXXI,
 30. tum, quia saepius per Angelos revelaverit, et autoritate JACOBI GAF-
 FARELLI, in Lib. Inaud. Curios. c. III, qui dicit, Theraphim figuras fuisse,
 a Mose, Legislatore, permittis, a Labane aliisque orientalibus, ante Legem,
 pie usurpatis, quibus mediantibus voluntatem suam DEVS non raro patefe-
 cerit, et Cherubinorum et Seraphinorum figuras fuisse generis ejusdem Resp. 1)
 Exempla nefaria, iniqua et εἰδωλομανίας sordibus inquinata nihil probant.
 Nihil 2) ex l. c. aliud probabitur, quam l. Levitam, oraculo non consulto, vel Dia-
 bolum, per oraculum illud respondisse Danitis. 3) Exemplum Labanis ipsi ad-
 versatur. Jam tum temporis enim, si Theraphim res nota fuit, quomodo La-
 ban habuit ab Ægyptiis, qui nunquam Ægyptum, sed Mesopotamiam, in habi-
 tavit? Hinc probabiliori utique modo, contra ipsum colligo, ergo Ægyptii ab
 Iskaelitis et Labane habuerunt.*

Objic. VI. c. IV. Sect. I, II. *Thummim tamen idem esse ac Ægyptiorum ἁ-
 ληθεα, atque ἄγαλμα, cum uterque rem illam collo suspensam gestaverit Sa-
 cerdos. Resp. Ne minimam quidem hactenus inter utramque vocem significa-
 tus convenientiam offendo. Thummim enim Perfectiones, ut ἁληθεια ve-
 ritatem designat. Neque nominis mutandi video rationem, quod, ob ἀναλο-
 γίαν, qua res illae inter se gaudent, ita exprimere voluerit DEUS, praesertim cum
 in Ebraeo habuerit, si horum voluisset observare harmoniam, vocem aptime
 huic affinem ΠΩΝ. Ipse profecto SPENCERUS ostendere non potuit rationes,
 quibus factum, ut ab Ebraea voce, alteri analogae, abstinnerit DEUS, qua nul-
 la poterat luculentior reperiri. Neque Vsu convenientiam perspicere
 possum. Ægyptiorum enim sacerdos, de collo signum gestabat, ut Judex si-
 mul atque Sacerdos, ad indicandum officii sui integritatem, judicii veritatem.
 Atqui Israelitarum Sacerdos non collo id gestabat, neque ut Judex, verum
 ut summus Pontifex. Quae reliqua sunt impiae hujus SPENCERIANAE
 ὑποθέσεως fragmenta, WITSIIUS dabit. Hoc tamen maximopere dolendum,
 quod nulla sit tam devota hypothesi, quae non suos fortiatu vel promotores
 atque*

atque patronos, vel saltem conciliatores, qui sibi egregiam navasse operam videntur, si aliorum pugnantes, atrocesque opiniones vel emolliverint, vel conciliaverint. Huc citra injuriam retuleris JO. HENR. MAJVM Doctorem et Prof. Theologum Giff. qui in *disp. de Imagine Veritatis Fatidica et Juridica* (e qua illius hac de re sententiam, tanquam inter SPENCERI et communioerem mediam, ex illa nobis ἐπισημειωθεῖς exhibet DN. REIZIUS l. c. p. 403.) sic disserit: *Pontifices Aegyptiorum gestasse insignia quaedam, de collo dependentia, quae ex usu, cui inservierint, vocata fuerint Veritas, et Veritatis Imago, item speculum &c. atque sic quoque Moſen. Et hoc suum insigne ἀγαλμα Moſen, translato in fratrem Sacerdotio, indidisse in pectorale duplicatum et concavum Aaronis, Exod. XXVIII, 30, ut esset instrumentum externum dando oraculo.* An igitur multo meliora, quam SPENCERUS, docuerit MAJUS, eaque de causa Pientissimus, qui Vrim et Thummim habeat in pectore, salutari mereatur, ut REIZIUS contendit, aliis dijudicandum relinquitur.

§. III. Ad II. CLASS. excessu laborantium, ut nempe redeamus in viam, spectant omnes illi, qui, ut supra diximus, statuunt: α) SPIRITUM S. Angeli forma apparuisse, atque revelasse divina mysteria, β) Immo verum hunc esse DEUM negant, sed pro praecipuo quodam Angelo, ministro, et revelationis divinae nudo nuncio, impie habent; γ) aut Eundem Sanctorum Angelorum genus, ordinem atque turmam plurimum, esse affirmant. *Primum* ex his defendit CHRISTIANUS RAVIUS in *Nova Chronologia, quem consultavit peculiari opera D. CALOVIVS in Solida Discussione novae Chronologiae Ravianae*, qua nobis otium fecit: nec non COCCJEUS loco supra excitato. *Secundum* statuit JO. BILDIVS sive Biddelius, *Wottona Gloesfricensis Anglus in Confessione Fidei de Trinitate Anno 1648, Anglice edita, et A. 1691, Londini recusa Art. VI.* *Tertium* autem affirmat CHRISTOPHORUS SANDIUS, Christophori Filius, in *Problemate Paradoxo, de SPIRITVS Anon per illum Sanctorum Angelorum genus colligi possit?* etc. Quos, praeter alios, *Incomparabilis ille Vir, quem tota purior Luberana Ecclesia laudet, B. D. GRAPIVS Theol. Recens Controv. P. I. c. II, Quaest. XXI. p. 166.* percensuit, idemque abunde refutavit. Eos, cum nostri non jam sit instituti, missos facimus, hoc saltem monentes, ut locum Scripturae vel unicum afferant, quo affirmetur perspicue, ac demonstretur, SPIRITUM S. Angeli specie, vel ut ipsum Angelum, sese revelasse. Excipit quidem

COCCJEUS l. c. Dan. *Ubique, inquit, testatur DEVS, opera sua et CHRISTI, offeriam opera SPIRITVS S. sui.* Resp. Si haec universaliter sumantur, falsum est. Nam opera ad intra personalia, quae ad ipsum DEUM ita tendunt, ut pro principio

pio agendi, non essentiam tribus personis communem agnoscant, divisa sunt, communia non sunt, sed *vel uni* tantum personae propria, ut, *generatio et missio*, quae actio soli unigue PATRI convenit; *vel duabus*, ut *spiratio, et missio Activa SPIRITVS S.*, quae PATRI et FILIO competit. Sic et opera personalia ad extra, ad unam certam personam, primario, appropriative, et *ὀνομαστικῶς*, non ad reliquas, sunt referenda. Sic, assumptio Humanitatis in λόγῳ ὑπόστασι, opus ad extra personale est, soli tribuendum FILIO, quo eadem refero, cum ΚΩΝΙΓΙΟ Nostro, Theol. Pos. p. m. 42., apparitionem FILII DEI sub forma et habitu, tempore V. T., cujus ipsissima verba placuit exhibere. Hinc autem SPIRITUM S., consentiente Theologo nostro, iure excludimus. Opera autem ad extra essentialia, concedo, omnibus tribus personis esse communia, illa vero ad extra personalia non item. Atque ansam huic objectioni, (quod ideo monso, ut de connexionione constet) dedit communis, aut potius plurimorum Interpretum, consensus l. c. Dan. X, agi de Angelo Increateo. Hinc COCCENUS probat, cum id opus sit divinum, esse etiam SPIRITUS S. Vnde *πρῶτον* hoc *ψῆδον*, et operum ad extra personalium cum operibus ad extra essentialium consilio, patet.

Excipit II. SPIRITUM S. docere Prophetas, et a CHRISTO impetratum esse, et ab ipso mitti. Resp. Quid tum? Docet SPIRITUS S. Prophetas illuminando, iis inspirando, et in illorum intellectu et voluntate operando, voluntatem videlicet flectendo ad obsequium praebendum fidei, sanctificando, effectivè per *χαρισματα* sua, non vero, personaliter visibili in Angeli specie apparendo et docendo. 2. Sam. XIII, 2. 2. Petr. I, 21. Nec SPIRITUS S. a CHRISTO impetratus atque missus dicitur, ut visibiliter sub Angeli specie appareat, sed, ut nobis dona sua spiritualia largiatur, et doceat non visibiliter, sed per singularem suam ac supernaturalem operationem et inhabitationem.

Excipit, III, *Quia, loquens, a Michaele distinguitur, et nullus Angelus minor dicere potest, se solum stare contra Principem Persiae, i. e. Diabolum, aut Angelum Diaboli, et non habere adiutorem nisi Michaelem?* Resp. Concedo loquentem semetipsum a Michaele discernere, at quanam, quales, ratio, ergo persona illa est divina, ergo SPIRITUS S. Contrarium ostendit MAGNIF. D. D. FECHT. l. c. C. III, Sect. I. §. II. qui locus huc omnino referendus est, quo diserte asruit de Angelis dici posse, CHRISTI virtute sussultis, contra Diabolum stare, et victoriam reportare. Ceterum injuriosus est atque blasphemus in SPIRITUM S. Summum DEVM, ejusdem, ac FILIVS DEI, potentiae et essentialis Majestatis, quando dicit, FILIO DEI, hac ratione, potentia esse minorem, neque solum ipsum praevalere posse contra Diabolum, nisi adjutus fuisset a

Mi-

Michaelē, quem probabilissime Angelum esse creatum D. D. FECHTUS l. 6. ostendit, conf. WITSIUS in *Misc.* S. p. 38 sq. CALOV. *Bibl. Illust. ad Zach.* l. fol. 916. et ad *Dan.* l. c. fol. 675. §. IV.

Huc referendos esse, supra monui, et illos omnes, qui praeter Sacram Scripturam hodieque revelationes ἀμείωτος, Angelicasque visiones divinas, ut, dari, credunt, ita expectant. Quorum nomina recensere integrum nobis non est, neque chartae angustia permittit. Praeterea plurimi iustis id commentationibus praestiterunt, illi imprimis, qui contra Quackeros calamum strinxerunt. Inter novissimos AMBROSIIUS SEHMANNUS, personatus, qui est JACOBUS ZIMMERMANNUS, quem D. D. HEBERLINUS, *Theologus Württembergicus in der Schriftmäßigen Wiederlegung* A. 1684, in ruborem dedit. Hunc septennio post secutus est D. WILHELMUS PETERSENIUS, A. 1691, edito scripto (cui ansam dedit VIRGO quaedam NOBILIS ASSEBURGICA, Enthusiasmo correpta) *Sendschreiben an Geliche Theologen, samt einer Specie Falli.* Quo in scripto, eandem pro Vate vera atque Prophetissa, ab ipso DEO ἀμείωτος afflata, habere non dubitavit. Cui tamen sese anno eodem 1691 masculē opposuit inter alios B. D. JO. FRID. MAYERUS scripto, *Prüfung des Geistes/ so sich durch ein Adeltches Sekulein iezo offenbahren soll.* In primis autem hoc nomine laudandus est D. D. WINCKLERUS in *Bedencken über die Sendschreiben et speciem falli* A. 1692, quem ANONYMUS 1693, in *denen Anmerkungen über Wincklers Bedencken/* allatrat. PETERSENIO accesserunt SPENERUS, frivolo suo iudicio A. 1692, edito, *Henr. Krazensteinus, Anna, Eva, Jacobi et Magdalena quaedam, ancillae Halberstadii, Anna Margaretha, Joanna, a M. Andrea Achille potissimum pro divina Vate culta, itemque Catharina quaedam, Praetorii ancilla, Quersfurtensis, Elisabetha quaedam, Spiritu se agi, Spiritum ex se loqui, ad calamum sibi distare, atque in suscipi abripere, somnians.* De quibus vid. LOEBERUS, in *der Historischen Erzählung, und Bedencken von Offenbarungen/* PFEIFFERUS in *Anti-Enthusiasmo*, et quotquot contra Fanaticos, Enthusiastas, Quackeros, scripserunt. Sed, quam vana haec omnia sint, quae hactenus ab ipsarum revelationum ἀμείωτων Patronis fuerunt in medium prolata, clarissima S. Codicis testimonia ostendunt, ut *Dan.* IX, 24. *Es.* LIV, 15, quibus docetur adveniente Messia, et post Apostolorum, atque Evangelistarum excessum, revelationes ἀμείωτος omnes expiraturas, totumque illarum περιόδου decursuram, *Matth.* XI, 13. Id quod ipsum edocta bene fuerat *Samaritana Job.* IV, 25, Messiam omnia revelaturam, et D. PETRUS II Ep. I, 3, tanquam id factum, palam dilaudat, DEVS omnia nobis largitus est, quae

ad

ad vitam et pietatem pertinent. Quod enim CHRISTVS ἀποστολῶνως inchoavit *Job. XV, 15*, idem διανομιῶς per Evangelii sui praecones, multis executus est, *Job. XIV, 26, XVI, 13, Act. XX, 27*, qui nobis voluntatem de salute nostra, per praeconium illius auditu exceptum, ac nobiscum per literas communicatum, in corda nostra alte inscripserunt, *Jerem. XXXI, 33, 34, Ebr. VIII, 10, II, Ef. LIV, 13*. Hinc fideles dicuntur Θεοδιδάσχοι, vel, quod verbum DEI ab ipso DEI FILIO audierint, *Job. VI, 45, Ebr. I, 2, ἀποστολῶνως docente, vel, quod sermonem acceperint, non, ut sermonem hominum, sed, ut sermonem DEI, I Thess. IV, 9, coll. cum c. II, 13, vel, quod χρισμα a SPIRITV S. acceperint, per verbum eos illuminante, atque omnia docente I Job. II, 20, 27, per dona revelationum et administrantia, in uberrimos totius Ecclesiae usus valitura, I Cor. XII, 4, 7. Et certe, si restarent quaedam revelationes immediatae, Apostoli frustra essent hortantes nos, ut Verbi DEI depositi curam haberemus, aliis illudque traderemus, I Tim. I, 1, 14, VI, 20, II Tim. I, 2, 12, 14, III, 14, 16. II Thess. II, 15, c. III, 4, II Pet. I, 21, Col. II, 18, ut nihil de comminationibus divinis, *Gal. 1, 6, 8, Apoc. XXII, 18*, Sacrae Scripturae integritate, crebra Diaboli impostura, illusionibus hominum, ab illo fraude deceptorum, dicam. Neque hac ratione Omnipotentiae DEI metas ponimus, concedimus potius, quandoque alio atque alio modo extra ordinem factam esse a DEO, vel per Angelum, vel per signum aliquod sensibile, ut per aliam creaturam, revelationem, non ad novum fidei dogma revelandum, sed ad hunc illumve praemonendum, liberandumque ab instanti periculo, hominem; Ordinarie autem hoc fieri debere, DEVMque velle, aut teneri, aut salutarium defectum dogmatum hac ratione supplendum esse, id vero constanter negamus. Notatu dignissima sunt B. GESNERI verba, quae leguntur in *Dispp. Bibl. ad Dan. X. Reperiantur sane, inquit, Fanatici homines, qui colloquia cum Angelis, cum ipsoque DEO expetant, quae tamen si contingerent ipsis, nihil profecto aliud eventurum illis esset, quam quod sociis olim Danielis, vel, quod Israelitis qui fulminum fragore, et fulgore tempestatis, majestateque vocis divinae, ad montem Sinai perterriti Mosen inquam; Loquere Tu nobis, et audiemus, non loquatur nobis DOMINVS, ne forte moriamur Exod. XX. Reliqua, quia Fanaticorum argumenta, tantum non ubique refutata deprehendimus, ne cramben recoquamus, filium abruptimus, DEVM TER O.M. calidissimis invadentes precibus, ut errantes in viam reducat, Ecclesiamque suam ab tot tantisque opinionum errorumve monstris purget, propter FILIVM suum DOMINVM nostrum J. C. crucifixum, cui pro concessis nobis viribus, et aliis innumeris beneficiis mihi collatis, Soli sit Laus, honor, et gloria in omnem aeternitatem Amen.**

VIRO IUVENI
NOBILISSIMO, CLARISSIMO^{QUE}
DN. CHRISTIANO HALBVSCHIO,

Durlaco-Badensi,

Divinarum, humanarumque, literarum Studioſo,

S. P.

TOto Tibi pectore gratulor Dissertationem, quam de RE-
VELATIONIBUS divinis, earundemque varietate, proprio Mar-
te conſcripſiſti. Huiusmodi enim argumentum diſputando
aggreſſus es, in quo equidem recte explicando ſalutis noſtræ car-
do vertitur, ſed et corrupendo male curioſa quorundam im-
probitas quotidie fatigatur. Ea nempe in tempora, quod
vides, incidimus, quæ olim Divus LUTHERUS a duobus maxime
monſtris, Epicureiſmo, et Fanaticismo, infeſtanda eſſe prædixit.
Hinc in aliis mores, etiam ſub pietatis ſpecie, contaminatiſſimos,
in aliis animos, veritati divinae vel clanculum infeſos, vel aper-
te contrarios, notamus. Præcipuum vero illud, de REVELATIONE
divina, caput hodie torarictibus concutit Satanas, ut nihil majore
in negotio habere videatur, quam ut illud quanto cyus, ſi fieri
poſſit, expugnet. Nunc enim ^{ſecuræ uſu} ad omnes promiſcue
renatos extenditur: nunc revelatio a gentiliſmum ſuperſtitionibus,
ac ineptiis, derivatur: nunc ordinariæ revelationi extraordinaria
jungitur: nunc Canoni externo interior præfertur: nunc inde
expectanda inſtitutio ad infirmiores reſtringitur: nunc omnis,
quæ nunc extat, revelatio rideretur: nunc denique aliquam, vel
adhuc extare, vel unquam extitiſſe, impudentiſſime negatur.
Intelligit nempe Satanas, quantum dominatus ſui interſit, ut om-
nis, de divinis revelationibus, doctrina, vel ex animis homi-
num deleatur, vel ſaltem inquinatiſſime tradatur. Tanto autem
magis Tuum mihi eſt commendandum conſilium, NOBILISSIME
): (HAL-

HALBUSCHII, quod MAECENATIBUS Tuis rationem studiorum, locatque apud Nos temporis, redditurus, hanc potissimum celestis doctrinae partem Tibi, tum sobrie explicandam, tum fortiter defendendam, sumpstisti. In quo si quid nonnulli desiderare se posse crediderint, hos meminisse velim, non eadem a juvenibus, quae a veteranis, et senioribus, exigi posse, et in tanta rerum sese objicientium varietate, et copia, venia dignum esse, si quid forte numeris omnibus non absolutum exciderit. Satis ad laudem Tibi inveniendam fuerit, quod in tam arduo, ac subdificili, argumento tractando ita versatus es, ut et ingenii, et judicii, et diligentiae vestigia in eodem impressa reliqueris. Jam precor, ut MAECENATIBUS Tuis, qui in Te ornando, juvandoque, nullis vel studiis, vel sumptibus, pareunt, hoc institutum probes, et in omni genere literarum magis, magisque proficias, et aliis atque aliis ingenii monumentis exsplendescas, tandemque ad munia publica admotus, DEO, et Ecclesiae, fideliter servias! Haec summa votorum est

Tui addictissimi
Praefidis.

Clarissimo Domino
HALBUSCHIO,

S. S. Theologiae Cultori exercitatissimo
Felicissimoque

Prosperos porro successus
apprecatur

MARTINVS CHLADENIVS, D. P. P.

et Alumn. Reg. Ephorus.

Multum sane interest, quo ordine et selectu Sancti nostri studii rationes instituantur: speciatim ut caveatur, ne aut vetera

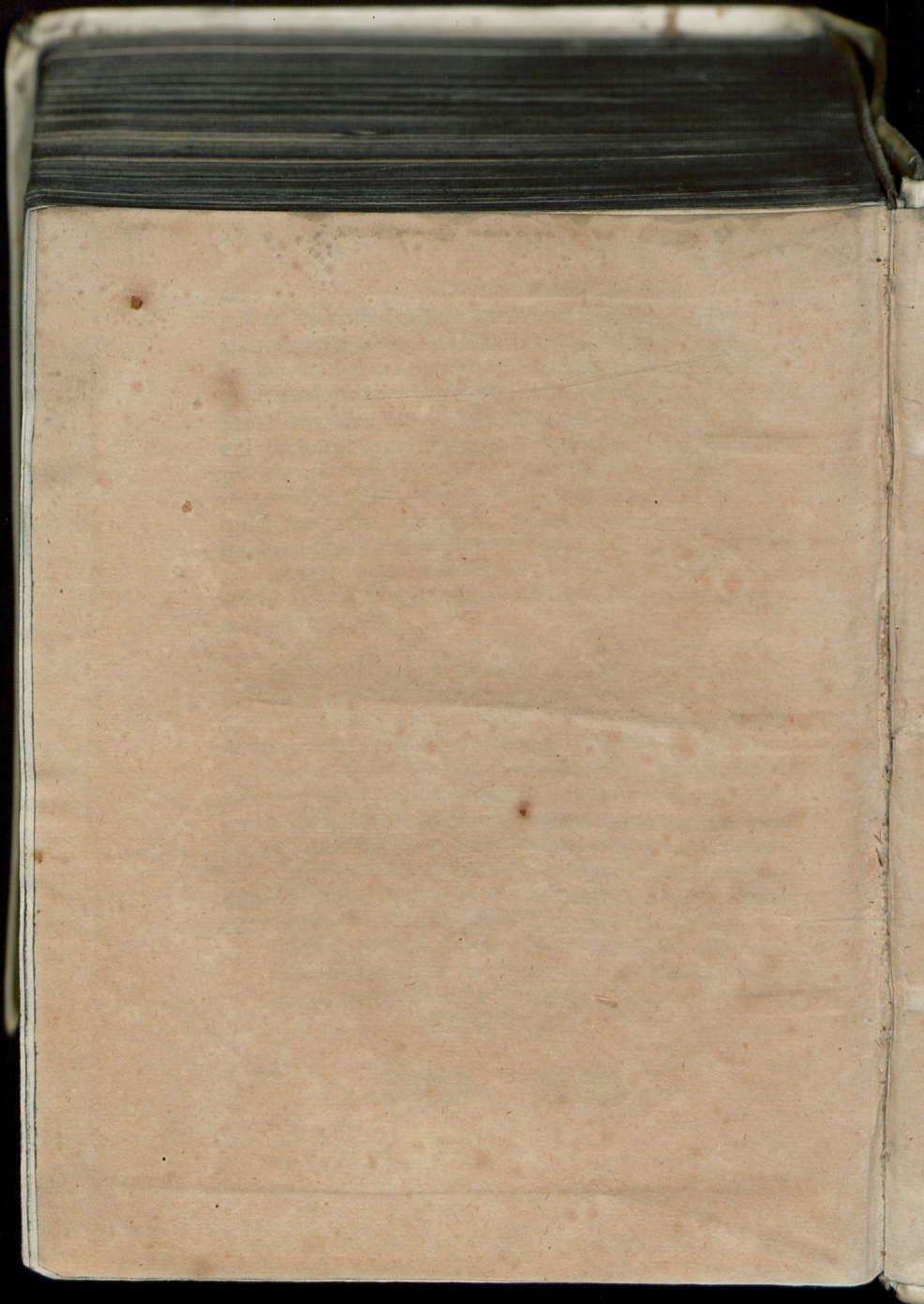
tera monumenta plane negligantur, aut dum illis solis incumbitur, novorum Scriptorum vicissim commentationes contemnuntur. Notat hos defectus praeter alios PAVLVS COLOMESTVS eruditus Gallus, et qui Anglis in pretio fuit, in opusculo *Icon Theologorum Presbyterianorum* inscripto p. 27. quod solos hi recentiores Theologos legant atque antiqua despiciatui habeant, cum ex aduerso non minus cespitaverit GROTIUS, summus futurus, si a Sacro studio percentendo abstinuisset, qui in epistola ad JACOBVM LAVRENTIVM, pro recentioribus confessionibus scriptisque ab ipso plane rejectis commendat CYRILLI *Catecheses*, aliasque Veterum Christianorum confessiones, cum opere ipso et experimento constet, ex neutris folis acquiri soliditatem cognitionis sacrae, sed omnium optime antiquum illud robur cum recentiorum *inopie* sociari. Atque hanc methodum in iuventute sectati sunt, quotquot genuinos doctores ecclesia purior numeravit, viditque. Horum vero vestigia premissenda, viamque non aliam Tibi terendam esse existimas, *Clarissime Domine HALBVSCHI*, quando in antiquis legendis libenter occuparis, et ut nova quoque scrutareris, Exteros adire, et inter illos erudite aliquamdiu hospitari non dubitavisti. Hinc quem ingenii apparatus Tibi comparavisti, atque hactenus inter privatas nostras disputationes opera indefessa exhibuisti, nunc quoque publice in consessu Patrum civiumque erudita disputatione sistis, probasque Te rationibus studii nostri recte invigilavisse. Hoc vero uti nonnisi fausta quaevis de Te mihi pollicetur, ita eo nomine Tibi gratulor ex animo, Deumque precor, ut conatus Tuos omnes porro tendere jubeat in gloriae suae veritatisque Coelestis propugnationem, Tuumque ac Tuorum insignem voluptatem: Vale. Scrib. d. XXIII. Sept. Anno MDCCXIII.

VIRO

V I R O
CLARISSIMO ET DOCTISSIMO
DN. CHRISTIANO HALBUSCHIO,
S. P. D.
GEORG. FRID. SHROEER, D.

P. P. et Alumn. Reg. Ephorus.

EX eo tempore, cum Tecum colloquutus sum saepius, mores
Tuos, ad modestiam compositos, Tuumque animum optimis
artibus imbutum, non tantum dilexi verum etiam amavi. Val-
de delectatus sum nominibus Magnorum Theologorum, qui-
bus usus es Praeceptoribus, speciatim Dni. D. JAEGERI et Dn.
D. FOERTSCHII, quorum ille Magnum Tübingensis Academiae
Lumen est; iste vero Jenensem ornat Academiam. Nunc se-
ctaris omnes, qui hic locorum vitam degunt, Theologos Ce-
leberrimos, et mihi Theologiam Exegeticam et Scholasticam
tractanti, privatimque instituenti examen, colloquio docto et e-
rudito acuti ingenii vires, et profectus, quos in Theologia feci-
sti, laudabiles probasti quotidie. Sic aucta et amplificata do-
ctrina magnam SERENISSIMI Tui PRINCIPIS et MARCHIONIS, cuius
memoria et laus perpetua ac immortalis existat, aucupaberis;
augebis erga Te MAGNIFICI CONSISTORII amorem, et magnum be-
ati Parentis nomen ab obliuione et silentio hominum vindica-
bis. Vale. Viremberg. mens. Septemb. A. 1713.

AB: 153257

ULB Halle 3
003 122 484

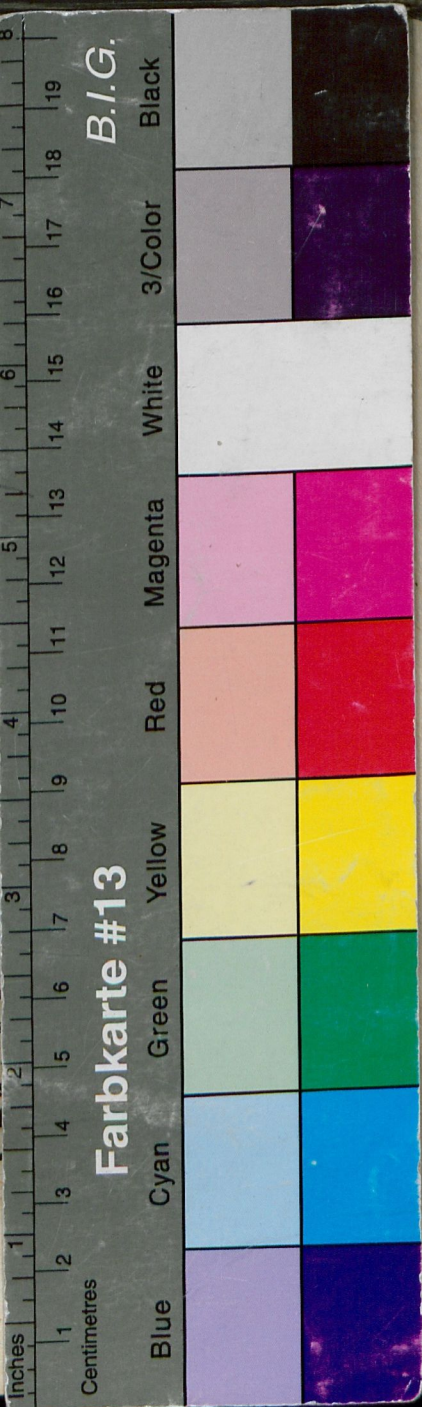
Handwritten mark: *SR*

R

V017

5
Q. D. B. V.
RECTORE MAGNIFICENTISSIMO
SERENISSIMO JUVVENTVTIS PRINCIPE

ATQVE
ELECTOR. SAXON. HEREDE
ETC. ETC. ETC.

DN. FRIDERICO AVGVSTO,
DE

DIVINIS
REVELATIONIBVS
EARVNDEMQUE VARIETATE,

PRAESIDE
DN. GOTTLIEB WERNSDORFIO,
DOCT. AC PROFESSORE THEOLOGO, AEDIS O O. SS.

PRAEPOSITO, NEC NON SAXO ELECTORALIS CONSISTORII
ASSESSORE, h. t. DECANO MVLTVM GRAVISSIMO,

DN. ATQVE PATRONO SVO, PER OMNE
VITAE SPATIVM SANCTE OBSERVANDO,

D. OCTOBR. A. O. R. c15 13CCXIII.

E DIVI LVTHERI CATHEDRA

PVBLICA DISSERTATIONE

EXPONET

AVCTOR,
CHRISTIANVS HALBVSCH,

BADA-DVRLACENSIS.

VITEMBERGAE,
EXPRESSIT FORMIS AVGVSTVS KOBERSTEINIVS.